

Aposel iniņ ku Abô môņ

Luk hato kapyā lokwanju. Hato kapyā luvi ek Anyô Bêņ Tiapilus. Yani ma Lom iniņ anyô bêņ te ba lahaviņ nênem kapyā êņ luvi êndêņ avômalô ek nesam. Kapyā môņ atu ba Luk hato ma elam nena Luk ma hato hathak malêla takatu ba Yisu hadum aleba hathak leņ ba hi. Ma kapyā yaņ havenj yam ma elam nena Aposel. Ma hato hathak ku takatu ba aposel lôk avômalô êvhaviņ idum hadêņ waklavôņ Yisu hatak pik êntêk ba hi leņ.

Luk da miņ hayê Yisu ami, ma doņtom hawa abô hêk nê vi atu ba elañô lo êyê hathak maleņiņ. Luk ma miņ anyô Israeļ te ami, yani ma anyô loņ buyaņ.

Hato kapyā êntêk ek enaņ abô avanôņ esak ku takatu ba aposel idum lôk Yisu anêņ Abô Mavi atu ba hi luvuluvu. Avômalô vi enaņ abôyaņ hathak nê takatu ba êvhaviņ ba intu Luk hato kapyā êntêk ek injik thô nena nê êvhaviņ ma nê mavi ba esopa gavman iniņ abô. Malaiņ lomaloma hathak hapôm nê êvhaviņ ba intu hato kapyā êņ ek injik loņôndê mavi thô êndêņ nê takatu ba esopa Yisu. Ma kapyā êntêk hik thô nena Yisu lôk anêņ avômalô êvhaviņ tem nêmo nê kambom lu.

Hato kapyā êntêk hadêņ 63 AD la.

*Yisu havak abô nena tem nêmo Lovak Matheņ
êlêm*

¹*Tiapilus, bôk yahato kapyra te hadêḡ o hathak nôm takatu ba bôk Yisu hadum lo hadôḡ,

²*môḡ anôḡ aleba hayô waklavôḡ hathak leḡ ba hi. Hamô pik denaḡ ma hathak Lovak Mathenḡ anêḡ lôklokwaḡ ma hêv abô ku hadêḡ anêḡ aposel* takatu ba bôk dalam i yôv.

³*Yani hawa vovaḡ ba hama vêm ma haviyô hathak loḡbô ma hik i thô hadêḡ anêḡ ḡê takêḡ. Lôk hadum nômkama bêḡ anôḡ ek hik thô nena yani hamô lôkmala hathak loḡbô. Wak hatôm 40 ma hik i thô lôbôlôḡ hadêḡ thêlô ba hanaḡ abô hathak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôklinyak.

⁴*Wak te ma hayaḡ nôm haviḡ thêlô ma hanaḡ, “Noyabiḡ nôm atu ba Wakamik bôk havak abô yôv ek nêm êndêḡ môlô hatôm atu ba bôk yahanaḡ ba olaḡô yôv. Ma miḡ notak Jerusalem ami.

⁵*Jon bôk hathik avômalô halôk ḡaḡ ma kasana ma tem nisik môlô esak Lovak Mathenḡ.”

Yisu hathak leḡ ba hi

(Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)

⁶*Ma aposel êmô haviḡ Yisu ma enaḡ hik yani liḡ nena, “Anyô Bêḡ, lêk êntêk ma tem undum ek alalô avômalô Israeḡ naja alalôaniḡ kiḡ esak loḡbô e?”

⁷*Ma Yisu hanaḡ, “Êḡ ma miḡ môlô unim nômla ek noyala waklavôḡ atu ba Kamik hatak ami. Hathak anêḡ lôklokwaḡ yanida hayabiḡ wak êḡ.

* **1:1:** Luk 1:3 * **1:2:** Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:2:** Aposel anêḡ ôdôḡ nena ḡê takatu ba Yisu hêv ek nenaḡ anêḡ Abô Mavi bêḡ.

* **1:3:** Luk 24:36-49; Ap 10:41 * **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * **1:5:** Mat 3:11 * **1:6:** Luk 24:21 * **1:7:** Mak 13:32

8 *Ma Lovak Mathen hayô hamô môle, ma tem noja lôklokwan. Ma tem nonan yenan abô imin Jelusalem lôk Judia sapên ma Samalia lôk ni endeba êndôk pik anên dan.”

9 Hanañ abô êñ yôv, ma ewa yani hathak leñ ba hi. Thêlô éyê imin ma buliv hava yani sin ba êthôn.

10 Thêlô ititin leñ denañ ma kethen oyan ma anyô ju lôk nômkama thapuk ba imin thêlô malêvôn.

11 *Ma enañ, “Nê Galili, umin ba utitin leñ eka? Yisu donjom êntêk lêk Lambô hawa vê hêk môle ba hi leñ ma tem endelêm aên iyom.”

Thêlô etak anyô te ek enja Judas anên lon

12 *Vêm ma thêlô etak Dum Oliv ma ele i Jelusalem. Dum Oliv êñ hêk habobo Jelusalem hatôm kilomita te iyom.

13 *Êyô Jelusalem ma i unyak kapô vulin atu ba ethak êmô. Thêlô inin athên ma Pita lo Jon ma Jems lo Andulu ma Pilip lo Tomas ma Batolomiu lo Matyu ma Jems, Alpius nakadun, lôk Saimon anyô Selot te, ma Judas, Jems nakadun.

14 Wak sapên ma thêlô ethak donjom ba eten mek hi ba hi. Ma avi doho lôk Malia, Yisu talêbô, lôk anên iviyan êmô havin.

15 Ma wak te ma Pita haviyô haminj nê êvhavin hatôm 120 malêvôn ma hanañ,

16 *“Aiyañ thêlô, abô te hêk Wapômbên anên kapy ba lêk hik anôn. Abô êñ ma Lovak Mathen

* **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48 * **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27

* **1:12:** Luk 24:50-53 * **1:13:** Mat 10:2-4 * **1:16:** Sng 41:9

bôk hanaŋ hale Devit abôlêk hathak Judas, ôpatu ba hik Yisu thô hadêŋ nê takatu ba evalonŋ yani.

17 Yani ma alalô te atu ba bôk hadum ku êntêk haviŋ alalô.”

18* (Judas hêv pik bute vuli hathak valuseleŋ atu ba hadum kambom ba hawa. Êŋ ma hêv yak halôk pik buêŋ ba lasoam hapup ba la hanŋasô hale yaiŋ.

19 Avômalô Jelusalem sapêŋ elanô abô êŋ ba intu elam pik buêŋ hathak iniŋ abô nena “Akeldama”. Anêŋ ôdôŋ nena, “Pik atu ba thalalenŋ hathaŋ.”)

20 Êŋ ma Pita hanaŋ, “Hatôm bôk eto hêk Kapya Yeŋ nena,

“ Anêŋ unyak tem ŋgathiniŋ;

ma miŋ notak anyôla ek êmô ami.’ *Kapya Yeŋ*
69:25

Ma buyaŋ hanaŋ nena,

“ Anyô yaŋ enja anêŋ lonŋ lôk anêŋ ku.’ *Kapya Yeŋ*
109:8

21 Aêŋ ba alalô natak anyô te atu ba Anyô Bêŋ Yisu hamô haviŋ alalô denaŋ ma yani hamô haviŋ alalô wak nômbêŋ intu sapêŋ,

22* môŋ ma waklavôŋ atu ba Jon hathik Yisu halôk ŋaŋ aleba hayô wakma Lambô hawa yani vê hêk alalô ba hi malak leŋ. Anyô êŋ tem imbiŋ alalô ek enaŋ Yisu anêŋ haviyô hathak lonŋbô bêŋ êndêŋ avômalô.”

23 Yôv ma etak anyô lokwanju. Yaŋ ma Josep, elam nena Balsabas, ma athêŋ yaŋ ma Jastas. Ma anyô yaŋ ma Matias.

* 1:18: Mat 27:3-8 * 1:22: Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27

24 Ma eten mek nena, “Anyô Bêḡ, hoyala avômalô sapêḡ iniḡ kapôlôḡniḡ. Nuḡgwik thô nena hotak anyô ju êntêk yaḡ sê

25 ek enja ku aposel atu ba bôk Judas hatak ba hi anêḡ loḡ.”

26 Yôv ma ibi valu ek nêgê nena athêḡ yaḡ sê habitak. Êḡ ma etak Matias ek imbitak aposel imbiḡ thêlô laumiḡ ba lahavute takatu.

2

Lovak Mathen halôk ba halêm

1 *Waklavôḡ Pentikos hayô, êḡ ma avômalô êvhaiḡ ethak doḡtom ba êmô unyak te.

2 Ma kethen oyaḡ ma nômlate diḡdiḡ halêm anêḡ leḡ ba anêḡ pôk ma hatôm lovak bêḡ te ba hayô hamô unyak atu ba thêlô êmô siḡ.

3 *Ma êyê nômlate hatôm atum dahalaḡ hatakalek ba hayô hamô thêlô tomtom.

4 *Ma Lovak Mathen hayô hava thêlô sapêḡ kapôlôḡniḡ siḡ ba enaḡ abô masôm lomaloma hatôm Lovak Mathen hêv hadêḡ thêlô.

5 Avômalô Israhel takatu ba êmô Wapômbêḡ vibiḡ bôk etak pik lôbôlôbô takatu ba êmô ma êlêm Jelusalem ek Pentikos.

6 Ma elañô diḡdiḡ ba êlêm ethak doḡtom. Ma eboloba kambom hathak elañô ḡê êḡ enaḡ abô hathak thêlô tomtom da iniḡ abô.

7 Ma eson kambom ba enaḡ hik thêlôda liḡ, “Thêlô ma ḡê Galili iyom. Malê te aêḡ am?”

* 2:1: Wkp 23:15-21; Lo 16:9-11 * 2:3: Mat 3:11 * 2:4: Mak 16:17; Ap 4:31; 10:44-46; 19:6

8 Aisê ba alalô alañô thêlô enañ abô hathak alalôaniñ abô tomtom?

9 Alalô ma anêñ Patia lo Midia ma Ilam lo Mesopotemia ma Judia lo Kapadosia ma Pontus lo Esia

10 ma Plijia lo Pampilia ma Ijip lôk Libia bute atu habobo Sailini ma nê doho anêñ Lom.

11 (Ma vi ma avômalô Isael, ma vi ma avômalô lon buyañ takatu ba ibitak êyô Isael iniñ êvhavin kapô.) Ma doho anêñ Klit lo Alebia. Ma donjom alalô alañô thêlô enañ abô hathak nômbêñ atu ba Wapômbêñ hadum hathak alalôaniñ abô tomtom.”

12 Ma avômalô sapêñ eson kambom ba itutuniñ leñj kadôk ma enañ hik thêlôda liñ nena, “Nôm êñ anêñ ôdôñ ma aisê?”

13 Ma donjom vi ibi thêlô liliñ ba enañ, “Inum wain bêñ anôñ ba elo molo.”

Pita hanañ abô

14 Êñ ma Pita haviyô hamiñ aposel laumiñ ba lahavute malêvôñ ma halam lôklokwan nena,

“Môlô avômalô Isael lôk avômalô takêntêk ba lêk ômô Jelusalem, nodañô yenañ abô katô. Tem yanañ nôm êñ anêñ ôdôñ bêñ.

15 Lêk ma lôkbôk denañ hatôm 9 kilok. Ba intu miñ noson nena nê êntêk inum wain ba elo molo ami.

16 Mi, nôm êñ ma hatôm plopet Joel bôk hanañ,

17“ Wapômbêñ hanañ nena habobo pik lo leñ anêñ dan

ma tem yangasô yenañ Lovak Mathen êyômô avômalô sapêñ.

Ma nalumi anyô lo avi tem yanêm yenaŋ abô êndêŋ i ba nenaŋ abô êtôm plopêt.

Ma môlônim apenena tem netulak ba nêgê wêŋ.

Ma môlônim anyô boŋnena tem nêgê niaviŋ.

18 Ma tem yaŋgasô yenaŋ Lovak Mathen êyômô yenaŋ anyô lo avi ku êndêŋ waklavôŋ êŋ ma tem yanêm yenaŋ abô êndêŋ i ba nenaŋ abô êtôm plopêt.

19 Ma tem yandum nômbithi ênjêk leŋ, ma yandum lavôŋiŋ ênjêk pik. Thalaleŋ lôk atum ma atum yova bêŋ tem imbitak.

20 Ma wak tem ende i liliŋ ba imbitak momaŋiniŋ, ma ayôŋ tem ende i liliŋ ba imbitak êtôm thalaleŋ.

Vêm ma Anyô Bêŋ anêŋ waklavôŋ lôkmaŋiŋ bêŋ atu tem êlêm.

21 Ma avômalô takatu ba elam Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ, tem nêm i bulubiŋ.

Jol 2:28-32

22 “Avômalô Israeŋ, nodanô abô êntêk. Wapômbêŋ bôk hadum ku lôklokwaŋ anôŋ lôk nômbithi ma lavôŋiŋ hathak Yisu anêŋ Nasalet anêŋ baŋ hamô môlô malêvôŋ ba hik thô nena yanida hêv ôpêŋ ba halêm. Ba bôk oyala nôm takêŋ yôv.

23 Ma Wapômbêŋ hatak yani halôk môlô bahemim hatôm bôsêbôk ba lahabi lôk anêŋ auk ek nôm takêŋ imbitak aêŋ. Ma môlô udum ba ñê kambom ik yani loŋ hathak alovalaŋaŋsiŋ ba hama.

24 Ma donjom Wapômbêŋ hik yani liŋ ba haviyô hathak loŋbô ba hawa yani vê hêk ŋama anêŋ

vovaŋ bêŋ ek malê nena ŋama miŋ hatôm embaloŋ
yani loŋ ami.

25 Devit bôk hanaŋ hathak yani nena,
“Yahayê Anyô Bêŋ hamô haviŋ ya wak nômbêŋ
intu sapêŋ.
Yani hamô habobo ya
ba intu miŋ hatôm nômlate esale ya thô ami.

26 Aêŋ ba yalenŋmavi anôŋ
ba yahabôya.
Ma yalenŋviŋkupik hêv ma.

27 Ek malê nena tem miŋ ôndô ya êmô ŋê ŋama iniŋ
loŋ ami,
ma tem miŋ otak anêm Anyô Mathenŋ ek epalê
ênjêk siô ami.

28 Bôk huik loŋôndê lôkmala thô hadêŋ ya yôv,
ma tem yamô imbiŋ o ba undum yalenŋmavi
anêŋ dôêŋ’ *Kapya Yen 16:8-11*

29 * “Aiyaŋ thêlô, yahanaŋ avanôŋ biŋ nena
bumalô Devit bôk hama ba elav yôv. Ma anêŋ siô
êntêk hêk denaŋ aleba lêk.

30 *Ma donŋtom Devit ma plopet te ba hayala
nena Wapômbêŋ bôk havak abô nena embeŋ yam
ma tem etak lim lukmuk te ek imbitak kiŋ êtôm
yanida.

31 *Devit bôk hayala nôm atu ba tem imbitak
embeŋ yam ba hanaŋ hathak Mesia atu ba
Wapômbêŋ tem nêm lôkmala êndêŋ yani ba imbiyô
esak loŋbô. Ba intu hanaŋ nena tem miŋ nêndô
yani êmô ŋê ŋama iniŋ loŋ ba kupik epalê ami.

* 2:29: 1Kiŋ 2:10 * 2:30: 2Sml 7:12; Sng 89:3-4; 132:11 * 2:31:
Sng 16:10

³² Ôpêᶇ ma Yisu atu ba Wapômbêᶇ bôk hik yani liᶇ. Ma yêlô sapêᶇ ayê nôᶇ êᶇ haviᶇ ba êntêk anan bêᶇ hadêᶇ môlô.

³³ *Ma Wapômbêᶇ hawa Yisu ba hatak yani hamô banᶇ vianôᶇ yôv. Ma hêv Lovak Matheᶇ atu ba bôk havak abô ek nêᶇ êndêᶇ yani ma êntêk lêk hangasô hayô hamô yêlô ba intu lêk ôyê lo olaᶇô.

³⁴ Devit da miᶇ hi malak leᶇ hatôm Yisu ami, ma donᶇtom hanaᶇ,

“ ‘Anyô Bêᶇ Wapômbêᶇ hanaᶇ hadêᶇ yenaᶇ Anyô Bêᶇ Mesia nena,

“Ômô yabaheᶇ vianôᶇ

³⁵ endeba yatak ᶇê takatu ba ik vovak hadêᶇ o nêᶇmô vemkapô vibinᶇ am.” ’ *Kapya Yeᶇ 110:1*

³⁶ * “Aêᶇ ba môlô avômalô Israeᶇ sapêᶇ, noyala abô êntêk katô. Yisu atu ba môlô uik hathak a, Wapômbêᶇ hadum ba habitak Anyô Bêᶇ lôk Mesia.”

Avômalô bêᶇ anôᶇ ele i liliᶇ ba ithik ᶇaᶇ

³⁷ Thêlô elañô Pita anêᶇ abô takêᶇ ma habi thêlô kapôlôᶇiᶇ vose. Ma enaᶇ hadêᶇ yani lôk aposel vi nena, “Aiyaᶇ thêlô, yêlô nandum malê?”

³⁸ Ma Pita hanaᶇ, “Môlô tomtom node kapôlômim liliᶇ ba nusik ᶇaᶇ esak Yisu Kilisi anêᶇ athêᶇ ek Wapômbêᶇ nêᶇ môlônim kambom vê ma nêᶇ Lovak Matheᶇ êndêᶇ môlô êtôm anêᶇ wapôm.

³⁹ *Havak abô êᶇ ek avômalô takatu ba alalôaniᶇ Wapômbêᶇ tem endam i, môlô lôk unim avômena ma avômalô takatu ba êᶇmô daimbô.”

* **2:33:** Ap 5:32; 7:55-56 * **2:36:** Ap 5:30-31 * **2:39:** Ais 57:19

40 Ma Pita hanaŋ abô bêŋ anôŋ haviŋ hadêŋ thêlô ba hanaŋ nena, “Noyabiŋ am. Nônêm amda sa ba nôsôv ênjêk avômalô kambom takêŋ ek miŋ nôpôm vovaŋ atu ba tem êpôm i ami.”

41 *Aêŋ ba ñê takatu ba ewa Pita anêŋ abô intu ithik ŋaŋ. Ma wak êŋ ma avômalô hatôm 3,000 êlêm haviŋ avômalô takatu ba bôk êvhaviŋ yôv.

Ñê êvhaviŋ ethak doŋtom haviŋ i

42 *Ma thêlô lôklokwaŋ ek nedaŋô aposel iniŋ abô lôk ethak doŋtom haviŋ i ma eyaŋ polom lo inum waiŋ mathenŋ atu ba Yisu bôk hêv lôk eteŋ mek haviŋ i.

43 Ma aposel idum lavôŋiŋ lôk nômbithi bêŋ anôŋ ba avômalô sapêŋ êyê ba esonŋ kambom.

44 *Ma avômalô êvhaviŋ sapêŋ ethak doŋtom haviŋ i ma miŋ leŋvi iniŋ nômkama ami. Iniŋ nômkama lôkthô ma êdô hamô ek hêv thêlô sapêŋ sa.

45 Thêlô ethak êv iniŋ pik lôk nômkama ek nênem vuli ma ewa vuli takêŋ ba êv avômalô takatu ba nômkama vi mi sa.

46 Ma wak nômbêŋ intu ma thêlô ethak doŋtom êmô unyak mathenŋ anêŋ piklêvôŋ. Ma ethak eyaŋ nôm haviŋ i lôk leŋiŋmavi ma kapôlôŋiŋ labalina.

47 *Lôk êbô Wapômbêŋ anêŋ athêŋ. Êŋ ma avômalô sapêŋ leŋiŋmavi anôŋ hathak i. Ma wak nômbêŋ intu sapêŋ ma Anyô Bêŋ hêv avômalô doho bulubiŋ ba hêv i ibitak êyô ñê êvhaviŋ kapô haviŋ.

* 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35

* 2:47: Ap 6:7; 11:21

3

Anyô va kambom te habitak mavi

¹ Wak te ma Pita lo Jon i unyak mathen hadên wakma eten mek. Wakma êñ ma hatôm 3 kilok yanşın.

² Êyô ma êyê ewa anyô va kambom te ba êlêm. Bök evathu yani aên. Ma wak nômbên intu ma ewa yani ba i êdô hamô unyak mathen anên badên abôlêk atu ba elam nena Loñ Kêkêlô. Êdô yani hamô loñ êñ ek epetenak ek avômalô takatu ba i unyak mathen anên piklêvôn ek nênêm valu êndên yani.

³ Ôpên hayê Pita lo Jon êlêm ek ini unyak mathen kapô, êñ ma halam ek thai nênêm valu êndên yani.

⁴ *Pita lo Jon ititiñ yani lôklokwañ. Ma Pita hanañ, “Nôngô yai!”

⁵ Êñ ma ôpên hik i liliñ hadên thai ma hason nena tem nênêm nômla êndên yani la.

⁶ *Ma Pita hanañ, “Ya valu mi. Ma donjom nôm atu ba yahawa ma tem yanêm êndên o. Hathak Yisu Kilisi anên Nasalet anên athên, umbiyô omben.”

⁷ Ma Pita havalon ôpên bañ vianôn ba havôv yani haviyô. Ma kethen oyañ ôpên vagigin lôk vakapô habitak lôklokwañ.

⁸ Êñ ma yani hasôv kisi ma haven. Ma hi unyak mathen anên piklêvôn haviñ thai. Ma haven ba hasôv kisi hathak lolen lolen ba habô Wapômbên.

⁹ Ma avômalô sapên êyê yani haven ba habô Wapômbên.

* 3:4: Ap 14:9 * 3:6: Ap 4:10; 16:18

10 Ma eyala nena ôpêḡ ma anyô petenak atu ba hathak hamô unyak mathenḡ abôlêk atu ba elam nena Lonḡ Kêkêlô, êḡ ma eboloba ba dahôlônḡ hi.

Pita hanaḡ abô hamiḡ unyak mathenḡ kapô

11 Ma anyô petenak atu havalonḡ Pita lo Jon, êḡ ma avômalô sapêḡ esonḡ kambom ba elanḡviḡ êlêm hadêḡ thêlô halôk kapo danḡ atu ba elam nena Solomon anêḡ Kapo Danḡ.

12 Pita hayê ma hanaḡ hadêḡ thêlô nena, “Avômalô Israeḡ, osonḡ kambom ba utitiḡ yai lôklokwanḡ eka? Osonḡ nena yai adum ôpêntêk mavi hathak yaidaniḡ lôklokwanḡ lôk kobom mathenḡ e? Mi anônḡ!

13 *Ablaham lo Aisak ma Jekop lôk alalôaniḡ bumalô thêlô iniḡ Wapômbêḡ iyom intu hadum nôḡm êḡ ek nêḡm athêḡ lôkmanḡiḡ êndêḡ anêḡ anyô ku Yisu. Môlô bôk otak ôpêḡ ek nijik vônô. Ma Pailat lahaviḡ etak yani, ma donḡtom môlô ôvôliḡ dôḡmim hadêḡ yani.

14 Avanônḡ, môlô ôvôliḡ dôḡmim hadêḡ Anyô Mathenḡ lôk Anyô Thêthônḡ atu ma onanḡ hik Pailat liḡ ek etak ôpatu ba bôk hik anyô vônô êlêm êndêḡ môlô.

15 Ôpatu ba lôkmala anêḡ ôdônḡ ma uik vônô. Ma donḡtom Wapômbêḡ hik yani liḡ hathak lonḡbô hêk ḡama. Ma yai bôk ayê nôḡm takêḡ ba êntêk lêk ananḡ abô hathak.

16 Êvhaviḡ hathak Yisu anêḡ athêḡ iyom hadum ba ôpatu ba ôyê lo oyala lêk hawa lôklokwanḡ. Yani habitak mavi anônḡ hatôm ôyê hathak Yisu anêḡ athêḡ lôk êvhaviḡ atu ba halêm anêḡ yani.

* **3:13:** Kis 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23

17 * “Aiyañ thêlô, yahayala nena môlô lôk unim avaka miñ oyala ôpêñ katô ami ba intu udum kambom hadêñ yani.

18 Ma donjom sêbôk ma Wapômbêñ hanañ hadêñ plopet sapêñ ba eto nena anêñ Mesia tem enja vovañ. Aêñ ba unim kambom atu udum ma Wapômbêñ anêñ abô êñ lêk hik anôn.

19 * “Aêñ ba node kapôlômim lilin ba nosopa Wapômbêñ ek nêñ môlônim kambom vê lôk nêñ lovak êndêñ môlô.

20 Ma nêñ anêñ Mesia atu ba bôk hatak ek nêñ êndêñ môlô. Mesia êñ ma Yisu atu.

21 Ma lêk yani hamô malak leñ ba hayabin waklavôn atu ba Wapômbêñ bôk hatak ek nômkama sapêñ imbitak lukmuk esak lonbô êtôm sêbôk atu ba yani havak abô ba hanañ ba anêñ plopet mathen enañ bêñ.

22 * Hatôm Mose bôk hanañ, ‘Wapômbêñ unim Anyô Bêñ tem etak plopet te êtôm ya ba imbitak anêñ môlô malêvôn. Ba intu nodanô anêñ abô takatu ba hanañ bêñ hadêñ môlô katô.

23 Ma ôpatu ba miñ halanô plopet êñ anêñ abô ami, ma tem nêñ nêñ yani vê ênjêk anêñ avômalô ba nimbulin yani vi dedaun.’

24 “Samuel lôk plopet takatu ba ibitak even yam bôk enañ hathak waklavôn atu ba lêk habitak.

25 * Môlô ma plopet takêñ iniñ nali. Ma abô atu ba Wapômbêñ bôk havak haviñ libumi yôv, abô êñ êntêk havalon môlô lon denañ. Hatôm bôk hanañ

* **3:17:** Luk 23:34; 1Ti 1:13
18:15,18-19

* **3:19:** Ap 2:38

* **3:22:** Lo

* **3:25:** Stt 22:18

hadêᶇ Ablaham, ‘Hathak anêᶇ libumi, ma tem avômalô pik sapêᶇ neja mek mavi.’

²⁶ *Ba intu Wapômbêᶇ hik anêᶇ anyô ku liᶇ ma hêᶇ halêᶇ hadêᶇ môlô hamôᶇ ek nêᶇ mek mavi êndêᶇ môlô lôk ende môlô tomtom liliᶇ êᶇjêk unim kambom takatu ba udum.”

4

Evaloᶇ Pita lo Jon

¹ Pita lo Jon enaᶇ abô hadêᶇ avômalô imiᶇ denaᶇ, ma ᶇê êbôk da lôk unyak mathêᶇ anêᶇ sôp bidonᶇ iniᶇ anyô vovak laik ma Sadyusi doho êyô ek thai.

² Thêlô lenᶇᶇmaniᶇ hathak thai êdôᶇ avômalô nena Yisu bôk haviyô hêk ᶇama ba intu avômalô ᶇama sapêᶇ tem nimbiyô esak lonbô aêᶇ iyom.

³ Lêk yaᶇsiᶇ habôk ba intu evaloᶇ thai ba êdô hamô koladôᶇ aleba hayaᶇ wak bêᶇ.

⁴ *Ma donᶇtom avômalô bêᶇ anôᶇ elanoᶇ thai iniᶇ abô ba êᶇhaviᶇ. Ba ᶇê takatu ba êᶇhaviᶇ lêk halumbak hi habobo 5,000.

⁵ Haviyô hayaᶇ ma ᶇê bêᶇbêᶇ eyabiᶇ avômalô lôk ᶇê bêᶇbêᶇ ma ᶇê lôkawk hathak abô balabuᶇ ethak donᶇtom êᶇô Jelusalem.

⁶ Anas, anyô bêᶇ habôk da, lôk Kaiapas ma Jon lo Aleksanda lôk anyô bêᶇ habôk da anêᶇ thalaleᶇ vi êᶇô haviᶇ.

⁷ Ma ewa thai êlêᶇ ma enaᶇ hik thai liᶇ nena, “Lôklokwaᶇ lôk athêᶇ alê intu udum ôpêᶇ mavi hathak?”

* 3:26: Ap 13:46 * 4:4: Ap 2:41

8 Ma Lovak Mathenᶆ hava Pita kapô sinᶆ ba hanaᶆ hadêᶆ thêlô nena, “Nê bêᶆbêᶆ lôk ᶆê eyabinᶆ avômalô, nodanᶆo yenaᶆ abô!

9 Yai êᶆ anyô va kambom êntêk sa ba intu udum ek nonaᶆ yai bêᶆ lôk lemimhavinᶆ noyala nena yai adum yani mavi aisê e?

10 *Aêᶆ ba môlô lôk avômalô Israeᶆ sapêᶆ noyala katô nena anyô va kambom êntêk lêk habitak mavi ba haminᶆ môlô malemim hathak Yisu Kilisi anêᶆ Nasalet anêᶆ athêᶆ. Bôk uik yani vônô hathak a, ma donᶆtom Wapômbêᶆ hik yani linᶆ hêk ᶆama.

11 Yani ma

“valu atu ba môlô ᶆê olav unyak ôpôlik hathak, ma lêk habitak valu landinᶆ anôᶆ.” *Kapya Yen 118:22*

12 *Yisu da iyom anêᶆ athêᶆ hatôm nêᶆ alalô bulubinᶆ. Ma athêᶆ yanᶆ minᶆ hêk pik lo leᶆ sapêᶆ ek nêᶆ alalô bulubinᶆ ami. Mi.”

13 Ma thêlô êyê Pita lo Jon iminᶆ lôklokwanᶆ ma kô mi, ma eyala nena thai ma ᶆê oyanᶆ ba minᶆ bôk ethak unyak ami. Êᶆ ma thêlô esonᶆ kambom ba leᶆᶆᶆhabi nena bôk êᶆmô havinᶆ Yisu.

14 Ma êyê anyô va kambom atu lêk mavi ba haminᶆ havinᶆ thai ba intu thêlô abô mi ek nenaᶆ.

15 Êᶆ ma enaᶆ ek neja Pita lo Jon vê êᶆᶆêk Sanhedlin* anêᶆ unyak ma nede yainᶆ ba ini. Ma ele yainᶆ ba i ma thêlô êbôlêᶆ auk.

16 Ba enaᶆ, “Alalô nandum malê esak anyô ju êntêk? Avômalô Jelusalem sapêᶆ lêk eyala yôᶆ nena

* **4:10:** Ap 3:6,13-16 * **4:12:** Mat 1:21 * **4:15:** Israeᶆ elam ininᶆ kaunsil nena ‘Sanhedlin’.

thai idum lavôñiñ bêñ te ba miñ hatôm alalô nasi ami.

17 Ma donjom alalô napôm loñôndê te ek abô êñ miñ ni mayaliv êñjêk avômalô malêvôñ ami. Aêñ ba nanañ lôklokwañ êndêñ thai nena miñ nenañ abô esak athêñ êñ êndêñ avômalô la esak loñbô ami.”

18 *Yôv ma elam thai êlêm hathak loñbô ma enañ lôklokwañ nena miñ nenañ abô êñ lôk nêndôñ avômalô esak Yisu anêñ athêñ ami.

19 *Ma donjom Pita lo Jon enañ viyañ, “Malê intu ba mavi hêk Wapômbêñ ma ek yai nandum? Nasopa môlônim abô mena Wapômbêñ anêñ abô?”

20 Yai miñ hatôm bônôñ esak nôñ takatu ba ayê lo alaño ami.”

21 Ma Sanhedlin enañ lôklokwañ ek thai nêñô bônôñ, êñ ma etak thai ba i. Avômalô sapêñ êbô Wapômbêñ anêñ athêñ hathak nôñ atu ba lêk idum ba intu miñ hatôm nêpôm loñôndê la ek nêñem vovañ êndêñ thai ami.

22 Ek malê nena ôpatu ba habitak mavi ma anêñ sondabêñ hatôm 40. Ba intu eyala nena Wapômbêñ iyom hatôm indum nôñ êñ.

Nê êvhaviñ iniñ mek

23 Etak Pita lo Jon ba i hadêñ avômalô êvhaviñ. Ma enañ abô takatu ba ñê bêñbêñ êbôk da lôk ñê bêñbêñ enañ hadêñ thai.

24 *Thêlô elañô aêñ ma lôkthô êv veniñbôlêk liñ ba eteñ mek hadêñ Wapômbêñ nena, “Anyô Bêñ, nômkama sapêñ anêñ alañ, bôk hopesañ pik lo leñ ma ñgwêk lôk nômkama sapêñ atu ba êmô kapô.

* 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29 * 4:24: Kis 20:11; Neh 9:6; Sng 146:6

25 Sêbôk ma honañ abô hathak Lovak Mathen hale anêm anyô ku ma yêlôaniñ bumalô Devit abôlêk. Ba hanañ aêntêk,

“ ‘Avômalô pik sapêñ leniññaña eka?

Lôk ibutiñ abôyañ ek nijik vovak êndên Wapômbên eka?

26 Pik iniñ kiñ lôkthô êpôpêk i ek nijik vovak.

Lôk nê bênbên pik sapêñ ethak donjom ek nêmo Anyô Bên lôk anên Mesia lu.’ *Kapya Yen 2:1-2*

27* Avanôn biñ, Helot Antipas lo Pontius Pailat ma nê lon buyañ lôk avômalô Israeal bôk ethak donjom êmô malak lôn êntêk ba idum ek nêmo anêm anyô ku mathen Yisu lu, ôpatu ba bôk holam yôv ek imbitak anêm Mesia.

28* Thêlô idum nômkama sapêñ hatôm anêm auklôk lôklokwañ atu ba bôk lemhabi nena tem imbitak aên.

29* Anyô Bên, lemimbi abô takatu ba evak ba enañ ek indum yêlô nakô ba intu nê yêlô anêm nê ku sa ek nanañ anêm abô lôklokwañ ma miñ nakô ami.

30 Ma otak bahem êyôngêk avômalô lôk lijiñ ba undum i mavi lôk undum lavônjiñ lôk nômbithi lomalomoma esak anêm anyô ku mathen Yisu anên athên.”

31 Thêlô eteñ mek yôv ma lon atu ba êmô halowaliñ. Ma Lovak Mathen hayô hava thêlô lôkthô kapôlônjiñ siñ. Ba enañ Wapômbên anên abô bên ma miñ êkô ami.

Nê êvhaviñ sapêñ kapôlônjiñ donjom

* 4:27: Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19

32 *Ma nê êvhaviņ sapêņ iniņ auk lôk kapôlôņiņ donjom iyom. Ma iniņ nômkama sapêņ ma hatôm thêlô lôkthô iniņ ma miņ evasiņ ami.

33 Ma aposel ethak enaņ Yisu anêņ haviyô hathak loņbô bêņ ba iniņ abô êņ anêņ lôklokwaņ ma bomaņ. Ma Wapômbêņ habi anêņ wapôm hayô hamô thêlô lôkthô.

34 *Ma thêlô vi iniņ pik lo unyak hamô ba ethak êv ba avômalô vi êv vuli. Ma ewa valu takêņ

35 ba êv hadêņ aposel ek neyabiņ. Ma aposel ibi valuselen takêņ sam hadêņ avômalô takatu ba êv yak hathak nômkama. Ba intu thêlô te miņ hêv yak hathak nôm lôk nômkama ami.

36 Ma thêlô êņ te ma Josep ba anêņ loņ ma ngavithôm Saiplus ma habitak anêņ ôdôņ Livai. Ma aposel ethak elam yani nena Banabas, athêņ êņ anêņ ôdôņ nena, “Anyô hathak havatho avômalô kapôlôņiņ loņ.”

37 Yani hêv anêņ pik bute ek nênem vuli. Ma hawa valu hathak pik êņ ba hi hêv hadêņ aposel.

5

Ananias lo Sapaila

1 Ma anyô yaņ hamô ba anêņ athêņ nena Ananias ma yanavi ma Sapaila. Thai êv iniņ pik bute ba êv vuli.

2 *Ma hawa valu pik êņ vi ek thaida ma hêv vi hadêņ aposel ma hasau i nena, “Valu lôkthô êntêk yahawa ba yahalêm.” Ma yanavi hayala nôm atu ba yamalô hadum.

3 *Ma Pita hanaņ nena, “Ananias, hotak Sadan

* 4:32: Ap 2:44 * 4:34: Ap 2:45 * 5:2: Ap 4:34-35 * 5:3: Jon 13:2

ba hava kapôlôm siŋ ma hosau Lovak Matheŋ, ba huvuŋ anêm valu pik êŋ vi eka?

⁴ Miŋ bôk êv vuli pik êŋ ami denaŋ, êŋ ma anêm pik. Ma bôk êv vuli yôv, valu êŋ ma anêm aêŋ iyom. Ma donjom howa auk kambom êŋ anêŋ êsê ba honaŋ abôyaŋ? Hosau nê pik lôk Wapômbêŋ haviŋ.”

⁵ Ananias halaŋô abô êŋ ma hêv yak halôk biŋ ba hama. Ma avômalô takatu ba elanô abô êŋ êkô ba biŋdaluk haveli kambom.

⁶ Êŋ ma apenena muk êlêm ma ivuliv anêŋ kupik ma ewa ba i elav.

⁷ Wakma lô hale ba hi ma yanavi halêm hayô ma hathôŋ nôm atu ba habitak paliŋ.

⁸ Ma Pita hanaŋ hik avi êŋ liŋ, “Valu êntêk ma hatôm vuli pik atu ba êv vuli e?”

Ma avi êŋ hanaŋ, “Intu êŋ, vuli êŋ intu hatôm.”

⁹ Êŋ ma Pita hanaŋ hadêŋ avi êŋ, “Aisê ka mamu ubutiŋ abô ek nosaê Anyô Bêŋ anêŋ Lovak Matheŋ? Nôŋgô! Nê takatu ba lêk elav vônim yôv, êntêk lêk imiŋ unyak abôlêk ba tem neja o ba ini nedav imbiŋ.”

¹⁰ Ma ketheŋ oyaŋ ma avi êŋ hêv yak halôk hêk Pita valuvi ba hama. Ma apenena muk takatu ba ibitak êyô unyak kapô. Ma êyê avi êŋ lêk hama. Êŋ ma ewa ba i elav yani hêk yamalô vi.

¹¹ Yôv ma avômalô êvhaviŋ sapêŋ lôk avômalô takatu ba elanô abô êŋ, lôkthô êkô kambom.

Aposel idum avômalô bêŋ anôŋ ibitak mavi

¹² *Ma aposel idum lavôŋiŋ lôk nômbithi loma-loma hêk avômalô maleniŋ. Ma nê êvhaviŋ sapêŋ

* 5:12: Ap 2:43; 14:3

ethak donjom lôbôlôn halôk unyak mathen anên kapo dan atu ba elam nena Solomon anên Kapo Dan.

¹³ Ma avômalô vi atu ba minj êvhavinj ami êkô ek nesak donjom imbinj thêlô, ma donjom avômalô sapênj êyê thêlô nena nê mavi.

¹⁴ Ma anyô lo avi bênj anônj ethak êvhavinj Anyô Bênj ba ibitak êyô avômalô êvhavinj kapô.

¹⁵ Ênj ma avômalô ethak ewa ininj nê lôk lijinj hayô hêk balê lo yêm ba i ililinj hêk lonjondê anênj dan ek Pita havenj lonjondê, ênj ma dahô imbi êyôngêk i ek nimitak mavi esak lonjô.

¹⁶ Ma avômalô bênj anônj êlêm anênj lomalak takatu ba habobo Jelusalem ba êlêm ethak donjom. Ma ewa ininj nê lôk lijinj lôk nê takatu ba ngôk lelaik habulinj i ma lôkthô ibitak mavi hathak lonjô.

Êv vovanj hadênj aposel

¹⁷ Ma anyô bênj habôk da lôk nê idum ku havinj yani, thêlô sapênj ma Sadyusi ba êyê nômm takatu ba aposel idum ba lenjindanj hathak i.

¹⁸ Ba evalonj aposel ma etak i halôk malak lônj anênj koladônj.

¹⁹ *Ma bôlôvônj ênj ma Anyô Bênj anênj anjela hik koladônj abôlêk vê ma hawa i ele yainj. Ma hananj,

²⁰ “Unu numinj unyak mathen anênj piklêvônj ma nonanj abô sapênj esak lôkmala lukmuk êntêk ênj bênj.”

²¹ Aposel elanjô abô ênj ba lôkbôk momanjiniinj ma i unyak mathen anênj piklêvônj. Ma êdônj avômalô.

* 5:19: Ap 12:7-10

Ma anyô bêñ habôk da lôk anêñ ñê môlô êlêm ma elam ñê Sanhedlin lôk Israeł inin ñê bêñbêñ sapêñ. Ma êv abô hadêñ koladôn ek neja aposel ba nêlêm.

²² Êñ ma ñê koladôn inin sôp bidon i ek neja aposel ma donjom minj êmô ami. Ma êvôi ma enañ nena,

²³ “Yêlô ayê koladôn anêñ abôlêk putup ma ñê takatu ba eyabinj iminj habobo. Ma donjom yêlô ik koladôn abôlêk vê ma minj apôm anyô late hamô kapô ami.”

²⁴ Unyak mathen anêñ sôp bidon inin anyô vovak laik lôk ñê bêñbêñ êbôk da elanô abô êñ ba leññhabi bêñ anôn hathak ba enañ, “Malê te tem imbitak?”

²⁵ Ma anyô te hayô ma hanan hadêñ i, “Nodanô! Ñê takatu ba otak i hamô koladôn, lêk iminj unyak mathen anêñ piklêvôn ba êdôn avômalô.”

²⁶ Êñ ma anyô vovak laik lôk anêñ sôp bidon i ewa thêlô. Êkô ek avômalô nijik i esak valu ba intu minj êpôvinj thêlô ami.

²⁷ Ewa aposel êyô ma etak i haminj Sanhedlin maleninj ek anyô bêñ habôk da enañ injik thêlô linj.

²⁸ * “Yêlô bôk anan lôklokwan hadêñ môlô nena minj nôndôn avômalô esak ôpêñ anêñ athêñ ami. Ma donjom lêk unim abô êñ halanvinj havenj Jelusalem mayaliv. Lôk lêk udum ek nonan nena yêlô intu angasô ôpêñ anêñ thalalenj.”

²⁹ *Ma donjom Pita lôk aposel vi enañ hadêñ i nena, “Yêlô nasopa Wapômbêñ anêñ abô iyom ma minj anyô inin abô ami.

* 5:28: Mat 27:25 * 5:29: Ap 4:19

30 Mólô bôk uik Yisu vônô hathak a. Ma donjom bumalô thêlô iniņ Wapômbêņ hik yani liņ.

31 *Wapômbêņ bôk hawa yani hathak ba hi daku leņ ba hadô hamô baņ vianôņ hatôm Anyô Môņ lôk Anyô hêv alalô bulubiņ ek nê m alalô Israe l sa ek nande kapôlôņiņ liliņ lôk nê m alalôaniņ kambom vê.

32 Yêlô ma nê takatu ba bôk ayê nôm takêņ ba lêk anañ abô êņ bêņ. Ma Lovak Mathen atu ba Wapômbêņ hêv hadêņ avômalô takatu ba esopa anêņ abô hik nôm takêņ loņ haviņ.”

Gameliel hanaņ ek Sanhedlin netak aposel

33 Sanhedlin elañô abô êņ ma leņiņmaniņ kambom ba leņiņhaviņ nijik aposel vônô.

34 Ma donjom Gameliel haviyô hamiņ Sanhedlin malêvôņ. Yani ma anyô Palisi lôk anyô lôkauk hathak abô balabuņ ma hadum ku Sanhedlin haviņ. Avômalô sapêņ ethak êv athêņ bêņ hadêņ yani. Yani hamiņ ba hanaņ ek netak aposel takêņ ba ini yaiņ dokte vê mam.

35 Êņ ma hanaņ hadêņ thêlô, “Mólô nê Israe l, lemimimbi katô nena tem nundum malê êndêņ nê takêntêk vê mam.

36 *Sêbôk ma Teudas habitak anyô lôk athêņ ba hanaņ, ‘Ya anyô bêņ’. Ma anyô hatôm 400 esopa yani. Ma donjom Lom ik yani vônô ma anêņ nê ku êsôv mayaliv. Ma anêņ abô êņ hêv yak.

37 Vê m ma waklavôņ ewa avômalô iniņ athêņ, êņ ma Judas anêņ Galili habitak anyô lôk athêņ ba havôv avômalô bêņ anôņ ek nijik vovak êndêņ

* **5:31:** Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2 * **5:36:** Ap 21:38

gavman. Ma donjom ik yani vônô, ma anêḡ nê ku êsôv mayaliv aêḡ iyom.

³⁸ Ba intu yahanaj hadêḡ mômô Sanhedlin: Notak nê takêntêk. Miḡ nundum nômla esak i ami. Ku takatu ba idum halêm anêḡ nê pik iniḡ hatôm Teudas lo Judas, êḡ ma iniḡ ku takêḡ tem nêm yak.

³⁹ Ma donjom ku takatu ba halêm anêḡ Wapômbêḡ, ma mômô miḡ hatôm numiḡ i loḡ siḡ ami. Yahakô tem uḡgwik vovak ni ba ni, êḡ ma tem ôḡḡô nena uik vovak êḡ hadêḡ Wapômbêḡ.”

⁴⁰ *Yôv ma thêlô êlôk hathak Gameliel anêḡ abô. Ba elam aposel êlêm ma evali i. Ma enaj lôklokwanj hadêḡ thêlô nena miḡ nenanj abô esak Yisu anêḡ athêḡ ami. Êḡ ma etak i ba i.

⁴¹ *Aposel etak Sanhedlin ba ele yaiḡ ma thêlô leḡiḡmavi hathak Wapômbêḡ hayê thêlô nena nê mavi ek ewa mama hathak Yisu anêḡ athêḡ.

⁴² Ma wak nômbêḡ intu ma thêlô i unyak mathen anêḡ piklêvôḡ lôk lounyak lounyak ma êdôḡ avômâlô ba enaj Abô Mavi bêḡ nena Yisu ma Mesia atu.

6

Etak anyô baherḡvi ba lahavuju ek nêḡnêm aposel sa

¹ *Avômâlô êvhaviḡ ilumbak ba êv liḡ siḡ, êḡ ma avômâlô Israeḡ vi atu ba êvhaviḡ ba enaj abô Glik, etatale avômâlô Israeḡ vi atu ba êvhaviḡ ba enaj abô Hiblu. Ba enaj, “Wak nômbêḡ intu ba ibi nôḡ sam ma miḡ evani yêlôaniḡ avi tôp iniḡ sam ami.”

* **5:40:** Ap 4:18 * **5:41:** Mat 5:10-12; 1Pi 4:13 * **6:1:** Ap 4:35

² Êñ ma aposel laumiñ ba lahavuju takatu elam nê êvhaviñ sapêñ ethak donjom ma enañ, “Miñ mavi ek yêlô natak ku nanañ Wapômbêñ anêñ abô ma nandum ku nambi nôñ sam ami.

³ Aêñ ba, aiyañ thêlô, nômbôlêm môlônim anyô lôkauk bahenji ba lahavuju takatu ba Lovak Matheñ hava kapôlôñiñ siñ ek nanêm ku êñ êndêñ i.

⁴ Êñ ma tem yêlô hatôm namô tiñiñ ek naten mek lôk nanañ Wapômbêñ anêñ abô lôk nandôn avômalô.”

⁵ Avômalô sapêñ elañ abô êñ ma lenjimavi. Ma etak Stiven, yani anyô hêvhaviñ lôklokwanj lôk Lovak Matheñ hava yani kapô siñ, ma Pilip lôk Plokulus ma Nikano lo Timon ma Pamenas lo Nikolas, yani ma anyô Antiok atu bôk habitak hayô avômalô Israeñ iniñ êvhaviñ kapô vêm ma hêvhaviñ Yisu.

⁶ Ewa nê êñ ba i hadêñ aposel. Ma aposel etak bahenjiñ hayô hêk i ma eten mek hathak i.

⁷ *Aêñ ba Wapômbêñ anêñ abô hi ba hi. Ma avômalô anêñ Jelusaleñ takatu ba êvhaviñ ilumbak hi ba hi. Ma nê êbôk da bêñ anôn êvhaviñ ba esopa Yisu haviñ.

Evalonj Stiven

⁸ Ma Wapômbêñ habi anêñ wapôm sam ba hêv lôklokwanj bêñ anôn hadêñ Stiven. Ba intu Stiven hathak hadum nômbithi lôk lavônjiñ lomalama hêk avômalô malêvôn.

⁹ Ma donjom nê doho êpôlik hathak yani. Nê êñ iniñ unyak yen ma elam nena, “Nê takatu ba

* 6:7: Ap 2:41; 16:5

bôk iniņ alañ hêv athêņ ku vê hêk i ma êmô oyaņ haviņ i”. Thêlô sapêņ ma avômalô Israeł, doho anêņ Sailini ma doho anêņ Aleksandlia ma doho anêņ plovins Silisia lo Esia. Ma nê takêņ êkôki hathak Stiven anêņ abô.

¹⁰ *Ma donjom Lovak Mathen hêv auk mavi hadêņ Stiven ba miņ hatôm nêmo anêņ abô lu ami.

¹¹ Êņ ma thêlô eyenak ba i ibi anyô doho leniņ liņ ek nenaņ nena, “Yêlô bôk alañô ôpêņ hanaņ abôma hathak Mose lo Wapômbêņ.”

¹² Aêņ ba thêlô ibi avômalô lôk nê bêņbêņ ma nê lôkauk hathak abô balabuņ leniņ liņ. Ma i evalon Stiven ba ewa ba i êdô hamiņ Sanhedlin maleniņ.

¹³ Ma êv anyô doho ek nenaņ abôyaņ esak yani. Ba enaņ, “Wak nômbêņ intu ma ôpêntêk hathak hanaņ abô kambom hathak unyak mathen lôk Mose anêņ balabuņ.

¹⁴ Yêlô alañô yani hanaņ, ‘Yisu anêņ Nasalet tem indiniņ unyak mathen êntêk ma injik Mose anêņ kobom sêbôk ba hêv hadêņ alalô liliņ.’ ”

¹⁵ Ma nê nômbêņ atu ba êmô Sanhedlin ititiņ Stiven lôklokwaņ ma êyê thohavloma lêk hatôm aņela te.

7

Stiven hanaņ abô hadêņ Sanhedlin

¹ Ma anyô bêņ habôk da hanaņ, “Abô takêņ ma avanôņ e?”

² *Ma Stiven hanaņ, “Aiyaņ thêlô lo wakamik thêlô, nodañô yenaņ abô! Sêbôk atu ba alalôaniņ

* **6:10:** Luk 21:15 * **7:2:** Stt 11:31; 15:7

bumalô Ablaham hamô Mesopotemia denaŋ ma miŋ hi Halan ami, ma Wapômbêŋ lôkmaŋgiŋ hayô ek yani.

³*Ma hanaŋ, ‘Otak anêŋ pik lôk avômalô ma nu pik atu ba tem yaŋgik thô êndêŋ o.’

⁴*“Êŋ ma hatak Kaldia iniŋ pik ba hi hamô Halan. Vêŋ ba lambô hama ma Wapômbêŋ hêv yani ba halêŋ pik êntêk atu lêk alalô amô.

⁵*Ma wak êŋ ma Wapômbêŋ miŋ hêv pik bute ek yani ami, milôk. Ma doŋtom havak abô nena embeŋ yam ma tem yani lôk anêŋ limi neja pik bêŋ êŋ lôkthô. Waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ hanaŋ abô takêŋ ma Ablaham nakaduŋ mi denaŋ.

⁶*Ma doŋtom Wapômbêŋ hanaŋ nena, ‘Anêŋ libumi tem nêŋmô êtôm nê masôm êmô malak yaŋ iniŋ pik. Ma nê pik êŋ tem nimbitak thêlôniŋ alaŋ ba nêŋem malaiŋ êndêŋ i êtôm sondabêŋ 400.

⁷*Vêŋ ma tem yanêŋ vovaŋ êndêŋ alaŋ takêŋ. Ma embeŋ yam ma tem netak pik yaŋ êŋ ma nêbônêlêŋ pik êntêk ma nêŋem yeŋ êndêŋ ya.’

⁸*Vêŋ ma Wapômbêŋ havak abô haviŋ Ablaham ba hêv tabô neŋgothe kupik vê hadêŋ yani. Ma haveŋ yam ma Ablaham habitak Aisak anêŋ lambô ma hatôm wak bahenŋvi ba lahavulô ma haŋgothe Aisak anêŋ kupik vê. Vêŋ ma Aisak habitak Jekop anêŋ lambô, ma Jekop habitak hatôm bumalô laumiŋ ba lahavuju takatu iniŋ lambô. Ma thêlô sapêŋ esopa tabô atu ba hêv.

* 7:3: Stt 12:1 * 7:4: Stt 11:31-12:5 * 7:5: Stt 12:7; 15:18; 17:8
 * 7:6: Stt 15:13-14; Kis 12:40 * 7:7: Kis 3:12 * 7:8: Stt 17:9-14;
 21:4

9* “Bumalô thêlô leñindañ hathak Josep ba intu êv hadêñ nê loñ buyañ ba êv vuli ba intu anyô Ijip te habitak Josep anêñ alañ. Ma donjom Wapômbêñ hamô haviñ yani ba

10* hêv yani bulubiñ hathak malaiñ lomaloma. Ba hêv auk mavi hadêñ Josep ek indum Ijip iniñ kiñ Pelo lamavi esak yani. Ba intu hatak yani ek imbitak anyô bêñ ek eyabiñ Ijip lôk anêñ unyak lôkmanñ sapêñ.

11* “Havenñ yam ma bôm bêñ lôk malaiñ lomaloma habitak Ijip lo Kenan iniñ loñ sapêñ ba bumalô thêlô miñ hatôm nêpôm nômi.

12 Ma Jekop halañô nena nômi hamô Ijip. Êñ ma hêv bumalô thêlô ba i mông anôñ.

13* Ma i bôlôñ yañ, ma Josep hanañ yanida bêñ hadêñ iviyañ. Ma Pelo halañô nena Josep anêñ lambô lôk iviyañ êmô.

14* Êñ ma Josep hêv abô ek lambô Jekop lôk anêñ avômalô sapêñ nêlêm. Thêlô hatôm 75.

15* Ma Jekop halôk ba hi Ijip ba hamô aleba hama ma bumalô thêlô ema haviñ.

16* Ma ewa iniñ kupik ba i elav hêk malak Sekem. Siô êñ ma Ablaham bôk hêv vuli hêk Hamol anêñ nali.

17* “Waklavôñ atu ba Wapômbêñ bôk havak abô haviñ Ablaham lêk habobo injik anôñ, êñ ma alalôaniñ avômalô lêk ilumbak ba êv liñsiñ êmô Ijip.

* 7:9: Stt 37:11,28; 39:2,21-23 * 7:10: Stt 41:37-44 * 7:11: Stt

41:54; 42:1-2 * 7:13: Stt 45:1-4,16 * 7:14: Stt 45:9-11; 46:27

* 7:15: Stt 46:1-7; 49:33 * 7:16: Stt 23:2-20; 33:19; Jos 24:32

* 7:17: Kis 1:7

18 *Vêm ma kin̄ yaŋ habitak anêŋ Ijip ba hathôn̄ Josep paliŋ.

19 *Ôpêŋ hasau alalôaniŋ avômalô ba hêv malaiŋ hadêŋ bumalô thêlô lôk hanaŋ lôklokwaŋ nena neja avômena kasek ende yaŋ ma nimbi i ni ek nema.

20 *“Êŋ ma Mose talêbô havathu yani, ma yani amena mavi hêk Wapômbêŋ ma. Ma hatôm ayôn̄ lô ma eyabiŋ yani hamô lambô anêŋ unyak.

21 *Vêm ma êdô yani hamô yaŋ ma Pelo nalavi hawa ba hi hayabiŋ yani hatôm anêŋ namalô.

22 Ma Mose hathak unyak ba êdôn̄ yani hathak avômalô Ijip iniŋ auk mavi sapêŋ. Anêŋ abô lôk ku ma lôklokwaŋ anôn̄.

23 “Mose anêŋ sondabêŋ hatôm 40 ma lahaviŋ ni ek ênjê anêŋ avômalô Islael.

24 *Ma hayê Ijip te habuliŋ Islael yaŋ. Êŋ ma hêv Islael êŋ sa ba hik anyô Ijip atu anêŋ kambom liliŋ ba hik ôpêŋ vônô.

25 Ma lahabi nena tem anêŋ avômalô neyala nena Wapômbêŋ hêv yani ek nêv thêlô bulubiŋ. Ma doŋtom mi.

26 Haviyô hayaŋ ma Mose hi ma hayê anyô Islael ju ik i. Ma hadum ek nêv thai thêvô ek leŋŋimbiŋ i ba hanaŋ, ‘Ai, mamu nê loyaŋ. Ma uik am eka?’

27 “Ma doŋtom ôpatu ba habuliŋ yaŋ hathô Mose pôŋêŋ ba hanaŋ, ‘Opalê hatak o hatôm yêlôaniŋ anyô bêŋ lôk anyô nindum abô esak?’

28 *Tem nuŋgwik ya vônô êtôm wakbôk ba huik Ijip alaŋ vônô e?’

* 7:18: Kis 1:8 * 7:19: Kis 1:11-22 * 7:20: Kis 2:2 * 7:21:

Kis 2:3-10 * 7:24: Kis 2:11-15 * 7:28: Kis 2:14

29 *Mose halanô abô êᶇ ma hasôv ba hi hamô Midian iniᶇ pik hatôm anyô masôm. Ma hawa nakaduᶇ ju.

30 * “Sondabêᶇ 40 hale ba hi ma aᶇela te hayô ek Mose hêk loᶇ thiliv habobo dum Sainai. Aᶇela êᶇ hamô atum atu ba hathaᶇ hamô alokwaᶇ yaônate kapô.

31 Mose hayê ma hasoᶇ kambom. Ma hi habobo ek êᶇjê katô, êᶇ ma Anyô Bêᶇ hanaᶇ nena,

32 ‘Ya libumi iniᶇ Wapômbêᶇ, Ablaham lo Aisak ma Jekop iniᶇ Wapômbêᶇ.’ Êᶇ ma Mose hakô kambom ba halowaliᶇ ba miᶇ hatôm êᶇjê ami.

33 “Ma Anyô Bêᶇ hanaᶇ hadêᶇ yani, ‘Ômbi anêm vem bokᶇgôp thô. Loᶇ êntêk ba humiᶇ ma loᶇ mathêᶇ.

34 Yahayê kambom takatu ba Ijip idum hathak yenaᶇ avômalô. Ma lêk yahalanô iniᶇ asêᶇ ba êntêk yahalêm ek yanêm thêlô vê. Aêᶇ ba ôlêm ek yanêm o ba ondenu Ijip esak loᶇbô.’

35 * “Mose intu bôk thêlô êpôlik hathak ba enaᶇ nena, ‘Opalê hatak o hatôm yêlôaniᶇ anyô bêᶇ lôk anyô nindum abô esak?’ Ma doᶇtom hathak aᶇela atu ba Mose hayê hatôm atum ba hathaᶇ hamô alokwaᶇ thaᶇaᶇ, Wapômbêᶇ da hatak yani ek imbitak iniᶇ anyô bêᶇ lôk nêm thêlô bulubiᶇ.

36 *Mose hawa thêlô vê hêk Ijip ba hi ma hadum nômbithi lôk lavôᶇiᶇ hêk Ijip lôk ᶇᶇwêk Thalalen ma loᶇ thiliv hatôm sondabêᶇ 40.

* 7:29: Kis 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Kis 3:1-10 * 7:35: Kis 2:14

* 7:36: Kis 7:3; 14:21; Nam 14:33

37* “Êntêk ma Mose atu ba hanan hadêḅ avômalô Israeḅ nena, ‘Wapômbêḅ tem etak môlôda te ba imbitak plopet. Ma tem enaḅ Wapômbêḅ anêḅ abô êtôm êntêk ba lêk yahanan hadêḅ môlô.’

38* Yani êḅ intu hamô haviḅ bumalô takatu ba ethak doḅtom êmô loḅ thiliv. Ma hathak ba hi dum Sainai ma aḅela hanan abô hadêḅ yani. Ma hawa Wapômbêḅ anêḅ abô takatu ba hêv lôkmala ek nêḅ êndêḅ alalô.

39 “Ma doḅtom bumalô thêlô êpôlik hathak anêḅ abô. Lôk êdô yani ma ik kapôlôḅḅḅ liliḅ hale hi Ijip hathak loḅbô.

40* Ma enaḅ hadêḅ Alon nena, ‘Opesaḅ ḅḅôk doho ek endom yêlô. Mose atu ba hawa yêlô vê hêk Ijip ba alêm lêk hi doho ba yêlô athôḅ palin.’

41* Aêḅ ba intu epesaḅ bokmaḅkaḅ map te anêḅ dahô ba êv da hadêḅ yani. Ma eḅgabôm nôḅ lôk eloyeḅ bêḅ ek êv athêḅ bêḅ hadêḅ nôḅ atu ba epesaḅ hathak baheḅḅ.

42 Ba intu Wapômbêḅ havôliḅ dôḅ hadêḅ thêlô ba hatak thêlô ek nêḅḅ yeḅ êndêḅ wak lo ayôḅ ma vuliḅ. Hatôm bôk eto hêk plopet iniḅ kapyḅ nena, “Sêbôk atu ba môlô Israeḅ

ômô sondabêḅ 40 hamô loḅ thiliv,

oson nena uik bokmaḅkaḅ lôk boksipsip ba

ôêv hatôm da hadêḅ ya e? Milôk.

43 Môlô bôk owa unim ḅḅôk Molek anêḅ malak yeḅ lôk ḅḅôk Lepaḅ anêḅ vuliḅ dahô, ma ḅḅôk dahô takatu ba opesaḅ ek nôḅḅ yeḅ êndêḅ.

* 7:37: Lo 18:15 * 7:38: Kis 19:3 * 7:40: Kis 32:1 * 7:41: Kis 32:2-6

Aêḡ ba intu tem yanêḡ mólô vê ba unu Babilon vidôm doho.’ *Amos 5:25-27*

44 “Sêbôk atu ba bumalô thêlô êḡ loḡ thiliv ma malak yeḡ hamô haviḡ thêlô hatôm tabô. Thêlô elav malak yeḡ êḡ hatôm Wapômbêḡ hanaḡ hadêḡ Mose nena endav aêḡ, lôk hatôm dahô atu ba Mose hayê.

45 *Vêḡ ma Josua halom thêlô ba ewa avômalô takatu ba Wapômbêḡ haliti i ba i iniḡ pik. Ma iniḡ bumalô bôk êv malak yeḡ êḡ hadêḡ i ba ewa ba i pik lukmuk êḡ haviḡ i. Ma êḡ pik êḡ aleba Devit habitak.

46 *Wapômbêḡ lamavi hathak Devit. Ma Devit hateḡ mek ek endav malak yeḡ ek Jekop anêḡ Wapômbêḡ êḡ.

47 *Ma doḡtom nakaduḡ Solomon halav unyak êḡ.

48 “Ma Wapômbêḡ Lôkmaḡḡiḡ miḡ hathak hamô unyak atu ba anyô elav ami. Hatôm plopet te bôk hanaḡ:

49 “Wapômbêḡ hanaḡ nena,
 ‘Leḡ ma yenaḡ balê atu ba yahayô hamô hatôm kiḡ,
 ma pik ma yenaḡ balê yaôna ek yahatak yaveḡkapô hayô hamiḡ.

Ma mólô udum ek nodav unyak alê te ek ya?
 Ma tem yamô êsê ek yanja lovak?

50 Ek malê nena yada yahapesaḡ nômkaḡ takêḡ sapêḡ. Avanôḡ e?’ *Aisaia 66:1-2*

* 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sml 7:1-16 * 7:47: 1Kiḡ 6:1-38

51 * “Môlô nê lemimôndônê kôtônê. Môlô kapôlômim ma thekthek hatôm nê daluk. Wak nômbênê intu ma môlô ôpôlik hathak Lovak Mathenê anênê abô hatôm libumi taksêbôk.

52 *Môlônim libumi bôk idum kambom hadênê plopet sapênê! Ma plopet takatu ba bôk enanê nena Anyô Thêthônê atu tem êlêm ma ik i pôpônô havinê. Ma lêk môlô onanê ôpênêda bênê havinê ba uik vônô.

53 Môlô ma nê takatu ba bôk owa Wapômbênê anênê abô balabunê takatu ba anêla êv, ma donjom minj osopa ami.”

Ik Stiven hathak valu ba hama

54 Thêlô elanô abô ênê ma lenjinmaninê kambom hadênê Stiven ma ethanê veninbôlêk lokwanê lonê.

55 *Ma donjom Lovak Mathenê hadum ku lôklokwanê hamô Stiven kapô ba yani hayê lenê lôklokwanê ma hayê Wapômbênê anênê deda lôkmanjinê lôk Yisu haminê Wapômbênê banê vianônê.

56 *Ênê ma hananê nena, “Ôngô! Yahayê lenê abyanê ba Anyô Anênê Nakadunê atu haminê Wapômbênê banê vianônê.”

57 Ênê ma thêlô ibi lenjinôndônê sinê ma elam kaêk lôklala bomanê ma elanvinê ba i evalonê Stiven.

58 Ma êvôv yani hale malak lonê viyainê ma ik yani hathak valu. Nê takatu ba bôk enanê yani bênê, ibi ininê kwêv daim thô ba êdô hamô anyô muk te anênê valuvi ek eyabinê. Ôpênê anênê athênê nena Sol.

59 Ik Stiven hathak valu ma yani hatenê mek nena, “Anyô Bênê Yisu, onja yadahôlônê.”

* 7:51: Ais 63:10 * 7:52: Mat 23:31 * 7:55: Sng 110:1 * 7:56: Kol 3:1

60 *Ma yani hêv yak ba habi vadônġ halôk pik ma halam nena, “Anyô Bêġ, miġ ombaloġ iniġ kambom êntêk viyaġ loġ ami.” Halam aêġ ma hama.

8

1-2 Ma Sol hayê nena ik Stiven vônô ma hêv lamavi. Ma ġê vi atu ba esopa Wapômbêġ anêġ lahaviġ elav yani lôk kapôlôġiġ malaiġ kambom.

Sol habuliġ avômalô êvhaviġ

Hadêġ wak êġ ba hi ma êv malaiġ lomalama hadêġ avômalô êvhaviġ anêġ Jelusalem. Êġ ma êsôv mayaliv ba i hadêġ loġ bêġ Judia lo Samalia. Ma aposel iyom êmô Jelusalem denaġ.

3*Êġ ma Sol hadum ek imbuliġ avômalô êvhaviġ. Yani hi lounyak lounyak ba havalonġ anyô lo avi ba havôv i ba hatak i hamô koladônġ.

Pilip hi Samalia

4 Ma avômalô takatu ba êsôv mayaliv ba i ma enaġ Wapômbêġ anêġ Abô Mavi havenġ loġ nômbêġ atu ba êyô.

5 Ma Pilip hi hayô malak bêġ te anêġ Samalia ba hanaġ abô hathak Yisu nena yani ma Mesia atu.

6 Avômalô bêġ anônġ elanô Pilip anêġ abô ba êyé lavônġiġ lôk nômbithi takatu ba hadum, ba intu elanô anêġ abô takatu ba hanaġ katô.

7 Ma Pilip hêv ġġok kambom bêġ anônġ vé hêk avômalô, ma ġġok takêġ elanġ ba enġaliak lôklokwanġ ba ele yaiġ ba i. Ma hadum ġê ivuviġ lôk ġê venġiġ kambom bêġ anônġ mavi hathak loġbô.

* **7:60:** Luk 23:34 * **8:3:** Ap 9:1,13; 22:4; 26:9-11

⁸ Aêᶇ ba avômalô malak bêᶇ êᶇ lenᶇmavi bêᶇ anôᶇ.

Saimon anyô lôk ᶇgôk songoᶇ

⁹ Anyô te hamô malak bêᶇ êᶇ ba anêᶇ athêᶇ nena Saimon. Yani ma anyô lôk ᶇgôk songoᶇ ba hadum anêᶇ aloyak hamô loᶇ êᶇ sondabêᶇ bêᶇ anôᶇ ba avômalô Samalia êyê ba eson kambom. Ma yani hathak habam yanida nena, “Ya anyô lôk athêᶇ.”

¹⁰ Ma avômalô lôk athêᶇ bêᶇ lôk athêᶇ yaô ethak ititiᶇ yani ba enaᶇ nena, “Yani intu ma Wapômbêᶇ anêᶇ lôklokwaᶇ atu ba elam nena Lôklokwaᶇ Bêᶇ.”

¹¹ Wak bêᶇ anôᶇ ma yani hadum nôᶇ takêᶇ ba intu avômalô esopa yani ek êyê anêᶇ aloyak takatu ba hadum ba nôᶇmbithi hathak habitak lôbôlôᶇ.

¹² Ma doᶇtom Pilip hayô ba hanaᶇ Abô Mavi hathak Wapômbêᶇ anêᶇ loᶇ lôkliᶇyak lôk Yisu Kilisi anêᶇ athêᶇ. Êᶇ ma anyô lo avi bêᶇ anôᶇ êvhaviᶇ ba ithik ᶇaᶇ.

¹³ Ma Saimon hêvhaviᶇ haviᶇ ba ithik yani halôk ᶇaᶇ. Ma hasopa Pilip havenᶇ loᶇ nôᶇmbêᶇ atu ba yani hi ek hayê lavôᶇiᶇ lôk nôᶇmbithi lomaloma takatu ba Pilip hadum. Êᶇ ma hasoᶇ kambom.

¹⁴ Aposel anêᶇ Jelusalem elanô nena avômalô Samalia lêk êvhaviᶇ Wapômbêᶇ anêᶇ abô. Êᶇ ma êv Pita lo Jon ba i hadêᶇ thêlô.

¹⁵⁻¹⁶ Thai êyô ma elanô nena avômalô Samalia takatu ba bôk êvhaviᶇ lo ithik ᶇaᶇ hathak Anyô Bêᶇ Yisu anêᶇ athêᶇ, ma doᶇtom miᶇ ewa Lovak Mathenᶇ ami. Êᶇ ma thai eteᶇ mek ek thêlô neja Lovak Mathenᶇ.

17 *Etak bahenḡ hayô hêk thêlô, ma Lovak Mathenḡ hayô hamô i.

18 Saimon hayê aposel ju atu etak bahenḡ hayô hêk avômalô ma Lovak Mathenḡ hayô hamô i. Êḡ ma hadum ek nêḡ valuselenḡ êndêḡ thai ba hanaḡ,

19 “Nônêḡ lôklokwanḡ intu êndêḡ ya imbiḡ ek ya-hatak yabahenḡ hayô hêk anyô te, ma ôpêḡ tem enja Lovak Mathenḡ.”

20 Ma Pita hanaḡ nena, “Aisê? Hosonḡ nena hatôm nêḡ Wapômbêḡ anêḡ wapôm vuli e? O nêḡ yak ba nu loḡ atum imbiḡ anêḡ valu!”

21 O miḡ hatôm undum Wapômbêḡ anêḡ ku êntêk imbiḡ yêlô ami. Mi anôḡ! Kapôlôm miḡ thêthônḡ hêk Wapômbêḡ ma ami.

22 Aêḡ ba onde kapôlôm liliḡ ma otak anêḡ kambom êḡ. Ma otenḡ mek êndêḡ Anyô Bêḡ ek etak anêḡ kapô esak anêḡ kambom takatu ba havuḡi hêk kapôlôm.

23 Yahayê nena kapôlôm putup hathak kambom lomaloma ma kambom anêḡ lôklokwanḡ havalonḡ o loḡ majanḡ bomaḡ.”

24 Ma Saimon hanaḡ nena, “Notenḡ mek êndêḡ Anyô Bêḡ esak ya ek malaiḡ takatu ba honaḡ miḡ êpôm ya ami.”

25 Ma Pita lo Jon enaḡ Anyô Bêḡ anêḡ abô bêḡ lôk enaḡ hathak nôḡ takatu ba bôk êyê. Vêḡ ma êvôi Jelusalem hathak loḡbô ba enaḡ Abô Mavi bêḡ haveḡ Samalia iniḡ malak nenanena.

Pilip lo anyô Itiopia te

* 8:17: Ap 19:6

26 Ma Anyô Bêᶇ anêᶇ aᶇela hanaᶇ hadêᶇ Pilip, “Umbiyô ma ôndôk ba nu tamu loᶇôndê atu ba hatak Jerusalem ma hi Gasa, loᶇ êᶇ ma loᶇ thiliv.”

27 Êᶇ ma Pilip haviyô ma hasopa loᶇôndê êᶇ ma hayê anyô Itiopia te, yani ma anyô bêᶇ atu ba hayabinᶇ Itiopia iniᶇ kwin Kandas anêᶇ valuseleᶇ. Ôpêᶇ bôk êvê thalôk vê ek indum anêᶇ ku. Ma hi Jerusalem ek hêv yeᶇ hadêᶇ Wapômbêᶇ.

28 Vêᶇ ma hale hi anêᶇ loᶇ hathak loᶇbô. Ma hathak anêᶇ kalis ba hi ma hasam kapya atu ba plopet Aisaia bôk hato.

29 Ma Lovak Matherᶇ hanaᶇ hadêᶇ Pilip, “Nu bidonᶇ ek kalis intu ma ombenᶇ imbinᶇ.”

30 Êᶇ ma Pilip halanᶇviᶇ ba hi habobo kalis ma halanᶇô ôpatu hasam plopet Aisaia anêᶇ kapya. Ma Pilip hanaᶇ hik liᶇ, “Hoyala abô intu ba hosam anêᶇ ôdôᶇ e?”

31 Ma ôpêᶇ hanaᶇ, “Tem yayala aisê? Anyôla miᶇ hamô ek enaᶇ anêᶇ ôdôᶇ bêᶇ êndêᶇ ya ami.”

Êᶇ ma hanaᶇ nena Pilip esak anêᶇ kalis ba ni êmô imbinᶇ yani.

32 Ma Wapômbêᶇ anêᶇ abô atu ba ôpêᶇ hasam ma aêntêk,

“Elom yani hatôm boksipsip atu ba elom
hi ek nijik vônô.

Lôk hatôm boksipsip nakaduᶇ atu ba ekapiᶇ vuluk
vê

ba bônôᶇ iyom,

lôk miᶇ halanᶇ ba hanaᶇ abô te ami.

33 Thêlô êv mama bêᶇ hadêᶇ yani,
ma miᶇ idum abô thêthôᶇ hathak yani ami.
Thêlô ik yani vônô,

ba intu limi mi.” *Aisaia 53:7-8*

³⁴ Ma anyô êḡ hanaḡ hik Pilip liḡ, “Plopet êḡ hanaḡ hathak yanida, mena anyô yaḡ?”

³⁵ Êḡ ma Pilip hanaḡ Abô Mavi bêḡ anôḡ hathak Yisu hadêḡ ôpêḡ, môḡ ma Aisaia anêḡ abô atu ba lêk hasam vêm ma hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô vi havinḡ.

³⁶⁻³⁷ *Thai evenḡ loḡôndê aleba êyô ḡaḡ te, ma ôpêḡ hanaḡ hadêḡ Pilip, “Nôḡgô, ḡaḡ êntêk hêk. Hatôm usik ya mena mi e?”*

³⁸ Êḡ ma ôpêḡ hanaḡ ek nebalonḡ kalis loḡ. Ma thai lôk Pilip ibup ḡaḡ ma Pilip hathik yani.

³⁹ Etak ḡaḡ ma ketheḡ oyaḡ ma Anyô Bêḡ anêḡ Lovak Mathenḡ hawa Pilip vê. Ma ôpêḡ miḡ hayê Pilip hathak loḡbô ami. Ma hi lôk lamavi.

⁴⁰ *Ma Pilip hasonḡ kambom ek lêk habitak hayô Asotas. Êḡ ma hi lomalak lomalak ba hanaḡ Abô Mavi bêḡ havenḡ aleba hayô Sisalia.

9

Sol hale kapô liliḡ

¹ *Ma Sol hanaḡ abô lôklokwaḡ denaḡ nena tem imbuliḡ lôk injik avômalo takatu ba esopa Anyô Bêḡ Yisu vônô. Ma hi hadêḡ anyô bêḡ habôk da

² ek eto kapyâ êndêḡ ḡê bêḡbêḡ takatu ba eyabinḡ Israeḡ iniḡ unyak yeḡ takatu hamô Damaskas. Kapyâ êḡ hanaḡ nena Sol hapôm avômalo la esopa

* **8:36-37:** Ap 10:47 * **8:36-37:** Nê lôkauk vi enaḡ nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denaḡ. Abô êḡ ma aêntêk: Êḡ ma Pilip hanaḡ, ‘Hôêvhavinḡ avanôḡ hêk kapôlôm, êḡ ma o hatôm.’ Ma yani hanaḡ viyaḡ, ‘Yahêvhavinḡ Yisu Kilisi Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ.’

* **8:40:** Ap 21:8 * **9:1:** Ap 8:3

Yisu anêḡ loḡôndê, anyô mena avi, êḡ ma embalon i ba enja ba êlêm Jelusalem êtôm ḡê koladôḡ.

³ Êḡ ma hatak Jelusalem ma hi Damaskas. Ma habobo Damaskas ma kethen oyaḡ ma deda bêḡ te anêḡ leḡ hatôm damak hêv ba habi hayô hêk yani.

⁴ Ma hêv yak halôk pik ma halaḡô abô te halam hadêḡ yani aêntêk, “Sol, Sol, hubuliḡ ya eka?”

⁵ Ma Sol hanaḡ, “Anyô Bêḡ, o opalê?”

Ma ôpêḡ hanaḡ, “Ya Yisu ôpatu ba hubuliḡ.

⁶ Umbiyô ba nu malak lôḡ kapô. Ma tem nenan êndêḡ o esak nôḡ atu ba undum.”

⁷ Ma ḡê takatu ba evenḡ haviḡ Sol imiḡ bônôḡ iyom. Thêlô elanô abô, ma doḡtom miḡ êyê anyôla ami.

⁸ Êḡ ma Sol haviyô ma doḡtom miḡ hatôm êḡjê tak ami. Ba intu evalonḡ yani baḡ ma edadi ba i Damaskas.

⁹ Hatôm wak lô ma yani mapusip ba miḡ hayaḡ nôḡ lo hanum ḡaḡ ami.

¹⁰ Yisu anêḡ anyô ku te hamô Damaskas ba anêḡ athêḡ nena Ananias. Ma hayê wêḡ te atu ba Anyô Bêḡ hanaḡ hadêḡ yani nena, “Ananias!”

Ma yani hanaḡ, “Anyô Bêḡ, ya êntêk yahamô.”

¹¹ Ma Anyô Bêḡ hanaḡ hadêḡ yani, “Umbiyô ba nu Judas anêḡ unyak hêk loḡôndê atu anêḡ athêḡ nena Thêthôḡ. Ma onaḡ injik liḡ nena, ‘Sol anêḡ Tasmus hamô mena mi e?’ Yani lêk hateḡ mek.

¹² Ma hatulak ma hayê wêḡ te nena anyô te anêḡ athêḡ nena Ananias halêm hatak baḡ hayô hêk yani ek êḡjê tak esak loḡbô.”

¹³ Ma Ananias hanaḡ viyaḡ nena, “Anyô Bêḡ, yahalaḡô abô bêḡ anôḡ hathak ôpêḡ. Yani hadum

nôm kambom lomaloma hadêḡ anêm avômalô mathen anêḡ Jelusalem.

¹⁴ Ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da êv lôklokwan hadêḡ yani ba halêm loḡ êntêk ek embaloḡ avômalô takatu ba êvhaviḡ anêm athêḡ.”

¹⁵ *Ma donḡtom Anyô Bêḡ hanaḡ hadêḡ Ananaias nena, “Nu. Bôk yahatak ôpêḡ yôv ek imbitak yenaḡ anyô ku ba enja yenaḡ athêḡ ba ni ek avômalô loḡ buyaḡ lôk iniḡ kiḡ ma avômalô Israêl imbiḡ.

¹⁶ *Ma tem yaḡḡik malaiḡ lomaloma takatu ba tem êpôm yani esak yenaḡ athêḡ thô êndêḡ yani.”

¹⁷ Êḡ ma Ananaias hi unyak atu kapô ma hatak baḡ hayô hêk Sol ma hanaḡ, “Aiyaḡ Sol, Anyô Bêḡ Yisu atu ba hapôm o halôk loḡôndê hêv ya ba yahalêm ek nôḡḡo tak esak loḡbô lôk Lovak Mathen êmbôlô kapôlôm siḡ.”

¹⁸ Ma kethen oyaḡ ma nômla hatôm alim anêḡ kalak hagililiḡ hêk Sol madaluk. Ma hayê tak hathak loḡbô. Haviyô ma Ananaias hathik yani.

¹⁹ Vêm ma hayaḡ nôḡ doho ma hawa lôklokwan hathak loḡbô.

Sol hanaḡ Abô Mavi hamô Damaskas

Sol hamô haviḡ Yisu anêḡ ḡê ku takatu ba êmô Damaskas hatôm wak doho.

²⁰ Vêm ma hi Israêl iniḡ unyak yeḡ takatu ba hamô loḡ êḡ, ma hanaḡ bêḡ nena Yisu ma Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ.

²¹ *Avômalô takatu ba elañô anêḡ abô eson kambom ba enaḡ, “Ôpêntêk ma ôpatu ba bôk habuliḡ avômalô takatu ba êvhaviḡ Yisu anêḡ athêḡ anêḡ

* **9:15:** Ap 26:2; 27:24; Lom 1:5 * **9:16:** 2Ko 11:23-28 * **9:21:** Ap 8:3

Jelusalem e? Ma lêk halêm loŋ êntêk ek embalon thêlô êtôm nê koladôŋ ba enja ba ni ek nê bêŋbêŋ êbôk da, aêŋ e?”

²² *Ma doŋtom Sol anêŋ lôklokwaŋ halumbak hi ba hi. Ma anêŋ abô hik thô hadêŋ avômalô Islael takatu ba êmô Damaskas nena Yisu ma Mesia atu. Ma thêlô eson kambom ba miŋ hatôm nenaŋ abôla ami.

²³ Wak bêŋ anôŋ hale ba hi ma avômalô Islael anêŋ loŋ êŋ ethak doŋtom ba ibutiŋ abô ek nijik Sol vônô.

²⁴ Ma doŋtom Sol halaŋô abô hathak iniŋ auk êŋ. Wak lo bôlôvôŋ ma nê takêŋ eyabiŋ malak lôŋ êŋ anêŋ badêŋ abôlêk ek nijik yani vônô.

²⁵ *Ma doŋtom bôlôvôŋ te ma Sol anêŋ nê ku ewa yani ba etak halôk vak sam bêŋ te kapô. Ma êlêlô halôk badêŋ anêŋ loŋ lovak te ba hi tamu badêŋ viyaŋ.

Sol hi Jelusalem

²⁶ *Vêm ma Sol hi Jelusalem. Hayô ma lahaviŋ êmô imbiŋ avômalô êvhaviŋ, ma doŋtom thêlô sapêŋ êkô ek yani lôk miŋ êvhaviŋ nena yani ma Yisu anêŋ anyô ku te ami.

²⁷ *Ma doŋtom Banabas hawa Sol ba hi hayô ek aposel. Ma hanaŋ abô hathak Sol nena bôk hayê Anyô Bêŋ halôk loŋôndê ma Anyô Bêŋ hanaŋ abô hadêŋ yani. Ma hanaŋ nena Sol hamô Damaskas ma hanaŋ abô lôklokwaŋ hathak Yisu anêŋ athêŋ ma miŋ hakô ami. Ma aposel êvhaviŋ anêŋ abô.

* **9:22:** Ap 18:28 * **9:25:** 2Ko 11:32-33 * **9:26:** Gal 1:17-19

* **9:27:** 1Ko 9:1

28 Aêḡ ba Sol hamô haviḡ i. Ma hi ba halêm hamô Jelusalem kapô ma hanaḡ abô bêḡ hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ ma kô mi.

29 Ma yani hi hanaḡ abô haviḡ avômalô Islael takatu ba ethak enaḡ abô Glik. Ma hawa iniḡ auk vose ek nêḡmimbiḡ Yisu. Ma doḡtom thêlô lenḡmaniḡ ba idum ek nijik yani vônô.

30 Ma abô êḡ hi hapôm ḡê êvhaviḡ. Ba intu ewa yani ba i Sisalia ma etak halôk yeḡ te ek ni Tasmus.

31 Êḡ ma avômalô êvhaviḡ anêḡ Judia lo Galili ma Samalia êmô labali ba miḡ anyôla hêv malaiḡ hadêḡ i ami. Ma thêlô ibitak lôklokwaḡ ma Lovak Mathenḡ havatho thêlô kapôlôḡiḡ loḡ. Thêlô êmô Anyô Bêḡ vibiḡ ma êbô anêḡ athêḡ. Ma avômalô êvhaviḡ ilumbak hi ba hi.

Pita hadum anyô havuviḡ te mavi

32 Pita hi haveḡ lomalak lomalak. Ma wak te ma hi ek êḡjê avômalô mathenḡ anêḡ Lida.

33 Loḡ êḡ ma hapôm anyô te ba anêḡ athêḡ nena Ainas. Yani kupik bôk havuviḡ ma hêk biḡ iyom hatôm sondabêḡ bahenḡvi ba lahavulô.

34 Ma Pita hanaḡ, “Ainas, Yisu Kilisi lêk hadum o mavi. Umbiyô ma umbuvi anêḡ yêm.” Ma kethenḡ oyaḡ ma haviyô.

35 Êḡ ma avômalô Lida lôk Salon sapêḡ êyê yani, ma ele i liliḡ ba esopa Anyô Bêḡ.

Pita hik avi ḡama te liḡ

36 Anêḡ Jopa ma avi êvhaviḡ te ba anêḡ athêḡ nena Tabita, ma hathak abô Glik nena Dokas. Wak nômbêḡ intu ma yani hadum kobom mavi lomalama lôk hêv avômalô siv sa.

37 Pita hamô Lida denaŋ ma Dokas hapôm lijiŋ ba hama. Ma ithik anêŋ kupik ba êdô hêk unyak kapô te atu ba hêk daku vuliŋ.

38 Jopa hamô habobo Lida ba intu avômalô êvhaviŋ elanô nena Pita lêk hamô Lida, êŋ ma êv anyô ju ba i hadêŋ yani ma enaŋ lôklokwaŋ nena, “Ôlêm kethen!”

39 Êŋ ma Pita hi haviŋ thai ba êyô Jopa. Ma ewa yani ba i unyak kapô ali atu ba hêk daku vuliŋ. Avi tôp bêŋ anôŋ êmô unyak kapô êŋ ba elan. Thêlô ekalabu Pita siŋ ma ewa iniŋ kwêv thilibuŋ lôk sôp takatu ba Dokas bôk hamô ma hadu ba hêv hadêŋ i ma ik thô hadêŋ yani.

40 Ma Pita hanaŋ ba avômalô sapêŋ ele yaiŋ ba i. Ma halek vadôŋ lêlô ma hateŋ mek. Vêm ma hik i liliŋ hadêŋ avi ŋama êŋ ma hanaŋ, “Tabita, umbiyô.” Ma madaluk hakyav ba hayê Pita ma haviyô hamô.

41 Ma Pita havalonŋ baŋ ma hêv yani liŋ haviyô hamiŋ. Ma halam avômalô mathenŋ lôk avi tôp takatu ba êlêm. Ma hik thô nena yani lêk haviyô lôkmala hathak lonbô.

42 Abô hathak nôm atu ba Pita hadum halaŋviŋ haveŋ Jopa iniŋ lonŋ sapêŋ ba avômalô bêŋ anôŋ êvhaviŋ Anyô Bêŋ Yisu.

43 Ma Pita hamô Jopa sonda doho haviŋ Saimon, ôpatu ba hapesaŋ nômkama hathak alim kupik.

10

Konilias dalam Pita

1 Anyô Lom te hamô Sisalia ba anêŋ athêŋ nena Konilias. Yani ma anyô vovak laik te ba hayabiŋ

ņê vovak ôdôņ te hatôm 100 takatu ba êmô Lom iniņ ņê vovak kapô ba elam i nena Nê Vovak Itali.

² Yani ma anyô hêv lêlê ek esopa Wapômbêņ anêņ lahaviņ. Ba yani lôk vêņi lôk nali ethak êmô Wapômbêņ vibin. Yani hathak hêv valuselen bêņ anôņ hadêņ Israeļ iniņ avômalô siv, ma wak nômbêņ intu ma hathak hateņ mek.

³ Wak te hatôm 3 kilok yaņsin ma hayê wêņ te nena Wapômbêņ anêņ aņela te halêm ma hanaņ, “Konilias!”

⁴ Ma Konilias hatitin aņela êņ lôklokwaņ ba hakô kambom ma hanaņ, “Anyô Bêņ, aisê?”

Ma aņela hanaņ, “Anêm mek nômbêņ atu ba hoten lôk wapôm takatu ba hôêv hadêņ avômalô siv, lêk habitak hatôm da mavi hêk Wapômbêņ ma.

⁵ Aêņ ba nêm anyô doho ba ini Jopa ek neja anyô te anêņ athêņ nena Saimon, ma athêņ yaņ nena Pita ba nêlêm.

⁶ Ôpêņ hamô haviņ anêņ wase Saimon, ôpatu ba hapesaņ nômkama hathak alim kupik. Anêņ unyak hamô habobo ņgwêk daņ.”

⁷ Aņela hanaņ abô takêņ yôv ma hi. Êņ ma Konilias dalam anêņ anyô ku ju lôk anyô vovak te atu ba hêk lêlê ek esopa Wapômbêņ. Ôpêņ ma Konilias anêņ anyô hamô haviņ yani.

⁸ Ma Konilias hanaņ abô takêņ sapêņ hadêņ thêlô yôv, ma hêv i ba i Jopa.

Pita hayê wêņ te

⁹ Haviyô hayaņ anêņ wاكلêvôņ bin ma thêlô lêk ebobo nêyô malak bêņ Jopa. Ma wakma êņ iyom ma Pita hathak unyak vôv atu ba kalôņ ek eten mek.

10 Ma hama kisi ba lahavin enjañ nôm. Ma donjom êpôpêk nôm denañ ba ma hatulak ma hayê wêñ te aêntêk.

11 Len abyañ ma nômla hatôm sôp bêñ te ba ibutin anêñ dañ ayova loñ ma êlêlô halôk ba halêm.

12 Sôp êñ kapô ma alim lomaloma hamô. Alim doho even hathak veññ lo bahenñ ma vi êyêyê hathak bôbônñ ma vi ma menak lenjêvôn.

13 Ma abô te halêm hadêñ yani nena, “Pita, umbiyô. Nungwik ba nonywañ.”

14 *Ma Pita hanañ, “Anyô Bêñ, ya milôk. Nôm takêñ ma balabuñ hanañ nena lelaik ba miñ bôk yahañ ami.”

15 *Ma abô êñ hanañ hathak loñbô nena, “Nôm takatu ba Wapômbêñ hadum ba habitak mabuñ ma miñ onañ nena lelaik ami.”

16 Nôm êñ habitak hatôm bôlôn lô ma kethen oyañ ma sôp lôk alim takêñ hathak lenj hathak loñbô ba hi.

17 Ma Pita lahabi wêñ êñ anêñ ôdôn denañ ma nê takatu ba Konilias hêv i ba êlêm êyô. Thêlô êbôlêm Saimon anêñ unyak aleba êyô imiñ unyak abôlêk.

18 Ma elam nena Saimon atu ba elam nena Pita hamô mena mi e?

19 Ma Pita lahabi wêñ atu denañ ma Lovak Mathen hanañ, “Ondañô, anyô lokwanlô êbôlêm o even.

20 Ba intu nu tamu pik. Ma miñ ôkô ek nu imbiñ thêlô ami. Mi, yahêv thêlô ba êlêm ba intu nu imbiñ i.”

* 10:14: Wkp 11:1-47; Ese 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19

21 Ma Pita habup ma hanan, “Ya ôpatu ba môlô ôbôlêm êñ êntêk. Môlô ôlêm eka?”

22 Ma thêlô enan, “Konilias hêv yêlô ba alêm. Yani ma Lom iniñ anyô vovak laik te. Yani ma anyô thêthôn ba hathak hamô Wapômbêñ vibin. Ma avômalô Israeël takatu ba eyala yani êyê nena yani ma anyô mavi te. Ma anjela mathen te hanan hadên yani ek endam o ba nu anên unyak ek endanô abô takatu ba tem onan.”

23 Pita halanô iniñ abô ma hanan ek ini nêmo unyak kapô imbin yani.

Pita hayô Konilias anên unyak

Lôkbôk ma Pita hi havin thêlô ma nê êvhavin doho anên Jopa i havin.

24 Thêlô even aleba êk lonjondê, ma haviyô hayan ma i ba êyô Sisalia. Ma Konilias hêv ma ek thêlô. Ma halam anên avômalô lôk anên nê môlô ba thêlô ethak donjom êmô anên unyak kapô ba eyabin Pita.

25 Pita hayô unyak kapô ma Konilias halek vadôn lêlô hamô valuvi ma habô yani.

26 *Ma donjom Pita hanan nena, “Umbiyô, ya ma anyô pik hatôm o.”

27 Ma Pita hanan abô havin yani ma hi unyak kapô ma hayê nena avômalô bên anôn lêk ethak donjom ba êmô.

28 Ma hanan hadên thêlô, “Môlô oyala nena Israeël iniñ balabun hanan lôklokwan nena yêlô Israeël min hatôm namô imbin avômalô lon buyan ba nambitak nayô iniñ unyak kapô ami. Ma donjom

* **10:26:** Ap 14:13-15; ALK 19:10

Wapômbêñ hik thô hadêñ ya nena miñ hatôm yandam anyô te nena lelaik mena kambom ami.

²⁹ Ba întu ôêv anyô ba êlêm ek neja ya, ma miñ yahanan abôla ami. Mi, yahalêm iyom. Aêñ ba hatôm onan anêm auk atu ba holam ya ba yahalêm hathak bêñ êndêñ ya mena mi e?”

³⁰ Ma Konilias hanan, “Wak ayova hale ba hi ma yahamô yenan unyak kapô ba yahaten mek hadêñ wakma êntêk hatôm 3 kilok yañsiñ. Êñ ma anyô te hamiñ yamalen ba anêñ kwêv lôk sôp ma thapuk anôñ oyan.

³¹ Ma hanan, ‘Konilias, Wapômbêñ lêk halanô anêm mek lôk wapôm takatu ba hôêv hadêñ nê siv.

³² Aêñ ba nêm abô ni Jopa ek Saimon atu ba elam nena Pita. Yani hamô havin anêñ wase Saimon ôpatu ba hapesan nômkama hathak alim kupik. Anêñ unyak hamô habobo ngwêk dan.’

³³ Aêñ ba yahêv abô kethen ek o, ma hudum nôm mavi ba lêk hôlêm yôv. Lêk yêlô sapêñ athak doñtom ba amô Wapômbêñ ma ek nadanô abô takatu ba Anyô Bêñ hanan hadêñ o ek onan êndêñ yêlô.”

Nê lon buyan elanô Abô Mavi

³⁴ *Êñ ma Pita hanan abô hadêñ thêlô nena, “Avanôñ biñ, lêk yahayala nena Wapômbêñ hadum kobom doñtom hadêñ avômalô lodôñlodôñ. Ma miñ lamavi hathak ôdôñ te iyom ami.

³⁵ Mi, yani lamavi hathak avômalô lodôñlodôñ sapêñ atu ba elovak yani vibiñ ba idum nôm takatu ba thêthôñ.

* **10:34:** Lo 10:17; Lom 2:11

36 Mólô oyala abô atu ba Wapômbênj hêv hadênj yêlô avômalô Islael. Abô ênj hanañ hathak Abô Mavi atu ba hadum ek avômalô nêmo yôhok imbiñ yani hathak Yisu Kilisi anênj ku. Yani ma avômalô sapênj iniñ Anyô Bênj.

37 *Ma mólô bôk oyala nômbênj atu ba habitak Islael iniñ loñ yôv. Mônj ma habitak anênj Galili ba Jon anyô hathik ñañ hanañ ek avômalô nisik ñañ.

38 *Lôk oyala nena Wapômbênj bôk hêv Lovak Mathênj lôk lôklinyak bênj hadênj Yisu anênj Nasalet hatôm mek ek indum ku. Ma hi lomalak lomalak ma hadum mavi. Wapômbênj hamô haviñ yani ba intu hadum avômalô takatu ba êmô Sadañ anênj lôklokwanj vibinñ ibitak mavi hathak loñbô.

39 “Ma yêlô aposel anañ hathak nôm takatu ba yêlô ayê yani hadum havenj Jelusalem lôk Islael iniñ loñ sapênj bênj hadênj avômalô. Thêlô ik yani hathak a ba hama,

40 ma donjom wak te lô ma Wapômbênj hik yani liñ hathak loñbô ek injik i thô êndênj avômalô.

41 *Avômalô sapênj miñ êyê yani ami. Mi, yêlô ñê takatu ba bôk halam yôv ek nanañ nôm takêntêk bênj intu añ lo anum haviñ yani hadênj waklavônj haviyô hathak loñbô.

42 *Ma yani hanañ hadênj yêlô ek yêlô nanañ anênj Abô Mavi bênj êndênj avômalô lôk nanañ bênj aêntêk, ‘Wapômbênj bôk hatak yani yôv ek endanô avômalô lôkmala lôk ñama iniñ abô.’

43 *Plopet bô sapênj bôk enañ nena avômalô

* **10:37:** Mat 4:12-17 * **10:38:** Mat 3:16; Luk 4:17-21 * **10:41:**
 Luk 24:42-43; Ap 1:8 * **10:42:** Ap 17:31; 1Pi 4:5 * **10:43:** Ais
 53:5-6; Jer 31:34; Ap 2:38

takatu ba êvhaviņ yani ma tem Wapômbêņ nêm iniņ kambom vê esak anêņ athêņ.”

⁴⁴ *Pita hanaņ abô êņ denaņ ma Lovak Mathen hayô hamô avômalô takatu ba elañô anêņ abô.

⁴⁵⁻⁴⁶ *Ma Israel iniņ nê êvhaviņ takatu ba iviņ Pita ba i, elañô thêlô enaņ abô masôm lôk êbô Wapômbêņ anêņ athêņ. Ba intu eson kambom ba enaņ nena, “Wapômbêņ hêv Lovak Mathen hadêņ avômalô loņ buyaņ hatôm alalô.”

Êņ ma Pita hanaņ,

⁴⁷ “Thêlô ewa Lovak Mathen hatôm alalô nê Israel. Ma opalê hatôm imiņ thêlô loņ siņ ek nisik ņaņ?”

⁴⁸ *Êņ ma hanaņ nena, “Môlô nusik ņaņ esak Yisu Kilisi anêņ athêņ.” Nê takêņ ithik ņaņ yôv ma enaņ ek Pita êmô wak doho imbiņ thêlô.

11

Pita hanaņ hathak ku takatu ba hadum haviņ avômalô loņ buyaņ

¹ Aposel lôk avômalô êvhaviņ takatu ba êmô Judia elañô nena avômalô loņ buyaņ lêk ewa Wapômbêņ anêņ abô haviņ.

² Vêm ma Pita havôhi Jelusalem hathak loņbô ma nê êvhaviņ takatu ba lôklokwaņ ek nenģothe kupik, ethaņ yani

³ *ba enaņ, “Hu nê loņ buyaņ takatu ba miņ enģothe kupik ami iniņ unyak ma hoañ nôm haviņ i eka?”

* **10:44:** Ap 11:15; 15:8 * **10:45-46:** Ap 2:4; 19:6 * **10:48:** Ap 19:5 * **11:3:** Ap 10:28; Gal 2:12

4 Êñ ma Pita hanañ hathak nômkama takatu ba habitak ba hanañ nena,

5 * “Yahamô malak bêñ Jopa ba yahateñ mek hamô, êñ ma yahatulak ma yahayê wêñ te aêntêk. Nôm late hatôm sôp bêñ te ba ibutiñ anêñ dañ ayova loñ ma êlêlô anêñ leñ halôk ba halêm habup ek ya.

6 Ma sôp êñ kapô ma yahayê alim pik lomaloma takatu ba evenñ hathak veniñ lo baheniñ ma alim kamuñ kambom lôk alim vi atu ba êyêyê hathak bôbôñiñ ma menak leñlêvôñ haviñ.

7 Êñ ma yahalañô abô te dalam hadêñ ya nena, ‘Pita, umbiyô, nunçwik ba nonçwanç.’

8 “Ma donçtom yahanañ, ‘Anyô Bêñ, ya milôk. Nôm takêñ ma balabuñ hanañ nena lelaik ba miñ bôk yahañ dokte ami.’

9 “Êñ ma abô anêñ leñ hanañ hathak loñbô nena, ‘Nôm takatu ba Wapômbêñ hadum ba habitak mabuñ, ma miñ onañ nena lelaik ami.’

10 Abô êñ habitak hatôm bôlôñ lô. Ma nôm takêñ hathak leñ hathak loñbô ba hi.

11 “Êñ ma ketheñ oyañ ma anyô lokwançlô êyô imiñ unyak atu ba yahamô. Thêlô ma anyô bêñ te anêñ Sisalia hêv i ba êlêm ek ya.

12 Ma Lovak Matheniñ hanañ hadêñ ya, ‘Nu umbiñ thêlô ma miñ ôkô ba lemluvi ami.’ Ma aiyañ baheniñ vi ba lahavute anêñ Jopa atu ba bôk i haviñ ya êntêk lêk êlêm. Ma yêlô lôkthô abitak ayô ôpêñ anêñ unyak kapô.

13 Ma ôpêñ hanañ nena yani hayê añela hayô anêñ unyak kapô ba hanañ, ‘Nêm anyô doho ba ini

* 11:5: Ap 10:9-48

Jopa ek neja Saimon, anêḡ athêḡ yaḡ nena Pita ba êlêm.

14 *Yani tem enaḡ abô êndêḡ môlô. Ma hathak abô êḡ ma Wapômbêḡ tem nêḡ o lôk anêḡ avômalô bulubiḡ.’

15 *“Aêḡ ba yahadum ek yanaḡ abô êndêḡ thêlô ma kethêḡ oyaḡ ma Lovak Mathêḡ halôk ba halêm hayô hamô thêlô hatôm sêbôk ba môḡ anôḡ ma hayô hamô alalô.

16 *Êḡ ma yalenḡhabi Anyô Bêḡ anêḡ abô atu ba bôk hananḡ nena, ‘Jon hathik avômalô hathak ḡanḡ, ma doḡtom Wapômbêḡ tem isik esak Lovak Mathêḡ.’

17 Thêlô êvhaviḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi hatôm alalô bôk aêvhaviḡ yani. Êḡ ma Wapômbêḡ hêv anêḡ Lovak Mathêḡ hatôm wapôm hadêḡ thêlô hatôm bôk ba hêv hadêḡ alalô. Ba intu ya opalê ba hatôm yaḡgêk Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ loḡ siḡ?”

18 *Thêlô elanô abô êḡ ma bônôḡ ba êbô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ ba enaḡ, “Intu êḡ, avômalô takatu ba ele kapôlôḡiḡ liliḡ ma Wapômbêḡ tem enja thêlô ba nêḡ lôkmala êndêḡ i ma alalô Israêl lôk ḡê loḡ buyanḡ imbiḡ.”

Avômalô êvhaviḡ anêḡ Antiok

19 *Ma ik Stiven vônô ma êv malaiḡ hadêḡ avômalô êvhaviḡ vi haviḡ. Ba intu ḡê êvhaviḡ bêḡ anôḡ anêḡ Jêusalem êsôv ba i luvuluvu. Vi i Ponisia ma vi i ḡgavithôm Saiplus ma vi i Antiok. Ma enaḡ Yisu anêḡ Abô Mavi hadêḡ avômalô Israêl

* 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27 * 11:19: Ap 8:1-4

takatu ba êmô loŋ takêŋ iyom, ma nê loŋ buyaŋ ma mi.

²⁰ Ma doŋtom nê êvhaviŋ doho anêŋ Saipulus lo Sailini, i Antiok ma enaŋ Anyô Bêŋ Yisu anêŋ Abô Mavi hadêŋ avômalô Glik haviŋ.

²¹ Ma Anyô Bêŋ anêŋ lôkliŋyak hamô haviŋ thêlô. Ba intu avômalô bêŋ anôŋ êvhaviŋ ba ik kapôlôŋiŋ liliŋ hadêŋ Anyô Bêŋ.

²² *Êŋ ma avômalô êvhaviŋ anêŋ Jerusalem elanô abô hathak nôŋ takatu ba habitak Antiok ma êv Banabas ba hi loŋ êŋ.

²³ Ma hi hayô ma hayê Wapômbêŋ hêv anêŋ wapôm hadêŋ thêlô, ma yani lamavi. Ma hik thêlô sapêŋ iniŋ auk liŋ ek nesopa Anyô Bêŋ ênjêk kapôlôŋiŋ êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

²⁴ Banabas ma anyô mavi ba hêvhaviŋ lôkliŋyak. Ma Lovak Mathen hadum ku lôklokwaŋ hamô yani kapô. Ma avômalô bêŋ anôŋ anêŋ loŋ êŋ êvhaviŋ Anyô Bêŋ.

²⁵ *Vêŋ ma Banabas hi Tasus ek êmbôlêŋ Sol.

²⁶ Hapôm yani ma hawa ba hi Antiok hathak loŋbô ba thai êmô hatôm sondabêŋ te haviŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Antiok ma êdôŋ avômalô bêŋ anôŋ hathak Wapômbêŋ anêŋ abô. Antiok ma loŋ môŋ anôŋ atu ba elam avômalô êvhaviŋ nena Kilisi anêŋ avômalô.

²⁷ Banabas lo Sol êmô Antiok denaŋ ma plopet doho etak Jerusalem ba i tamu Antiok.

²⁸ *Ma thêlô te, anêŋ athêŋ nena Agabas, hamiŋ ba hananŋ hathak Lovak Mathen anêŋ lôklokwaŋ nena bôm bêŋ tem imbitak pik sapêŋ. (Hadêŋ

* 11:22: Ap 4:36 * 11:25: Ap 9:30 * 11:28: Ap 21:10

waklavônġ Klodias hamô hatôm Lom iniġ kiġ ma abô êġ hik anônġ.)

²⁹ Aêġ ba avômalô êvhaviġ evak abô ek nênem valuseleġ ni ek iviyaġ takatu ba êmô Judia ek nênem thêlô sa. Nê êvhaviġ tomtom êv valuseleġ hatôm atu ba thêlô êpôm.

³⁰ *Thêlô isup yôv ma êv hadêġ Banabas lo Sol ek nênem êndêġ avaka takatu ba eyabiġ avômalô êvhaviġ anêġ Jelusalem.

12

Helot hik Jems vônô ma hadô Pita hamô koladônġ

¹ Waklavônġ atu ba nôem takêġ habitak ma Kiġ Helot Aglipa havalonġ avômalô êvhaviġ doho ek nêem vovaġ êndêġ i imbiġ.

² Ma hanaġ ba edabêġ Jon anêġ yaġ Jems laselo kisi hathak biġ vovak ba hama.

³ Ma hayê nena avômalô Israeġ lenġmavi hathak nôem êġ, êġ ma evalonġ Pita haviġ. Yani hadum nôem êġ hadêġ waklavônġ Eyaġ Polom Yis Mi.

⁴ Havalonġ Pita, êġ ma hadô hamô koladônġ ma hatak yani halôk nê vovak ôdônġ ayova baheniġ. Nê vovak ôdônġ ayova êġ iniġ nê vovak hatôm ayova ayova eyabiġ yani. Helot lahabi nena waklavônġ Hale ba Hi anêġ danġ, ma tem enja Pita ende yaiġ ba imiġ avômalô maleniġ ek enaġ yani bêġ.

⁵ Pita hamô koladônġ ma avômalô êvhaviġ etenġ mek lôklokwaġ ek Wapômbêġ nêem yani sa.

⁶ Ma bôlôvônġ te ma Pita hêk sôm hêk nê vovak lokwaġju malêvônġ. Ma ekak baġ luvi hathak senġ ju ba êthô hathak anyô vovak ju atu baheniġ. Ma sôp

* **11:30:** Ap 12:25

bidonj vi eyabinj koladônj abôlêk. Helot bôk hananj yôv nena biyamônj lôkbôk ma tem neja yani ende yainj ek indum abô.

⁷ Ma kethenj oyanj ma deda bênj habi halôk koladônj kapô ma Anyô Bênj anênj aņela te hayô. Ma hapetav Pita baya vi ma hik linj ba hananj, “Umbiyô kethenj!” Ma senj ju atu hêv yak hêk Pita banj.

⁸ Ênj ma aņela hananj hadênj yani, “Umbuliv o sinj esak anêm sôp ma nunjgwik anêm bokņgôp.” Ma Pita hadum aênj ma aņela hananj, “Nunjgwik anêm kwêv daim ba osopa ya.”

⁹ Ênj ma Pita hasopa aņela ba thai i, ma donjtom hasonj nena yani hayê wênj ma minj nômkama avanônj ami.

¹⁰ *Thai ele ba i ma êv njê eyabinj koladônj abôlêk lokwanju atu lilinj ba ele ba i. Ênj ma thai i êyô badênj abôlêk atu ba epesanj hathak aenj, ma badênj abôlêk ênj da hakyav ma thai ele yainj ba i malak bênj. Ma esopa loņôndê te ba i. Ma kethenj oyanj ma aņela hatak Pita ba hi.

¹¹ Yôv ma Pita anênj auk hathak ba hananj, “Lêk yahayala avanônj nena Anyô Bênj hêv anênj aņela ba halêm hawa ya vê hêk Helot banj lôk nômkama sapênj atu ba avômalô Israael esonj nena tem nindum aênj esak ya.”

¹² Yani lahabi abô ênj yôv ma hi Jon talêbô Malia anênj unyak. Jon anênj athênj yanj nena Mak. Avômalô bênj anônj lêk ethak donjtom ba etenj mek êmô.

¹³ Ma Pita hapididinj unyak abôlêk haminj viyainj ma avi ku te ba anênj athênj nena Loda, hi ek injik

* **12:10:** Ap 5:19

unyak abôlêk vê.

¹⁴ Ma donjom halanô Pita laselo katô, êᶇ ma lamavi anôᶇ ba halanᶇiᶇ hi unyak kapô hathak lonbô ma miᶇ hik unyak abôlêk vê ami. Ma hanaᶇ hadêᶇ thêlô, “Pita hamiᶇ unyak abôlêk!”

¹⁵ Ma thêlô miᶇ êvhaviᶇ yani ami ba enaᶇ, “O avi molo.” Ma donjom yani lôklokwanᶇ ba hanaᶇ, “Mi anôᶇ, yanida intu hamiᶇ.” Êᶇ ma enaᶇ nena, “Betha Pita anêᶇ aᶇela la.”

¹⁶ Ma donjom Pita hapididiᶇ unyak abôlêk hamiᶇ denaᶇ. Êᶇ ma thêlô ik unyak abôlêk vê ma êyê Pita ba esonᶇ kambom.

¹⁷ Ma Pita hik thô hathak banᶇ nena thêlô bônôᶇ ma hanaᶇ hathak nôᶇ takatu ba Anyô Bêᶇ hadum ba hawa yani vê hêk koladôᶇ. Ma hanaᶇ, “Nonanᶇ abô êntêk êndêᶇ Jems lôk ᶇê êvhaviᶇ vi imbiᶇ.” Ma hatak i ba hi buyanᶇ.

¹⁸* Haviyô hayaᶇ ma ᶇê vovak takatu ba eyabiᶇ koladôᶇ êyê nena Pita miᶇ hamô ami. Êᶇ ma eboloba ba enaᶇ mayaliv, “Pita hamô sê?”

¹⁹ Ma Helot hêv ᶇê vovak ba i ek nêmbôlêᶇ Pita, ma donjom miᶇ êpôm ami. Êᶇ ma hanaᶇ hik ᶇê takatu ba eyabiᶇ Pita hamô koladôᶇ liᶇ lôklokwanᶇ nena idum aisê? Ma donjom thêlô enaᶇ nena injo. Êᶇ ma Helot hanaᶇ ek nijik sapêᶇ vônô.

Vêᶇ ma Helot hatak Judia ma halôk ba hi hamô Sisalia.

Kiᶇ Helot Aglipa hama

²⁰ Ma Helot bôk lamaniᶇ hathak avômalô Taia lo Saidon. Ba hi hamô Sisalia, êᶇ ma thêlô evak

* **12:18:** Ap 5:22-24

abô ek ini nepesaj abô imbiņ yani ek malê nena thêlô ethak ewa nô m halêm anêņ kiņ anêņ loņ. Ba intu thêlô enaj abô haviņ Blastas ôpatu ba hayabiņ Helot anêņ unyak kapô ma yani halôk ek nê m thêlô sa. Êņ ma hatak wakma te ek thêlô nepesaj abô imbiņ kiņ.

²¹ Ma wakma êņ hayô ma Helot hik kiņ iniņ nô mkama kêkêlô ma hi hamô anêņ loņ kiņ. Êņ ma hanaņ abô hadêņ avômalô takêņ.

²² Ma elam aêntêk, “Abô êntêk ma miņ anyô leņselo ami. Mi, wapômbêņ te laselo.”

²³ *Ma Helot halajaņ iniņ abô ba lamavi hathak i ma miņ habam Wapômbêņ anêņ athêņ ami. Ba intu kethêņ oyaņ ma Anyô Bêņ anêņ aņela hik yani ba matinyak yaônena eyaņ yani ba hama.

²⁴ *Malaiņ lomaloma hapôm avômalô êvhaviņ, ma doņtom Wapômbêņ anêņ abô halumbak ba halajaņi ba hi luvuluvu.

²⁵ *Ma Banabas lo Sol ik iniņ ku atu ba êv hadêņ thai daņ siņ halôk Jelusalem, ma ele i Antiok hathak loņbô. Ma ewa Jon atu ba elam nena Mak ba hi haviņ thai.

13

Êv Banabas lo Sol ek ini nenaņ Wapômbêņ anêņ abô

¹ Êntêk ma plopet lôk ñê êdôņ Wapômbêņ anêņ abô takatu ba êmô Antiok iniņ athêņ: Banabas lo Simeon elam nena Niga* ma Lusius anêņ Sailini lo

* **12:23:** Dan 5:20 * **12:24:** Ais 55:11 * **12:25:** Ap 11:29-30; 15:37 * **13:1:** Niga anêņ ôdôņ nena ñê kupik loņgavu.

Sol ma Manain bôk ba thai lôk Kiņ Helot Antipas yaôna ma evenj haviņ i.

² *Wak te ma thêlô ethak doņtom ba evak balabuņ nôm ek neteņ mek ma êv yeņ hadêņ Anyô Bêņ. Êņ ma Lovak Matherņ hanaņ nena, “Notak Banabas lo Sol ek nindum ku takatu ba yahalam thai ek nindum.”

³ *Êņ ma thêlô evak balabuņ ek netak nôm lôk neteņ mek esak loņbô. Vêm ma etak baheniņ hayô hêk thai ma êv thai ba i ek nindum ku takatu ba Lovak Matherņ hanaņ.

Banabas lo Sol i ņgavithôm Saiplus

⁴ Ma Lovak Matherņ hêv thai ba i ibup tamu malak Selusia, ma ethak yeņ te ba i ņgavithôm Saiplus.

⁵ *Thai ethak malak Salamis ma enaņ Wapômbêņ anêņ Abô Mavi hamô Israeļ iniņ unyak yeņ takatu ba êmô loņ êņ. Ma Jon Mak havenj haviņ thai ek nêm thai sa.

⁶ Thai evenj ņgavithôm Saiplus anêņ lomalak nenanena aleba êyô Papos. Loņ êņ ma thai êyê anyô Israeļ te atu ba hathak hadum ņgôk soņgoņ. Yani ma plopet abôyaņ haviņ. Ba anêņ athêņ nena Ba-Yisu.

⁷ Yani hathak hamô haviņ Lom iniņ anyô bêņ atu ba hayabiņ loņ êņ, ba anêņ athêņ nena Segius Polus. Segius Polus ma anyô lôk auk mavi. Yani la-haviņ endanô Wapômbêņ anêņ abô ba intu halam Banabas lo Sol ba êlêm.

⁸ Ma doņtom Ba-Yisu hadum ek esale thai iniņ abô thô ma lahaviņ injik Lom iniņ anyô bêņ anêņ

* 13:2: Ap 9:15 * 13:3: Ap 6:6 * 13:5: Ap 12:12; 15:39

auk liliņ ek miņ nêmbiņ thai iniņ abô ami. (Ba-Yisu anêņ athêņ hathak abô Glik nena Elimas ma anêņ ôdôn ma anyô lôk ngôk songon.)

⁹ Êņ ma Lovak Matherņ hava Sol atu ba elam nena Pol kapô siņ, ma hatitiņ Elimas lôklokwaņ ma hanaņ nena,

¹⁰ “O ma Sadaņ anêņ nakaduņ ba intu hōpōlik hathak kobom takatu ba thêthōņ! Kapōlôm hayô siņ hathak abōyaņ lôk kambom lomaloma sapêņ. Wak nômbeņ intu ma hothavuthiņ Anyô Bêņ anêņ abô thêthōņ ba habitak hatôm abōyaņ.

¹¹ *Aêņ ba ondaņô! Anyô Bêņ anêņ baņ tem epetav o êndêņ êntêk. Ba malem tem pusip ba miņ hatôm nōngô wak anêņ deda ami ma tem ômô aêņ dokte vêmam.”

Ma kethêņ oyaņ ma Elimas hayê nômlate hatôm buliv lôk momaņiniņ hava madaluk siņ. Ma yani havalonņ nômkama yakyak ek êpôm anyô te ek em-balonņ yani baņ ba endom yani ba ni.

¹² Anyô bêņ Lom atu hayê nôm êņ ma hasonņ kambom hathak Anyô Bêņ anêņ abô atu ba thai enaņ ma hêhvahiņ.

Thai enaņ Abô Mavi hamô Antiok anêņ Pisidia

¹³ *Ma Pol thêlô etak Papos ma ewa yeņ ba i Pega anêņ plovins Pampilia. Ma donjom Jon Mak hatak thêlô ba havôhi Jelusalem hathak lonbô.

¹⁴ Êņ ma etak Pega ma i Antiok anêņ Pisidia. Ma Sabat ma thêlô i êyô avômalô Israeļ iniņ unyak yeņ ma êlôk êmô.

* **13:11:** Ap 9:8 * **13:13:** Ap 15:38

15 Esam abô balabuᅇ l k plopet iniᅇ ab  y v,  ᅇ ma unyak yeᅇ iniᅇ n  b ᅇ  v ab  had ᅇ Pol th l  ba enaᅇ, “Aiyaᅇ th l , unim ab la hamiᅇ ek nobatho av mal  iniᅇ kap l ᅇniᅇ loᅇ,  ᅇ ma nonaᅇ.”

16 Ma Pol haviy  hamiᅇ ma hik th  hathak baᅇ ba hanaᅇ, “M l  av mal  Israe  l k n  loᅇ buyaᅇ takatu ba   v yeᅇ had ᅇ Wap mb ᅇ, nodan  ya!

17 *S b k ma Israe  iniᅇ Wap mb ᅇ halam alal aniᅇ bumal  th l  ba etak iniᅇ loᅇ ba i  m  Ijip ma habi an ᅇ wap m sam had ᅇ i ba ibitak l kmaᅇniᅇ. Ma haveᅇ yam ma halom th l  v  h k Ijip hathak an ᅇ l klokwaᅇ b ᅇ.

18 *Ma  m  loᅇ thiliv hat m sondab ᅇ 40 ba idum kambom lomaloma, ma donᅇtom hayabiᅇ th l  mavi.

19 *Ma yani h v av mal  Kenan  d ᅇ bahenᅇvi ba lahavuju v  ma h v iniᅇ pik had ᅇ av mal  Israe  ba evaloᅇ hat m iniᅇ pik.

20 *N m tak ᅇ b k habitak ba hale ba hi hat m sondab ᅇ 450.

“V m ma Wap mb ᅇ hatak n  doho ek neyabiᅇ av mal  Israe . Ma hatak tomtom da iniᅇ waklav ᅇ neyabiᅇ endeba  y  plopet Samuel an ᅇ waklav ᅇ.

21 *V m ma av mal  Israe  enaᅇ hik Wap mb ᅇ liᅇ ek n m kiᅇ  nd ᅇ th l  ma Wap mb ᅇ hatak Sol ek imbitak kiᅇ. Yani ma Kis nakaduᅇ ba habitak

* **13:17:** Kis 1:7; 6:6; 12:51 * **13:18:** Nam 14:34; Lo 1:31-32
 * **13:19:** Lo 7:1; Jos 14:1 * **13:20:** Het 2:16; 1Sml 3:20 * **13:21:**
 1Sml 8:5,19; 10:20-24

anêḡ Benjamin anêḡ ôdôḡ. Yani hayabiḡ Israeḡ hatôm sondabêḡ 40.

22 *Vêm ma Wapômbêḡ hêv yani vê ma hatak Devit habitak thêlô iniḡ kiḡ. Ma hanaḡ hathak Devit aêntêk, ‘Yahayê Jesi nakaduḡ Devit kapô ma hatôm yada yakapôlôḡ. Yani tem indum nômkama sapêḡ êtôm yenaḡ yalenḡhaviḡ.’

23 * “Ma Devit anêḡ limi ma Wapômbêḡ hêv Yisu ôpatu ba nêm Israeḡ bulubiḡ hatôm bôk ba habutiḡ abô haviḡ i.

24 *Yisu miḡ bôk hadum anêḡ ku ami denaḡ ma Jon hanaḡ ek avômalô Israeḡ nede kapôlôḡniḡ liliḡ ba nisik ḡaḡ.

25 *Jon anêḡ ku anêḡ daḡ lêk habobo ma hanaḡ, ‘Môlô lemimhabi aisê hathak ya? Ya ma miḡ Mesia atu ba môlô oyabiḡ ek nêm môlô bulubiḡ ami. Mi, yani tem embeḡ ya yam. Yani ma anyô lôk athêḡ ma ya ma yaônâlôk ba intu miḡ hatôm yakôm ba yapole anêḡ vakapô bokḡgôp anêḡ yak vê ami.’

26 “Aiyaḡ thêlô, môlô takatu ba Ablaham anêḡ limi lôk môlô takatu ba ḡê loḡ buyaḡ ba ômô Wapômbêḡ viḡiḡ, odaḡô. Abô takatu ba hathak bulubiḡ, êḡ ma Wapômbêḡ hêv ek alalô sapêḡ.

27 Avômalô Jelusalem lôk iniḡ ḡê bêḡbêḡ miḡ eyala Yisu êḡ ami. Ba intu thêlô enaḡ ek nijik yani vônô, êḡ ma esopa plopet iniḡ abô takatu ba esam hadêḡ Sabat sapêḡ ba abô takêḡ intu hik anôḡ.

28 *Thêlô miḡ êpôm anêḡ kambom la ek nijik yani vônô ami, ma donḡtom enaḡ hik Pailat liḡ ek

* 13:22: 1Sml 13:14; 16:12; Sng 89:20

* 13:23: 2Sml 7:12-16

* 13:24: Mat 3:1-2

* 13:25: Jon 1:20,27

* 13:28: Mat 27:22-23

injik yani vônô.

29 *Thêlô idum nômkama sapêᶇ hatôm bôk ba plopet eto hathak yani, êᶇ ma êv yani vê hêk alovalañsiᶇ ma êdô yani hêk siô.

30 Ma donjom Wapômbêᶇ hik yani liᶇ haviyô hêk ᶇama hathak loᶇbô,

31 *ma wak bêᶇ anôᶇ ma anêᶇ avômalô takatu ba bôk evenᶇ havinᶇ yani anêᶇ Galili ba i Jusalem êyê yani. Ma ᶇê takatu ba bôk êyê nôᶇ takêᶇ intu lêk enañ bêᶇ hadêᶇ alalôaniᶇ avômalô.

32-33 “Ma lêk yêlô anañ Abô Mavi êntêk bêᶇ hadêᶇ môlô nena Wapômbêᶇ lêk hik Yisu liᶇ hêk ᶇama ba intu abô takatu ba Wapômbêᶇ bôk havak havinᶇ bumalô thêlô ma lêk hik anôᶇ hathak iniᶇ nali alalô. Hatôm bôk eto hêk Kapya Yeᶇ anêᶇ abô ju nena,

“ ‘O ma yenaᶇ Okna,

lêk yahabitak anêᶇ Lemambô.’ *Kapya Yeᶇ 2:7*

34 “Wapômbêᶇ hik yani liᶇ hêk ᶇama ba miᶇ hatôm ema esak loᶇbô ba kupik epalê ami. Hatôm bôk eto nena,

“ ‘Yahanaᶇ avanôᶇ biᶇ nena tem yanêᶇ mek mathenᶇ mavi êndêᶇ môlô êtôm bôk ba yahabutinᶇ ek yanêᶇ êndêᶇ Devit.’ *Aisaia 55:3*

35 “Ma bôk ik auk êntêk thô hêk buyañ nena,
 “ ‘Ma tem miᶇ ôdô anêᶇ Anyô Matherᶇ anêᶇ kupik êᶇjêk siô ba epalê ami.’ *Kapya Yeᶇ 16:10*

36 “Devit miᶇ hato abô êᶇ hathak yanida ami. Mi, Wapômbêᶇ halam yani ek indum anêᶇ ku êtôm anêᶇ waklavôᶇ atu ba hamô lôkmala vêᶇ ma

* 13:29: Mat 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8

hama. Ma elav yani havin limi ba anêḡ kupik hapalê.

³⁷ Ma doḡtom ôpatu ba Wapômbêḡ hik liḡ, miḡ kupik hapalê ami.

³⁸ “Aêḡ ba aiyarḡ thêlô, nodarḡ katô. Lêk yêlô anarḡ hadêḡ môlô nena hathak Yisu ma Wapômbêḡ tem nêḡ môlônim kambom vê.

³⁹ *Anyôla miḡ hatôm esopa Mose anêḡ abô bal-abuḡ lôkthô ek Wapômbêḡ endam yani nena anyô thêthôḡ ami. Mi anôḡ, ma doḡtom lêk avômalô takatu ba êvhavinḡ Yisu, Wapômbêḡ hayê thêlô nena ḡê thêthôḡ ba miḡ lahabi inḡ kambom hathak loḡbô ami.

⁴⁰ Noyabinḡ am ek abô takatu ba plopet bôk enarḡ miḡ injik anôḡ imiḡ môlô ami. Thêlô bôk enarḡ aêntêk,

⁴¹ “ ‘Môlô ḡê obi Wapômbêḡ liliḡ, nodarḡ katô!

Tem yandum nômla bêḡ te imbitak êḡjêk môlô malêvôḡ.

Ba anyôla hanarḡ nôḡ atu ba tem imbitak bêḡ hadêḡ môlô,

ma tem miḡ nôḡnêḡmimiḡ ami.

Ba intu tem indum môlô nosoḡ kambom lôk yambuliḡ môlô ba noma.’ ” *Habakuk 1:5*

⁴² Pol hanarḡ abô yôv ma thai lôk Banabas idum ek nede yaiḡ ma avômalô enarḡ nena, “Sabat yarḡ endake ma mamu nonarḡ abô esak nôḡ takêntêk esak loḡbô.”

⁴³ Sa anêḡ daḡ ma avômalô Islael lôk ḡê loḡ buyarḡ takatu ba ibitak êyô Islael inḡ êvhavinḡ kapô esopa Pol lo Banabas. Thai enarḡ abô doho havinḡ

* **13:39:** Lom 10:4

hadêḡ thêlô ek injik thêlônin auk liḡ ek nesopa Wapômbêḡ anêḡ lahavinḡ ba nininḡ lôklokwanḡ ek anêḡ wapôm embatho thêlô loḡ.

⁴⁴ Ma Sabat atu hayô ma habobo avômalô Antiok sapêḡ êyô ek nedanô Wapômbêḡ anêḡ abô takatu ba thai tem nenanḡ.

⁴⁵ Ma donḡtom ḡê bêḡbêḡ Israeḡ vi êyê avômalô nômbêḡ êḡ ba leḡinḡdanḡ ba enaḡ abôma hathak abô takatu ba Pol hanaḡ.

⁴⁶ *Êḡ ma Pol lo Banabas miḡ êkô ami ma enaḡ hadêḡ thêlô nena, “Wapômbêḡ hêv yai ba alêm ek nanaḡ anêḡ abô êndêḡ môlô ḡê Israeḡ êmônḡ. Ma donḡtom môlô ôpôlik hathak abô êḡ. Môlô ôdô lôkmala atu ba tem nêḡmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ e? Aêḡ ba yai lêk atak môlô ba a ek avômalô loḡ buyaḡ.

⁴⁷ Hatôm atu ba Anyô Bêḡ hanaḡ hadêḡ yai nena, “Yahatak o hatôm deda ek avômalô loḡ buyaḡ ek onaḡ Abô Mavi esak bulubinḡ atu ba tem yanêḡm êndêḡ avômalô embenḡ pik bêḡ êntêk endeba êyô anêḡ danḡ.” *Aisaia 49:6*

⁴⁸ Avômalô loḡ buyaḡ elanô abô êḡ ba leḡinḡmavi ba enaḡ nena Anyô Bêḡ anêḡ abô ma mavi anônḡ. Ma avômalô takatu ba Wapômbêḡ bôk hatak i yôv ek nêḡmô lôkmala êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ, lôkthô êvhaḡinḡ.

⁴⁹ Ma Anyô Bêḡ anêḡ abô halilup haveḡn loḡ êḡ sapêḡ.

⁵⁰ Ma donḡtom ḡê Israeḡ doho i hadêḡ malak êḡ anêḡ ḡê bêḡbêḡ lôk avi bêḡbêḡ takatu ba ethak êḡmô Wapômbêḡ vibiḡn ma ik ininḡ auk liḡ ek nimbulinḡ

* **13:46:** Ap 3:26; 18:6

Pol lo Banabas. Êᶇ ma thêlô evatho avômalô malak êᶇ loᶇ ek nêᶇnêᶇ vovaᶇ êᶇdêᶇᶇ thai. Idum aêᶇ vêᶇᶇ ma êᶇv thai vê hêk iniᶇ loᶇ ba i.

⁵¹ *Êᶇ ma thai ik vovᶇgovaᶇ vê hêk venᶇᶇkapô ek injik thô nena thêlô idum kambom ma thai etak i ba i malak Aikoniam.

⁵² Ma donᶇtom ᶇê êᶇvhaᶇiᶇ anêᶇ Antiok leᶇᶇiᶇmavi anôᶇ ba Lovak Mathêᶇ hava thêlô kapôlôᶇiᶇ siᶇ.

14

Pol lo Banabas êᶇmô Aikoniam

¹ Pol lo Banabas êᶇyô malak Aikoniam ma esopa iniᶇ kobom ba i Israeᶇ iniᶇ unyak yeᶇ. Ma thai enaᶇ abô mavi anôᶇ ba intu avômalô Israeᶇ lôk ᶇê loᶇ buyaᶇ bêᶇ anôᶇ êᶇvhaᶇiᶇ.

² Ma donᶇtom ᶇê Israeᶇ takatu ba miᶇ êᶇvhaᶇiᶇ ami ik avômalô loᶇ buyaᶇ iniᶇ kapôlôᶇiᶇ liᶇ ba idum thêlô leᶇᶇiᶇmaniᶇ kambom hadêᶇ avômalô êᶇvhaᶇiᶇ.

³ *Aêᶇ ba thai êᶇmô loᶇ êᶇ sawa daim ma enaᶇ Anyô Bêᶇ anêᶇ abô bêᶇ mā kô mi. Ma Anyô Bêᶇ havatho thai loᶇ ek nindum lavôᶇiᶇ lôk nômbithi lomaloma. Hathak nôᶇᶇ êᶇ ma hik thô hadêᶇ avômalô nena anêᶇ wapôm takatu ba hêᶇ ek nêᶇᶇ avômalô bulubiᶇ ma avanôᶇ biᶇ.

⁴ Êᶇ ma avômalô malak êᶇ evak i vose hi ôᶇdôᶇ ju. Ôᶇdôᶇ yaᶇ imiᶇ haᶇiᶇ avômalô Israeᶇ takatu ba miᶇ êᶇvhaᶇiᶇ ami ma yaᶇ imiᶇ haᶇiᶇ aposel.

⁵ *Vêᶇᶇ ma avômalô loᶇ buyaᶇ lôk avômalô Israeᶇ takatu ba êᶇpôᶇᶇ ek thai evak abô ek nimbuliᶇ thai ba nitu thai vônô esak valu.

* **13:51:** Mat 10:14; Ap 18:6 * **14:3:** Mak 16:20; Hib 2:4 * **14:5:** Ap 14:19

⁶ Ma donjom thai elanjo abo enj ma esov ba i malak Listla lo Debi hek Likonia kapo lok lonj vi atu ba hek habobo lonj enj.

⁷ Ma thai evenj lonj takenj ba enanj Abô Mavi hadenj avomalô.

Pol lo Banabas emô Listla

⁸ Malak Listla ma anyo vavuvinj te hamo. Sebok ba talêbo havathu yani ma minj bok havenj dokte ami.

⁹ Wak te ma Pol hanañ Abô Mavi hadenj avomalô ma yani halanjo anenj abo. Ma Pol hatitij yani ma haye nena anenj hevHAVINj hatom indum yani mavi.

¹⁰ Enj ma Pol halam nena, "Umbiyô uminj." Ma kethenj oyanj ma openj haviyô haminj ba havenj.

¹¹ *Ma avomalô takatu ba emô lonj enj eye nom atu ba Pol hadum. Ma elam hathak ininj abo Likonia nena, "Lek wapombenj lokwanju ewe i hatom anyo ju entek ba elok ba elém ek alalô!"

¹² Thelô ininj wapombenj monj ma Sus ba intu elam Banabas nena Sus. Ma elam Pol nena Helmes ek malé nena Helmes ma ininj wapombenj atu ba hathak hanañ abo hamonj.

¹³ Wapombenj Sus anenj malakba hamo malak benj viyainj. Ma anenj anyo habok da lok avomalô sapenj lenjinhavinj nenem da endenj thai. Aenj ba Sus anenj anyo habok da hawa bokmanj kao malô doho lok alokwanj vuak atu idu hathak yak ma ele malak benj anenj badenj abolek ek nenem da endenj thai.

¹⁴ Ma donjom aposel Banabas lo Pol elanjo abo enj, ma ekakavinj ininj kwev ma elanvinj ba i iminj avomalô nombenj atu malévonj ma elam,

* **14:11:** Ap 28:6

15* “Avômalô Listla! Môlô udum aêᶇ eka? Yai ma anyô pik hatôm môlô. Yai alêm ek nanaᶇ Abô Mavi êndêᶇ môlô ek notak nôᶇ oyaᶇ takêntêk atu ba ôêv yeaᶇ hadêᶇ i ma unu êndêᶇ Wapômbêᶇ lôkmala. Yani hapesaᶇ pik lo leᶇ ma ᶇgwêk lôk nôᶇkama sapêᶇ atu ba hamô kapô.

16* Sêbôk ma yani hatak avômalô sapêᶇ ek ne-sopa thêlôda iniᶇ auk.

17* Ma doᶇtom hathak lavôᶇiᶇ ma yani hadum ek avômalô neyala yani. Yani hathak hadum mavi hadêᶇ môlô ba hêv ôthôm lôk hadum ba unim nôᶇ ku kapô hik anôᶇ. Ma hêv nôᶇ bêᶇ anôᶇ hadêᶇ môlô lôk hadum ba môlô lemimmavi anôᶇ.”

18 Thai enaᶇ abô takêᶇ, ma doᶇtom avômalô nômbêᶇ êᶇ iniᶇ auk ma mayaliv ba idum lôklokwaᶇ ek nêᶇnêᶇ da êndêᶇ thai.

19* Vêᶇ ma ᶇê Israeᶇ doho anêᶇ Antiok lo Aikoniam êyô ma enaᶇ abô bêᶇ anôᶇ hadêᶇ avômalô Listla aleba ik iniᶇ auk liliᶇ ba êyê Pol lo Banabas nena ᶇê kambom. Êᶇ ma ik Pol hathak valu ma êvôv yani hale malak bêᶇ viyaiᶇ ba hi ba esaᶇ nena lêk hama yôv.

20 Ma doᶇtom ᶇê êvhaviᶇ êyô ba ekalabu yani siᶇ, êᶇ ma yani haviyô ma havôhi malak bêᶇ kapô hathak loᶇbô. Haviyô hayaᶇ ma thai lôk Banabas i malak Debi.

Thai êvôᶇ Antiok anêᶇ Silia

21 Thai enaᶇ Abô Mavi haveᶇ malak bêᶇ Debi. Ma idum ba avômalô bêᶇ anôᶇ ibitak ᶇê êvhaviᶇ.

* 14:15: Sng 146:6; Ap 10:26 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25

Vêm ma êvôi Listla lôk Aikoniam ma Antiok hathak lojbô

22 *ek evatho nê êvhaviņ iniņ kapôlôņiņ loj lôk enaņ nena nebalon iniņ êvhaviņ loj lôklokwaņ. Ma enaņ haviņ nena, “Alalô tem naja malaiņ loma-loma ek nasopa Wapômbêņ anêņ loj lôklinyak anêņ lojôndê.”

23 Ma Pol lo Banabas etak avaka hatôm lomalak lomalak ek neyabiņ avômalô êvhaviņ. Êv mek hathak thêlô ma etak i halôk Anyô Bêņ atu ba thêlô êvhaviņ baņ. Vêm ma thêlô sapêņ evak balabuņ ek nôm ma eteņ mek ek Anyô Bêņ embalon thêlô loj.

24 Ma thai i plovins Pampilia ma elom hêk lojôndê atu hêk plovins Pisidia ba i êyô Pampilia.

25 Êņ ma thai enaņ Yisu anêņ abô hadêņ avômalô Pega anêņ Pampilia. Vêm ma êlôk ba i Atalia.

26 *Ma anêņ Atalia ma ethak yeņ ba i Antiok anêņ Silia, loj sêbôk atu ba ewa mek ek Wapômbêņ nêm anêņ wapôm êndêņ thai esak ku takatu ba idum aleba lêk anêņ daņ.

27 *Êyô Antiok ma isup avômalô êvhaviņ ethak donjom ma enaņ hathak nôm takatu ba Wapômbêņ hêv thai sa ba idum bêņ. Lôk enaņ nena, “Wapômbêņ hakyav nê loj buyaņ iniņ unyak abôlêk êvhaviņ vê ba vi dedaņ lêk êvhaviņ.”

28 Ma thai êmô loj êņ sawa daim haviņ avômalô êvhaviņ.

15

Sam habitak Jerusalem

* 14:22: Ap 15:32; 1Te 3:3
15:4,12

* 14:26: Ap 13:1-2

* 14:27: Ap

¹ *Ma nê Judia doho êlôk ba i Antiok ma êdôn avômalô êvhaviņ ba enaņ nena, “Môlô miņ oņgothe kupik vê hatôm bôk ba Mose hanaņ ami, êņ ma Wapômbêņ tem miņ nê m môlô bulubiņ ami.”

² *Pol lo Banabas elañô iniņ abô takatu ba enaņ ma miņ êlôk hathak iniņ auk êņ ami. Ba intu thêlô êkôki bêņ anôn. Êņ ma nê êvhaviņ elam Pol lo Banabas lôk nê êvhaviņ doho ek ini Jelusalem ek nepesaņ abô êņ imbiņ aposel lôk avaka vi.

³ Ba intu êv i ba i. Ma even Pinisia lo Samalia malêvôn ba enaņ hadêņ avômalô êvhaviņ anêņ lomalak nenanena hathak nôm takatu ba Wapômbêņ bôk hadum ba avômalô loņ buyaņ ele kapôlônin liliņ ba êvhaviņ Wapômbêņ. Ma avômalô êvhaviņ takêņ elañô abô êņ ma leņinmavi anôn.

⁴ *Êyô Jelusalem ma avômalô êvhaviņ lôk iniņ avaka doho lôk aposel ewa thêlô thô. Ma Pol lo Banabas enaņ hathak nôm takatu ba Wapômbêņ hêv thai sa ba idum bêņ.

⁵ Êņ ma Palisi vi atu ba êvhaviņ Yisu iviyô imiņ ma enaņ, “Avômalô loņ buyaņ takatu ba êvhaviņ, êņ ma nê m Mose anêņ abô balabuņ vibin lôk neņgothe anyô iniņ kupik vê. Ma êdô ma dô.”

⁶ Aêņ ba aposel lôk avaka takatu ba êmô ethak donjom ek nekaksa esak abô êņ.

⁷ *Thêlô enaņ abô pôk bêņ anôn aleba Pita haviyô hamiņ ma hanaņ, “Aiyaņ thêlô, môlô oyala nena sêbôk ma Wapômbêņ halam ya hêk môlô malêvôn ek yanaņ Abô Mavi êndêņ avômalô loņ buyaņ ek nedaņô ba nê nê mimiņ.

* 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27 * 15:7: Ap 10:1-43

8 *Wapômbêḅ hayala avômalô kapôlôḅḅḅ. Ma hêv anêḅ Lovak Mathenḅ hadêḅ avômalô loḅ buyanḅ hatôm hêv hadêḅ alalô ek hik thô nena yani lamavi ek enja thêlô imbiḅ.

9 Wapômbêḅ miḅ hadum nômlate hadêḅ alalô avômalô Israeḅ ma hadum nômla yanḅ hadêḅ thêlô ami. Mi, thêlô êvhaviḅ yani ba intu yani havôkwiḅ thêlô kapôlôḅḅḅ.

10 *Ma alalô lôk bumalô thêlô miḅ hatôm naja malaiḅ takatu ba Mose anêḅ balabuḅ hanaḅ ami. Ma aisê ka môlô udum ek nônem malaiḅ êndêḅ avômalô loḅ buyanḅ takatu ba êvhaviḅ? Môlô udum aêḅ ek nômbi Wapômbêḅ la liḅ e?

11 *Ma donḅtom alalô êvhaviḅ nena Wapômbêḅ hêv alalô bulubiḅ hathak Anyô Bêḅ Yisu anêḅ wapôm. Ma thêlô aêḅ iyom.”

12 Pita hanaḅ yôv ma Pol lo Banabas iviyô enaḅ abô ma lôkthô elañô ba bônôḅ iyom. Thai enaḅ abô hathak lavôḅḅḅḅ lôk nômbithi lomaloma takatu ba Wapômbêḅ hatak halôk thai baheḅḅḅḅ ba idum haveḅ avômalô loḅ buyanḅ malêvôḅ.

13 *Thai enaḅ yôv ma Jems hanaḅ, “Aiyaḅ thêlô, nodañḅ yenaḅ abô.

14 Saimon lêk hanaḅ hadêḅ alalô yôv nena Wapômbêḅ hik anêḅ lahaviḅ thô hathak hawa avômalô loḅ buyanḅ vi ek nimbitak êtôm anêḅ avômalô.

15 Ma plopet iniḅ abô bôk enaḅ aêḅ iyom. Ba te bôk hato nena,

16 “Embeḅ yam ma tem yandeaḅlêm,

* 15:8: Ap 10:44; 11:15 * 15:10: Mat 11:30; Gal 3:10 * 15:11:

Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9

ma yapesañ Devit anêᶇ loᶇ lôkliᶇyak atu ba bôk hapu yôv ek imbitak lôklokwaᶇ esak loᶇbô.

Ma loᶇ lôkliᶇyak êᶇ anêᶇ nômkama takatu ba bôk kambom,

ma tem yapesañ lukmuk esak loᶇbô.

¹⁷ Ek avômalô takatu ba êmô denañ lôk avômalô loᶇ buyañ takatu ba bôk yahêv yenaᶇ athêᶇ hadêᶇ i hatôm nêpôm Anyô Bêᶇ.

Ya Anyô Bêᶇ atu ba tem yandum nôᶇ takêntêk, intu yahanaᶇ aêᶇ.

¹⁸ Ma nôᶇ takêᶇ intu bôk yahik thô hadêᶇ yenaᶇ avômalô.’ *Amos 9:11-12*

¹⁹ “Aêᶇ ba yenaᶇ auk ma aêntêk. Avômalô loᶇ buyañ takatu ba bôk ele kapôlôᶇiᶇ liliᶇ ba i hadêᶇ Wapômbêᶇ ma miᶇ nanêᶇ malaiᶇ êndêᶇ i ami.

²⁰*Mi, alalô nato kapy a êndêᶇ thêlô ma nanaᶇ ek miᶇ nejaᶇ nôᶇ takatu ba anyô êv hatôm da hadêᶇ ᶇgôk dahô ami, nôᶇ êᶇ intu lelaik hêk Wapômbêᶇ ma. Lôk netak sek waliliᶇ, ma miᶇ nejaᶇ alim takatu ba evak laselo siᶇ ba thalaleᶇ hamô kapô siᶇ lôk ninum thalaleᶇ ami.

²¹ Êᶇ ma hatôm. Ek malê nena sêbôk aleba lêk ma enañ Mose anêᶇ abô bêᶇ haveᶇ lomalak lomalak lôk esam hamô Israeᶇ iniᶇ unyak yeᶇ hadêᶇ Sabat sapêᶇ. Ba intu ᶇê loᶇ buyañ hatôm neyala.”

Eto kapy a hi ek ᶇê êvhaviᶇ anêᶇ loᶇ buyañ

²² Êᶇ ma aposel lôk avaka ma avômalô êvhaviᶇ sapêᶇ ibutiᶇ abô nena nendam iniᶇ anyô doho ek ini Antiok imbiᶇ Pol lo Banabas. Ma elam iniᶇ

* **15:20:** Kis 34:15-17; Wkp 17:10-16

anyô bêḡ ju. Yan ma Judas, anêḡ athêḡ yan nena Balsabas, ma yan ma Silas.

²³ Ma eto kapyā te ba êv hadêḡ thêlô. Kapyā êḡ hanaḡ aêntêk.

Yêlô avaka lôk aposel, môlônim môlôviyaḡ, yêlô ato kapyā êntêk hadêḡ môlô avômalô loḡ buyaḡ takatu ba ôêvhaviḡ ba ômô malak Antiok lôk plovins Silia lôk Silisia. Aiyaḡ thêlô, waklêvôḡ mavi.

²⁴ Yêlô alaḡô yôv nena yêlôaniḡ avômalô doho bôk êthôk ba ibuliḡ môlônim auk ba êv malaiḡ hadêḡ môlô hathak abô takatu ba enaḡ. Yêlô miḡ êv i ba êthôk ami. Mi, thêlôda êthôk.

²⁵ Ba intu yêlô alôk ek nanêm anyô doho ba nêsôk imbiḡ Pol lo Banabas, thai atu ba yêlô leḡiḡhaviḡ bêḡ anôḡ.

²⁶ Thai bôk etak iniḡ lôkmala ek nindum Yisu Kilisi anêḡ ku.

²⁷ Aêḡ ba yêlô êv Judas lo Silas ek nepesaḡ abô ek embatho kapyā êntêk loḡ.

²⁸ *Yêlô lôk Lovak Mathen adô nanêm malaiḡ êndêḡ môlô. Ba intu yêlô leḡiḡhaviḡ môlô nosopa abô takêntêk iyom.

²⁹ Miḡ oḡgwaḡ nôḡ takatu ba anyô êv hatôm da hadêḡ ḡgôk dahô ami. Lôk miḡ nunum thalaleḡ ami ma miḡ oḡgwaḡ alim takatu ba ekak leḡselo siḡ ba thalaleḡ hamô kapô ami, lôk notak sek waliliḡ. Môlô udum aêḡ, ma mavi.

Waklêvôḡ mavi môlô lôkthô.

³⁰ Eto kapyā êḡ yôv ma êv hadêḡ thêlô ba ewa ba i tamu Antiok. Êyô Antiok ma elam avômalô êvhaviḡ

* 15:28: Mat 23:4

ethak donjom ma êv kapya êᶇ hadêᶇ thêlô.

³¹ Ma avômalô Antiok esam kapya êᶇ, ma kapya êᶇ havatho thêlô loᶇ ba thêlô lenᶇmavi anôᶇ.

³² Judas lo Silas, thai ma plopet. Ba enaᶇ abô bêᶇ anôᶇ ek evatho ᶇê êvhaviᶇ loᶇ lôk idum thêlô nimbitak lôklokwaᶇ.

³³⁻³⁴ Êmô loᶇ êᶇ wak doho vêm ma avômalô êvhaviᶇ anêᶇ loᶇ êᶇ êv mek labali hadêᶇ thai ma êv thai ba êvôi hadêᶇ ᶇê taksêbôk ba êv thai ba êlêm.*

³⁵ Ma donjom Pol lo Banabas êmô Antiok ma idum ku haviᶇ avômalô bêᶇ anôᶇ ek enaᶇ lo êdôᶇ avômalô hathak Anyô Bêᶇ anêᶇ abô.

Pol lo Banabas evak i vose

³⁶ Wak doho hale ba hi ma Pol hanaᶇ hadêᶇ Banabas, “Alai ana ek nagê avômalô êvhaviᶇ embenᶇ malak nenanena taksêbôk ba alai anaᶇ Anyô Bêᶇ anêᶇ abô hadêᶇ i. Ma nagê nena thêlô êmô mavi mena mi e?”

³⁷ *Ma Banabas lahaviᶇ enja Jon atu ba elam nena Mak imbiᶇ thai,

³⁸ *ma donjom Pol hanaᶇ nena, “Ôpêᶇ bôk hatak alai halôk plovinᶇ Pampilia ma miᶇ haviᶇ alai ba hadum ku ami. Ba intu dô.”

³⁹ Thai êkôki mathalalenᶇ aleba thai evaki vose. Ba Banabas hawa Mak haviᶇ yani ba thai ethak yeᶇ ba i ᶇgavithôm Saipulus.

* **15:33-34:** ᶇê lôkawk vi enaᶇ nena abô doho atu ba Luk hatô ma hêk denaᶇ. Abô êᶇ ma aêntêk: Ma donjom Silas hik auk liliᶇ ba hamô Antiok ba miᶇ havôhi ami. * **15:37:** Ap 12:12,25 * **15:38:** Ap 13:13; Kol 4:10

40 Ma Pol hawa Silas haviņ yani. Êņ ma avômalô êvhaviņ anêņ Antiok êv mek ek Wapômbêņ anêņ wapôm êmô imbiņ thai. Vêm ma etak i

41 ba i plovins Silia lôk Silisia iniņ malak nena-nena ba evatho avômalô êvhaviņ loņ.

16

Timoti hi haviņ Pol lo Silas

1 *Pol hi hayô Debi lo Listla. Loņ êņ ma anyô hêvhaviņ te hamô ba anêņ athêņ nena Timoti. Talêbô ma avi Israeļ te atu ba hêvhaviņ. Ma lambô ma anyô Glik te.

2 *Ma avômalô êvhaviņ anêņ Listla lo Aikoniam enaņ nena Timoti ma anyô mavi.

3 Aêņ ba Pol lahaviņ ôpêņ ni imbiņ yani. Ma doņtom lahabi nena avômalô Israeļ takatu ba êmô loņ êņ eyala nena Timoti anêņ lambô ma anyô Glik te. Ba intu hawa Timoti ba hi ek neņgothe anêņ kupik vê.

4 *Ma thêlô even ba i lomalak lomalak ma enaņ abô takatu ba aposel lôk avaka bôk evak anêņ Jelusalem ek avômalô nesopa.

5 Aêņ ba avômalô êvhaviņ ibitak lôklokwaņ hathak iniņ êvhaviņ ba wak nômbêņ intu ma êvôv avômalô lukmuk êyô ba ilumbak hi ba hi.

Pol hatulak ma hayê wêņ hathak anyô Masedonia te

6 *Ma Lovak Matheņ miņ halôk ek Pol thêlô ini nenaņ Wapômbêņ anêņ abô embeņ plovins Esia

* 16:1: Ap 14:6; 2Ti 1:5 * 16:2: Plp 2:19-22 * 16:4: Ap 15:23-29

* 16:6: Ap 18:23

ami. Ba intu i Plijia lo Galesia iniņ malak nena-nena.

⁷ Ma êyô pik Misia anêņ daņ ma idum ek ini plovins Bitinia, ma donțom Yisu anêņ Lovak Mathen min halôk ek ini loņ êņ ami.

⁸ Ba intu thêlô êv Misia liliņ ma i tamu Tloas.

⁹ Ma bôlôvôņ ma Pol hatulak ma hayê wêņ te nena anyô plovins Masedonia te hamiņ ma hape-tenak nena, “Ôlêm Masedonia ek nêm yêlô sa.”

¹⁰ Pol hayê wêņ êņ yôv ma yêlô apesaņ i kethen ek ana Masedonia. Yêlô ayala nena Wapômbêņ halam yêlô ek ana nanaņ Abô Mavi êņ bêņ êndên thêlô.

Lidia halanô Pol anêņ abô ba hêvhaviņ Yisu

¹¹ Vêm ma yêlô athak yeņ te hêk Tloas ba a nôņnôņ hadên ngavithôm Samotles ma wak yaņ ma a Niapolis.

¹² Vêm ma yêlô a Pilipai. Malak êņ ma Masedonia iniņ malak bêņ ma avômalô Lom takatu ba eyabiņ pik takên ethak êmô loņ êņ. Ma yêlô amô wak doho hamô loņ êņ.

¹³ Ma Sabat hayô ma yêlô ale malak bêņ anêņ badên abôlêk ba a naņ te hêk viyaiņ. Yêlô leņiņhabi nena loņ eteņ mek hêk habobo naņ êņ la. Ma naņ êņ ma yêlô ayê avi doho ethak donțom ba êmô. Êņ ma yêlô alôk amô haviņ thêlô ma anaņ abô hadên i.

¹⁴ Ma avi Taiataila te halanô abô êņ, ba anêņ athên nena Lidia. Avi êņ hadum ku valu hathak sôp thalalen ek avômalô êv vuli ma hathak hêv yeņ hadên Wapômbêņ. Anyô Bêņ hik avi êņ anêņ kapô liliņ ek halanô Pol anêņ abô ba hêvhaviņ.

15 Vêm ma yani lôk avômalô takatu ba êmô anêᶇ unyak sapêᶇ ithik ᶇaᶇ. Êᶇ ma yani hanaᶇ hadêᶇ yêlô, “Môlô lêk ôyê ya hatôm avi yahêvhaviᶇ Anyô Bêᶇ, êᶇ ma nôlêm nômô yenaᶇ unyak.” Ma yani hanᶇasi yêlô aleba yêlô a anêᶇ unyak.

Etak Pol lo Silas halôk koladôᶇ

16 Wak te ma yêlô a loᶇ neteᶇ mek ma avi te atu ba anêᶇ alaᶇsi êmô hapôm yêlô. Yani ma avi lôk ᶇgôk ba anêᶇ ᶇgôk hathak hêv yani sa ek hayala nôm takatu ba tem imbitak embenᶇ yam ba hanaᶇ bêᶇ. Yani hathak havôv valu bêᶇ hathak anêᶇ ku êᶇ ba hêv hadêᶇ anêᶇ alaᶇsi.

17 *Yani hasopa yêlô lôk Pol ma halam kaêk lôbôlôᶇ aêntêk, “Nê êntêk êᶇ ma Wapômbêᶇ Leᶇ Anôᶇ Biᶇ anêᶇ ᶇê ku. Ba lêk enaᶇ hathak malêla takatu ma nundum ek Wapômbêᶇ nêᶇ môlô bulu-biᶇ.”

18 Wak bêᶇ anôᶇ ma yani hathak halam aêᶇ aleba habuliᶇ Pol kapô kambom anôᶇ. Ba intu hik i liliᶇ ma hanaᶇ hadêᶇ ᶇgôk êᶇ nena, “Hathak Yisu Kilisi anêᶇ athêᶇ ma yanaᶇ êndêᶇ o nena otak avi intu ba nu!” Ma ketheᶇ oyaᶇ ma ᶇgôk êᶇ hatak avi êᶇ.

19 Ma avi êᶇ anêᶇ alaᶇsi êyê nena iniᶇ loᶇôndê nêbôv valuseleᶇ lêk mi, êᶇ ma evaloᶇ Pol lo Silas ba êvôv thai ba i malak lôᶇ êᶇ anêᶇ loᶇ ethak donᶇtom halôk ek nimiᶇ ᶇê idum abô hathak maleniᶇ.

20-21 *Ewa thai ba êyô ek ᶇê takatu ba idum abô hathak ba enaᶇ, “Anyô ju êntêk ma ᶇê Israeᶇ. Thai

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20-21: Mak 13:9

enaŋ ek avômalô nesopa kobom takatu ba kambom ek alalô avômalô Lom. Ba intu ibi avômalô malak bêŋ êntêk leniŋ liŋ ba leniŋŋaŋa mayaliv.”

22 *Ma avômalô bêŋ anôŋ enaŋ abô lôk leniŋmaniŋ hathak thai haviŋ. Êŋ ma nê takatu ba idum abô hathak enaŋ ek nimbi iniŋ kwêv thô ma nebali thai esak yak wabeŋ.

23 Evali thai kambom anôŋ vêm ma ibi thai halôk koladôŋ kapô. Ma enaŋ hadêŋ ôpatu ba hayabiŋ koladôŋ nena eyabiŋ thai dedaun mavi.

24 Ôpêŋ halaŋô abô êŋ, ma hawa thai ba halôk ba hi hadô hamô tamu koladôŋ kapô ali atu ba hêk vibin anôŋ ma eson veniŋ halôk alokwan abyan ba hadahaliŋ veniŋ loŋ.

25 Ma bôlôvôŋ biŋ ma Pol lo Silas eteŋ mek ba êv yeŋ hadêŋ Wapômbêŋ, ma nê koladôŋ vi elanô.

26 Ma ketheŋ oyaŋ ma duviaŋ bêŋ te hayô ba hayôkwiŋ koladôŋ anêŋ landiŋ. Ma koladôŋ abôlêk sapêŋ hakyav ma seŋ takatu ba ibutiŋ thêlô veniŋ lo baheniŋ sapêŋ hêv yak.

27 *Ma ôpatu ba hayabiŋ koladôŋ haviyô ma hayê koladôŋ anêŋ abôlêk sapêŋ lêk abyan. Ma lahabi nena nê koladôŋ sapêŋ lêk êsôv ba i, ba intu hadadi anêŋ biŋ vovak ek embatho yanida vônô esak.

28 Ma donjom Pol halam lôklokwan, “Miŋ ômbi o vônô ami! Yêlô sapêŋ êntêk amô!”

29 Êŋ ma ôpêŋ halam ek neja atum êlêm ma halaŋviŋ ba hi koladôŋ kapô, ma hakô ba halowaliŋ ba hêv yak halôk Pol lo Silas maleniŋ.

* 16:22: 2Ko 11:25; 1Te 2:2 * 16:27: Ap 12:18-19

30 *Vêm ma hawa thai ba hi yaiņ ma hanaņ, “Anyô bêņ luvi, yandum malê ek yanja bulubiņ?”

31 Ma thai enaņ viyaņ, “Ônêmbiņ Anyô Bêņ Yisu ma tem Wapômbêņ nê m o lôk anê m avômalô bulubiņ.”

32 Êņ ma thai enaņ Anyô Bêņ anêņ abô hadêņ yani lôk avômalô takatu ba êmô anêņ unyak kapô.

33 Bôlôvôņ denaņ ma yani hawa thai ba hi hathik iniņ palê. Vêm ma Pol lo Silas ithik ôpêņ lôk anêņ avômalô sapêņ.

34 Ma yani hawa thai ba hi anêņ unyak ma hêv nô m hadêņ thai. Yani lôk anêņ avômalô sapêņ leņiņmavi anôņ ek lêk êvhaviņ Wapômbêņ.

35 Haviyô hayaņ lôkbôk ma ñê takatu ba idum abô hathak êv iniņ sôp bidonņ ba i hadêņ ôpatu ba hayabiņ koladônņ ma enaņ nena, “Otak anyô ju intu ba ini.”

36 Ma ôpatu ba hayabiņ koladônņ hi hanaņ hadêņ Pol nena, “Ñê takatu ba idum abô hathak enaņ nena mamu lôk Silas notak koladônņ ba unu. Ba intu unu lôk kapôlômim labali.”

37 Ma donņtom Pol hanaņ hadêņ sôp bidonņ takêņ nena, “Yai ma ñê Israe l ma Lom haviņ.* Ma donņtom ik yai oyaņ ma miņ enaņ yaianiņ kambom bêņ ami. Ma ibi yai halôk koladônņ kapô. Ma Lom iniņ balabuņ hanaņ nena miņ hatôm nindum aêņ êndêņ ñê Lom ami. Ma lêk ekopak ba idum ek

* **16:30:** Ap 2:37 * **16:37:** Abô êņ anêņ ôdônņ hathak Abô Inglis nena ‘Citizenship’. Pol hawa thai lôk Silas sa ba hanaņ nena thai ma Israe l citizen lôk Lom citizen haviņ. Lom iniņ abô majaņ te nena miņ hatôm nijik Lom iniņ citizen te oyaņ ami. Ba intu ñê bêņ idum abô hathak ibuliņ Lom iniņ abô majaņ. Nôņgô abô êņ vi hêk Aposel 22:25-29.

netak yai menañna ba ana e? Mi anôn! Thêlôda nêlêm ma neja yai vê ênjêk koladôn.”

³⁸ Ma sôp bidon ewa abô êñ ba i enañ hadên nê takatu ba idum abô hathak. Ma elañô nena thai ma nê Lom havin, êñ ma thêlô êkô kambom.

³⁹ Ma thêlô i ma ibui hadên Pol lo Silas ma ewa thai ele yain. Ma enañ nena, “Hatôm mamu notak lon êntêk ba unu e?”

⁴⁰ Êñ ma thai etak koladôn ma ele yain ma i Lidia anên unyak. Ma êyê avômalô êvhavin ma enañ abô doho ek embatho inin kapôlônin lon. Vêm ma etak i ba i.

17

Pol lo Silas êmô Tesalonaika

¹ Pol lo Silas êv malak Ampipolis lo Apolonia lilin ma i thêthô ba êyô Tesalonaika. Ma Israel inin unyak yen te hamô lon êñ.

² Sabat te lô ma Pol hasopa anên kobom ba habitak hayô unyak yen êñ kapô. Ma hadôn avômalô hathak Wapômbên anên kapya.

³ Ma hik thô nena kapya êñ ma hanañ nena Mesia tem enja vovañ ba ema ma imbiyô esak lonbô. Êñ ma Pol hik thô nena, “Yisu atu ba yahanañ hadên môlô, ôpên intu Mesia êñ.”

⁴ Ma avômalô Israel doho lôk avômalô Glik bên anôn atu ba êmô Wapômbên vibin lôk avi lôk athên bên doho elañô ma êvhavin ba i ivin Pol lo Silas.

⁵ Ma donjom avômalô Israel leninjan ba ewa nê kambom doho anên lon ethak donjom halôk ba isup avômalô bên anôn ethak donjom ek nijik avômalô malak êñ inin kapôlônin lin. Ma thêlô

elanvin ba i Jeson anêḡ unyak ek nêmbôlêm Pol lo Silas ek nebalon thai ba neja ende yain ba ini nênem êndêḡ avômalô nômbêḡ atu.

⁶ Ma donḡtom miḡ êpôm thai ami, êḡ ma êvôv Jeson lôk ḡê êvhavin doho ba ewa i hi hadêḡ ḡê bêḡbêḡ lon êḡ malenḡ ma elam aêntêk, “ḡê êntêk êḡ idum nôḡ kambom havenḡ pik lôkthô aleba lêk êyô lon êntêk.

⁷*Ma Jeson hawa thêlô thô ba hadô i hamô anêḡ unyak. ḡê takêḡ êdô nêḡmô Lom iniḡ Kiḡ Sisa anêḡ abô majan vibin ba enan nena, ‘Kiḡ yan hamô ba anêḡ athêḡ nena Yisu.’ ”

⁸ḡê bêḡbêḡ lôk avômalô nômbêḡ atu elanô abô êḡ ma eson kambom ba kapôlônḡin halin i kambom.

⁹Yôv ma malak êḡ anêḡ ḡê bêḡbêḡ enan hadêḡ Jeson thêlô nena, “Nônêḡ valuselenḡ ek injik thô nena tem miḡ nundum kambom êḡ esak lonbô ami. Ba ôḡmô tinḡin, ma tem noja unim valu esak lonbô.” Êḡ ma êv valu ma etak i ba i.

Avômalô Belia bêḡ anôḡ êvhavin Yisu

¹⁰Bôlôvônḡ êḡ iyom ma ḡê êvhavin êv Pol lo Silas vê hêk Tesalonaika ba i Belia. Êyô Belia ma i Israel iniḡ unyak yeḡ.

¹¹Avômalô Belia iniḡ kobom ma mavi anôḡ ek avômalô Tesalonaika iniḡ. Thêlô elanô Pol lo Silas iniḡ abô lôk kapôlônḡin mavi ba wak nômbêḡ intu ma êyê Wapômbêḡ anêḡ kapyâ ek nêḡê nena iniḡ abô ma avanônḡ mena mi.

* **17:7:** Luk 23:2; Jon 19:12

12 Êḡ ma avômalô Israeḡ bēḡ anôḡ êvhaviḡ ma avi Glik lôk athēḡ bēḡ doho lôk anyô Glik bēḡ anôḡ êvhaviḡ aēḡ iyom.

13 Vēm ma avômalô Israeḡ anēḡ Tesalonaika elanô nena Pol hanaḡ Wapômbēḡ anēḡ abô hadēḡ avômalô Belia. Êḡ ma thêlô i loḡ êḡ ma elela iniḡ auk ek thêlô lenḡmaniḡ.

14 Ketheḡ oyaḡ ma ḡê êvhaviḡ anēḡ Belia êv Pol ba hi ḡgwêk daḡ, ma Silas lo Timoti iyom êmô Belia.

15 Ma ḡê takatu ba elom Pol ba i ma iviḡ yaḡi ba i Atens. Ma etak Pol ek nêbôni, ma hêv abô hadēḡ i ek nenaḡ êndēḡ Silas lo Timoti nena ini ketheḡ.

Pol hamô Atens

16 Pol hayabiḡ thai hamô Atens ma hayê nena ḡê lôḡ êḡ iniḡ ḡgôk dahô bēḡ anôḡ êmô ba kapô malaiḡ kambom.

17 *Aēḡ ba yaḡi hi avômalô Israeḡ iniḡ unyak yeḡ kapô ma hanaḡ abô haviḡ avômalô Israeḡ lôk avômalô loḡ buyaḡ takatu ba êmô Wapômbēḡ vibinḡ. Ma wak nômbēḡ intu ma yaḡi hathak hi loḡ ethak doḡtom halôk ek enaḡ abô imbiḡ avômalô takatu ba êmô loḡ êḡ.

18 Ma ḡê lôkawk ôdôḡ ju êmô, yaḡ iniḡ athēḡ nena Epikulian ma yaḡ ma Stoik. Thêlô elanô Pol hanaḡ Abô Mavi hathak Yisu lôk anēḡ haviyô hathak loḡbô. Ba intu thêlô lôk Pol êkôki. Ma vi enaḡ, “Anyô abô mayaliv êntêk hadum ek enaḡ malê?” Ma vi enaḡ, “Yani hanaḡ hathak wapômbēḡ masôm doho.”

19 Yôv ma thêlô ewa Pol ba i êdô hamô Aliopagas, loḡ atu ba avômalô ethak doḡtom ek enaḡ

* 17:17: Ap 18:19

abô hathak auk lomaloma anêḡ ôdôḡ. Ma thêlô enaḡ, “Yêlô leḡḡhaviḡ nayala auk lukmuk takatu ba honaḡ hadêḡ avômalô.

²⁰ Abô takatu ba honaḡ ma hatôm abô masôm ek yêlô. Aêḡ ba yêlô leḡḡhaviḡ nayala anêḡ ôdôḡ.”

²¹ Wak nômbêḡ intu ma avômalô Atens lôk avômalô loḡ buyaḡ takatu ba êmô Atens ethak doḡtom ek nedaḡô abô esak auk lukmuk takatu ba hayô ek nenaḡ abô pôk esak. Ma miḡ idum nômla yaḡ haviḡ ami. Ba intu leḡḡhaviḡ nedaḡô Pol anêḡ abô.

²²⁻²³ Êḡ ma Pol haviyô hamiḡ Aliopagas maleḡḡ ma hanaḡ, “Môlô ḡê Atens, lêk yahavenḡ môlônim loḡ ba yahayê nôm takatu ba môlô ôêv yeḡ hadêḡ. Ma yahapôm loḡ êbôk da te ba abô te hanaḡ nena, ‘Loḡ êntêk ma wapômbêḡ te atu ba yêlô athôḡ paliḡ anêḡ loḡ êbôk da.’ Ba intu yahayala nena môlô udum nôm lomaloma ek ôêv athêḡ bêḡ hadêḡ unim wapômbêḡ lomaloma. Ma wapômbêḡ atu ba môlô ôthôḡ paliḡ ba ôêv yeḡ hathak, êntêk tem yanaḡ bêḡ êndêḡ môlô.

²⁴ * “Wapômbêḡ atu ba hapesaḡ pik lôk anêḡ nômkama sapêḡ, ma yani ma pik lo leḡ iniḡ alaḡ. Ma miḡ hamô unyak mathêḡ atu ba elav hathak baheḡḡ ami.

²⁵ *Yanida hêv lovak kapôlôḡḡḡ lôk lôkmala ma nômkama sapêḡ hadêḡ avômalô lôkthô. Ma yani miḡ hêv yak hathak nômlate ek anyôla nêḡ yani sa ami, ma mi.

²⁶ Hathak anyô doḡtom iyom ma yani habi avômalô lodôḡlodôḡ sapêḡ vê ek nêḡmô pik bêḡ êntêk

* **17:24:** 1Kinḡ 8:27; Ap 7:48 * **17:25:** Sng 50:12; Ais 42:5

sapêᶇ. Yanida hatak iniᶇ waklavôᶇ lôk iniᶇ loᶇ takatu ba nêᶇmô.

27 *Wapômbêᶇ hadum nôᶇm takêᶇ ek avôᶇmalô sapêᶇ nêᶇgê ba nêᶇmbôlêᶇm yani atu ba êthôᶇ. Ma doᶇᶇtom miᶇ hamô daim ek alalô toᶇᶇtom ami.

28 “Mi, hatôᶇm anyô lôkawk te bôk hatô nena, ‘Yani habibôᶇm hayô hêk alalô vôᶇ ba awa lôkmala lôk avenᶇ ma lôkmala anêᶇ ôdôᶇ ma halêᶇm anêᶇ yani iyom.’ Ma unim ᶇê lôkawk te bôk hatô nena, ‘Alalô ma yani anêᶇ nali.’

29 * “Avanôᶇ biᶇ nena alalô ma Wapômbêᶇ anêᶇ nali ba intu miᶇ mavi ek leᶇᶇiᶇimbi nena yani ma hatôᶇm dahô takatu ba epesaᶇ hathak gol lo seleva ma valu ami. Mi, dahô takêᶇ ma anyô epesaᶇ hathak baheᶇᶇiᶇ lôk iniᶇ auk iyom.

30 Sêbôk ma avôᶇmalô êthôᶇ Wapômbêᶇ paliᶇ ba intu yani miᶇ hêᶇ kambom êᶇ anêᶇ viyaᶇ hadêᶇ i ami. Ma doᶇᶇtom yani lêk hanaᶇ lôklokwaᶇ hadêᶇ avôᶇmalô pik sapêᶇ nena nede kapôlôᶇiᶇ liliᶇ.

31 *Yani bôk hatak waklavôᶇ te yôᶇ ek nindum abô. Ma bôk hatak anyô te ek indum ku êᶇ thêthôᶇ. Ôpêᶇ bôk hama ma Wapômbêᶇ hik liᶇ hêk ᶇama ek injik thô nena yani tem endanô avôᶇmalô sapêᶇ iniᶇ abô.”

32 Thêlô elanô Pol anêᶇ abô hathak anyô haviyô hêk ᶇama, êᶇ ma vi ibi anêᶇ abô êᶇ liliᶇ ma doᶇᶇtom vi enaᶇ, “Yêlô leᶇᶇiᶇhaviᶇ nadaᶇô anêᶇm abô esak nôᶇm êntêk esak loᶇbô.”

33 Vêᶇm ma Pol hatak thêlô ba hi.

* 17:27: Sng 145:18; Jer 23:23
Ap 19:26 * 17:31: Sng 96:13

* 17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17;

34 Thêlô doho êvhaviņ ba esopa yani. Thêlô êņ te ma Dionisius, yani ma Aliopagas iniņ anyô te, lôk avi te ba anêņ athêņ nena Damalis, ma doho haviņ.

18

Pol hi Kolin

1 Vêm ma Pol hatak Atens ma hi Kolin.

2 *Ma hapôm anyô Israeļ te ba anêņ athêņ nena Akwila. Yani anêņ malak ôdôn ma plovins Pontus. Bôk lovêņ Plisila êmô malak Lom anêņ Itali vêm ma Kiņ Klodias hanaņ ek avômalo Israeļ sapêņ netak Lom ba ini. Aêņ ba thai i Kolin. Ba intu Pol hi ek êņjê thai.

3 *Thai ethak idum ku epesaņ unyak hathak alim kupik ek nênem vuli. Ku êņ ma Pol anêņ ku hathak hadum ba intu hamô haviņ thai ba hadum ku êņ haviņ.

4 Sabat sapêņ ma Pol hi Israeļ iniņ unyak yeņ ma hanaņ abô haviņ thêlô ek injik avômalo Israeļ lôk Glik iniņ auk liliņ ek nênemimbiņ.

5 *Ma Silas lo Timoti etak Masedonia ma êlôk ba i Kolin, êņ ma Pol hatak anêņ ku epesaņ sôp ma hanaņ Wapômbêņ anêņ abô iyom. Ba hanaņ bêņ hadêņ avômalo Israeļ nena, “Yisu ma Mesia atu.”

6 *Vêm ma thêlô êpôlik hathak Pol ma enaņ abôma hathak yani. Êņ ma yani hik vonņovaņ vê hêk anêņ kwêv ek injik Wapômbêņ anêņ lamaniņ thô ma hanaņ hadêņ thêlô, “Malaiņ atu ba tem êpôm môlô, êņ ma môlôda unim kambom ma

* 18:2: Lom 16:3 * 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15

* 18:6: Ap 13:46,51; 20:26

miņ yenaņ kambom ami. Ma lêk yahatak mômô avômalō Israeġ ma yaha ek avômalō loņ buyaņ.”

⁷ Êņ ma Pol hatak unyak yeņ hêk ma hi hamô Titius Jastas anêņ unyak. Ôpêņ ma anyô loņ buyaņ atu ba hathak hêv yeņ hadêņ Wapômbêņ ba anêņ unyak hamô habobo unyak yeņ atu.

⁸ Ma Klispus, anyô bêņ atu ba hayabiņ Israeġ iniņ unyak yeņ, lôk anêņ avômalō takatu ba êmô anêņ unyak êvhaviņ Anyô Bêņ. Ma avômalō Kolin bêņ anôņ elanô Pol anêņ abô ba êvhaviņ ma ithik ņaņ.

⁹ Ma bôlôvôn te ma Pol hayê wêņ ma Anyô Bêņ hanaņ hadêņ yani nena, “Onaņ abô takêņ bêņ ma miņ ôkô ba o bônôn ami.

¹⁰ *Yahamô haviņ o ba miņ hatôm anyô late êyô ba imbuliņ o ami. Mi, yenaņ avômalō bêņ anôņ êmô malak êntêk.”

¹¹ Aêņ ba Pol hamô Kolin ba hadôn avômalō hathak Wapômbêņ anêņ abô hatôm sondabêņ te lôk ayôn baheņvi ba lahavute haviņ.

¹² Waklavôn Galio hayabiņ plovins Akaia, êņ ma avômalō Israeġ anêņ Kolin ethak doņtom ba idum leņiņņaņa hathak Pol ba ewa yani ba i loņ idum abô.

¹³ Êņ ma thêlô enaņ, “Ôpêntêk hadôn avômalō ek nênem yeņ êndêņ Wapômbêņ hathak loņôndê yaņda atu ba habuliņ abô balabuņ.”

¹⁴ Pol hadum ek enaņ abô êņ viyaņ, êņ ma Galio hanaņ hadêņ avômalō Israeġ takatu nena, “Mômô avômalō Israeġ, mômô ôyê nena ôpêntêk hadum nômlate ba habuliņ Lom iniņ abô majaņ mena

* **18:10:** Jos 1:9; Ais 41:10

hadum kambom bêñ te, êñ ma mavi ek yandañô mólônim abô.

¹⁵ Ma donjom abô takatu ba mólô onañ hathak ôpêntêk ma hathak abô lôk athêñ doho ma mólô Israeël da unim abô balabuñ. Ba intu tem miñ yandañô abô êñ ami. Mi, mólôda nopesañ abô êñ.”

¹⁶ Ba intu hêv thêlô vê hêk loñ idum abô.

¹⁷ Êñ ma thêlô evaloñ Israeël iniñ unyak yeñ anêñ anyô bêñ te anêñ athêñ nena Sostenes hêk ba ik yani habobo loñ atu ba idum abô viyaiñ. Ma Galio hayê ma hadum hatôm hathônñ paliñ.

Pol havôhi Antiok

¹⁸ *Pol hamô Kolin sawa daim dokte. Vêma ma hatak ñê êvhaviñ ma hi tamu Senkليا ek enja yeñ ba ni Silia. Ma Plisila lo Akwila iviñ yani ba i. Pol bôk havak abô haviñ Wapômbêñ hathak nômlate ba intu miñ hakapiñ wakadôk ñauñ ami aleba hayô Senkليا. Êñ ma abô êñ anêñ dañ ba intu hakapiñ wakadôk ñauñ vê.

¹⁹⁻²¹ Vêma ma ethak yeñ te ba i Epesus. Ma Pol hi Israeël iniñ unyak yeñ ma hanañ abô haviñ avômalô Israeël. Ma thêlô enañ ek yani êmô imbiñ thêlô wak doho vêmam, ma donjom yani miñ halôk hathak iniñ abô ami. Ba hathak yeñ ma hanañ hadêñ thêlô nena, “Wapômbêñ anêñ lahaviñ ma tem yambôalêm êndêñ mólô esak loñbô.” Êñ ma yani hatak Epesus ba hi. Ma hadô Plisila lo Akwila êmô Epesus.

²² Ma yeñ hi Sisalia ma Pol hatak yeñ êñ ma hathak ba hi Jelusalem ek êñjê avômalô êvhaviñ

* **18:18:** Nam 6:18; Ap 21:24

anêḡ loḡ êḡ. Vêḡ ma halôk ba hi Antiok hamô Silia kapô.

²³ Pol hamô wak doho hamô Antiok vêḡ ma hi plovins Galesia lo Plijia iniḡ malak nenanena ek embatho avômalô êvhaviḡ kapôlôḡniḡ loḡ.

Apolo hanaḡ abô hamô Epesus lo Kolin

²⁴ Ma anyô Israeḡ te anêḡ athêḡ nena Apolo hi hayô Epesus. Yani anêḡ malak ôdôḡ ma Aleksandlia. Yani ma anyô lôkauk bêḡ ba hayala Wapômbêḡ anêḡ abô dedaun mavi.

²⁵ Bôk êdôḡ yani hathak Anyô Bêḡ anêḡ loḡôndê ba intu kapô lôklokwanḡ ek êdôḡ avômalô esak auk thêthôḡ êḡ. Ma hanaḡ abô thêthôḡ hathak Yisu anêḡ bôk lo loḡ vi. Ma donḡtom hayala ḡaḡ atu ba Jon hathik avômalô hathak iyom.

²⁶ Yani hi avômalô Israeḡ iniḡ unyak yeḡ ma hanaḡ abô hathak Yisu ma miḡ hakô ami. Ba Plisila lo Akwila elanô anêḡ abô ma elam yani ba hi iniḡ unyak ma ewa Wapômbêḡ anêḡ abô atu ba miḡ hayala ami sa hadêḡ yani.

²⁷ Vêḡ ma Apolo lahaviḡ ni plovins Akaia, ma avômalô êvhaviḡ anêḡ Epesus evatho yani anêḡ auk loḡ ek indum aêḡ. Ba eto kapyā hadêḡ avômalô êvhaviḡ anêḡ Akaia ek neja yani thô. Hi hayô Akaia, êḡ ma hêv avômalô takatu ba êvhaviḡ Wapômbêḡ hathak anêḡ wapôm sa bêḡ anôḡ.

²⁸ *Yani hamiḡ lôklokwanḡ ba hanaḡ avômalô Israeḡ iniḡ abô viyaḡ hêk avômalô sapêḡ maleḡniḡ. Ma hawa Wapômbêḡ anêḡ kapyā sa ba hik thô nena Yisu ma Mesia atu ba Wapômbêḡ bôk havak abô yôv ek nêḡ êlêḡ.

* **18:28:** Ap 9:22

19

Pol hi Epesus hathak lonbô

¹ *Apolo hamô Kolin denaŋ ma Pol hi havenŋ plovins Galesia lo Plijia kapô ba havenŋ aleba hayô Epesus. Lonŋ êŋ ma hapôm avômalô êvhaviŋ doho

² *ma hanaŋ hik thêlô liŋ, “Bôk ôêvhaviŋ ba owa Lovak Mathenŋ e?”

Ma thêlô enaŋ, “Mi, yêlô miŋ bôk alaŋô abô te hathak Lovak Mathenŋ ami.”

³ Êŋ ma Pol hanaŋ, “Ŋaŋ malê intu bôk môlô uthik?” Ma enaŋ, “Jon anêŋ ŋaŋ.”

⁴ *Ma Pol hanaŋ, “Jon bôk hathik avômalô hathak ŋaŋ nede kapôlôŋiŋ liliŋ ma hanaŋ ek avômalô nênemimbiŋ ôpatu ba havenŋ yani yam. Ôpêŋ ma Yisu.”

⁵ Thêlô elanô abô êŋ, ma ithik ŋaŋ hathak Anyô Bêŋ Yisu anêŋ athêŋ.

⁶ *Ma Pol hatak baŋ hayô hêk thêlô, êŋ ma Lovak Mathenŋ hayô hamô thêlô ba enaŋ abô masôm lôk abô plopet.

⁷ Nê takêŋ ma hatôm laumiŋ ba lahavuju la.

⁸ Êŋ ma Pol hi hamô Epesus hatôm ayôŋ lô. Ma hathak hi avômalô Israêl iniŋ unyak yeŋ ma hanaŋ abô hathak Wapômbêŋ anêŋ lonŋ lôkliŋyak ek thêlô nênemimbiŋ ma miŋ hakô ami.

⁹ Ma donŋtom thêlô doho evalonŋ kapôlôŋiŋ lonŋ ba miŋ êvhaviŋ ami ma enaŋ abôma hathak Anyô Bêŋ anêŋ lonŋondê bêŋ ek avômalô sapêŋ nedaŋô. Aêŋ ba Pol hatak thêlô ma hawa ŋê êvhaviŋ ba i

* **19:1:** 1Ko 3:6 * **19:2:** Ap 8:16 * **19:4:** Mat 3:11 * **19:6:** Ap 8:17; 10:44,46

Tailanus anêḡ kapo ekaksa halôk. Ma wak nômbêḡ intu ma thêlô enaḡ abô hamô loḡ êḡ.

10 Pol hadum aêḡ hatôm sondabêḡ ju. Aêḡ ba intu avômalô Israeḡ lôk avômalô Glik takatu ba êmô plovins Esia elanô Anyô Bêḡ anêḡ abô.

Skeva nali

11 *Wapômbêḡ hêv lôklokwaḡ hadêḡ Pol ba hadum nômbithi yaḡda lomalomama.

12 *Ba intu sôp seleḡ lo sôp daḡ takatu ba Pol hasôm, ewa ba i ethav hathak avômalô lôk lijiḡ ba ibitak mavi ma ḡgôk etak i ba i.

13 Ma avômalô Israeḡ doho idum ku nêḡnêḡ ḡgôk vê ba ethak i lomalak lomalak. Ma thêlô doho idum ku êḡ, ma elam Anyô Bêḡ Yisu anêḡ athêḡ hayô ḡê lôk ḡgôk takêḡ vov ba enaḡ, “Hathak Yisu atu ba Pol hanaḡ abô hathak anêḡ athêḡ, yahananaḡ nena otak ôpêntêk ba nu.”

14 Ma Israeḡ iniḡ ḡê bêḡbêḡ êbôk da te anêḡ athêḡ nena Skeva namalô bahenḡvi ba lahavuju idum aêḡ havinḡ.

15 Ma wak te ma ḡgôk hawê iniḡ abô viyaḡ ba hanaḡ, “Yahayala Yisu, ma yahayala Pol, ma môlô ma opalê?”

16 Êḡ ma ôpatu ba ḡgôk havalonḡ loḡ hasôv kisi hayô hêk i ba hik i mayav bomaḡ aleba thêlô sapêḡ ewa thalalenḡ ba êsôv lenḡvinḡpopam ele unyak viyaiḡ ba i.

17 *Ma avômalô Israeḡ lo Glik anêḡ Epesus elanô abô êḡ, ma êkô kambom ba êv athêḡ bêḡ hadêḡ Anyô Bêḡ Yisu.

* 19:11: Ap 14:3 * 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11

18 Ma avômalô êvhaviņ bêt anôt êlêm ma enaņ iniņ kambom lomaloma bêt.

19 Thêlô vi êbôk siniņ ma vi idum aloyak, aêt ba isup iniņ kapy aloyak sapêt hathak donțom ma êbôk hathak atum hêk avômalô maleniņ. Ekatuņ kapy takêt ba anêt vuli hatôm 50,000 seleva.

20 Hathak kobom êņ ma Anyô Bêt anêt abô ha-laņviņ ba hi mayaliv ma anêt lôklokwaņ halumbak bêt.

21 *Nôm takêt habitak vêm ma Pol lahabi ni Jelusalem ba halom hêk loņôndê yaņ atu hi plovins Masedonia lo Akaia. Ma hanaņ, “Yaha Jelusalem vêm ma tem yana Lom imbiņ.”

22 Ma yani hêv Timoti lo Elastus, anyô ju atu ba idum ku haviņ yani, ba i Masedonia. Ma yanida hamô plovins Esia dokte vêmam.

Ngalakņgalak bêt habitak Epesus

23 *Wak êņ ma avômalô ethaņ i hathak Yisu anêt loņôndê ba ņgalakņgalak bêt habitak.

24 Anyô atu ba hadum ba nôm êņ habitak anêt athêt nena Demitlius. Ôpêt ma anyô hapesaņ nômkama hathak seleva. Ba hathak hapesaņ ņgôkba avi Atemis anêt malakba anêt dahô ek avômalô nêndô êmô iniņ unyak kapô. Yani lôk anyô doho ethak êvôv valu bêt hathak iniņ ku êņ.

25 Wak te ma ôpêt halam ņê ku êņ sapêt ethak donțom ba hanaņ, “Aiyaņ thêlô, odaņô. Môlô oy-ala nena alalô avôv valu bêt hathak alalôaniņ ku êntêk.

* 19:21: Ap 23:11; Lom 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8

26 Ma donptom lêk ôyê lo olanô abô hathak nô m atu ba Pol hadum. Ôpêñ hathak hanañ nena ngôk takatu ba anyô epesañ hathak baheñiñ, êñ ma miñ wapômbêñ anôñ ami. Yani hanañ aêñ ba avômalô bêñ anôñ êvhaviñ anêñ abô ba etak alalôaniñ ngôkba Atemis. Yani hadum aêñ hamô Epesus ma bidon oyañ ma tem anêñ abô êñ endañviñ emben plovins Esia sapêñ.

27 Nôm êñ tem indum ba avômalô nêgê alalôaniñ ku êtôm nô m kambom. Lôk nêgê ngôk lôk athêñ bêñ ngôkba avi Atemis anêñ malakba êtôm nô m oyañ. Ma ngôk avi êñ atu ba avômalô plovins Esia lôk avômalô pik bêñ êntêk sapêñ ethak êv yenñ hathak, yanida anêñ athêñ tem nê m yak.”

28 Thêlô elañô abô êñ ma leñiñmaniñ kambom ba elam kaêk lôklala nena, “Atemis anêñ Epesus ma ngôkba lôkmañgiñ anôñ!”

29 *Bidon oyañ ma ngalakngalak bêñ êñ havenñ Epesus sapêñ. Ma avômalô evalon Gaius lo Alis-takas, thai ma nê Masedonia ju atu ba ethak evenñ haviñ Pol, ma elañviñ hathak donptom ba i iniñ lon evalon sa bêñbêñ halôk.

30 Ma Pol lahaviñ ni lon êñ kapô ek enañ abô êndêñ avômalô nômbêñ êñ, ma donptom nê êvhaviñ imiñ yani lon siñ.

31 Ma nê bêñbêñ doho anêñ plovins Esia takatu ba êmô Epesus, thêlô ma Pol anêñ nê môlô ba êv abô hadêñ Pol ba enañ nena, “Miñ ôyô kapô ami. Tem nijik o vônô ba dô.”

32 Ma avômalô nômbêñ atu ba êmô lon êñ kapô iniñ auk hêv yak ba elam kaêk lomalama. Ma bêñ

* 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

anôḡ min eyala iniḡ ethak doḡtom êḡ anêḡ ôdôḡ ami.

³³ Ma avômalô Israeḡ isisuḡ iniḡ anyô te anêḡ athêḡ nena Aleksanda ek ni imiḡ avômalô nômbêḡ atu maleniḡ ek enaḡ abô esak malaiḡ êḡ. Êḡ ma Aleksanda hêv baḡ hathak leḡ ek avômalô bônôḡ ek enaḡ abô.

³⁴ Ma doḡtom avômalô nômbêḡ êḡ êyê nena yani ma anyô Israeḡ te, êḡ ma thêlô êvôlô venḡbôlêk hathak doḡtom ba elam lôklala nena, “Atemis anêḡ Epesus ma ḡḡkba lôkmaḡḡiḡ anôḡ!” Elam aêḡ halôk ba halôk hatôm wakma lokwanju.

³⁵ Vêḡ ma Epesus iniḡ anyô bêḡ hapesaḡ kapya hanaḡ ek avômalô lôkthô bônôḡ. Êḡ ma hanaḡ, “Avômalô Epesus, avômalô pik sapêḡ eyala nena Epesus ma malak bêḡ atu ba hayabiḡ ḡḡkba lôkmaḡḡiḡ Atemis anêḡ malakba lôk anêḡ valu mathen atu ba hêv yak halôk leḡ ba habup.

³⁶ Auk êḡ ma hêk yaiḡ ba avômalô pik sapêḡ eyala. Ba intu môlô bônôḡ ma noyabiḡ am ek miḡ nundum nômlate mayaliv ami.

³⁷ Môlô ovaloḡ anyô ju êntêk ba owa ba ôlêm, ma doḡtom miḡ enaḡ abôma hathak alalôaniḡ ḡḡkba avi mena ewa malakba anêḡ nômla vani ami. Mi.

³⁸ Ma alalôaniḡ unyak nedaḡô abô lôk anêḡ ḡê bêḡbêḡ nindum abô esak i intu êmô. Aêḡ ba Demitlius lôk ḡê takatu ba epesaḡ nômkama hathak seleva iniḡ malaiḡ la hêk, êḡ ma neja ba ini ek ḡê idum abô hathak.

³⁹ Aêḡ ba abô yaḡ hamiḡ denaḡ, êḡ ma waklavôḡ atu ḡê idum abô hathak ethak doḡtom, ma nêḡ êndêḡ i.

40 Noyabinj am mavi. Nê bênj Lom idum abô ek alalô hathak nôm ngalakngalak takatu ba lêk habitak, ênj ma tem alalô abô mi ek malê nena nôm ngalakngalak ênj anênj ôdônj mi.”

41 Yani hanañ abô ênj yôv ma hêv avômalô ba i iniñ loñ mayaliv.

20

Pol hadum ku hamô plovins Masedonia lo Glis

1 Ngalakngalak bênj ênj lêk yôv, ma Pol halam avômalô êvhavinj ethak donjom. Ma hanañ abô doho ek embatho thêlô loñ. Vê m ma hanañ waktêvônj hadênj i ma hatak Epesus ba hi Masedonia.

2 Yani havenj loñ ênj anênj lomalak nenanena ma hanañ abô bênj anônj ek embatho i loñ aleba hayô Glis.

3 Ênj ma hamô loñ ênj ayônj lô. Ma hadum ek enja yeñ ba ni Silia, ma donjom halanô nena avômalô Israe l ibutinj abô nena hathak yeñ ma thêlô nesak imbinj ek nijik yani vônô. Aênj ba Pol lahabi nena êmbôni endom plovins Masedonia esak loñbô.

4 Êntêk ma nê takatu ba ethak evenj havinj Pol iniñ athênj: Sopata anênj Belia, yani ma Pailas anênj nakaduñ, ma Alistakas lo Sekandas anênj Tesalonika, ma Gaius anênj Debi, ma Tikikus lo Tlopinas anênj plovins Esia, ma Timoti.

5 Nê takêntêk êmônj ba i eyabinj yêlô êmô Tloas.

6 Ma yêlô a amô Pilipai aleba avômalô Israe l iniñ waktavônj Eyañ Polom Yis Mi hale ba hi. Ênj ma yêlô atak Pilipai ma athak yeñ ba avenj hatôm wak

bahen̄vi ma yêlô athak Tloas ma apôm thêlô. Ma yêlô amô Tloas hatôm sonda te.

Pol hik Yutikas liŋ

⁷⁻⁹ Sonda te anêŋ wak môŋ ma yêlô lôk ŋê êvhaviŋ athak doŋtom ek nan̄gaŋ Anyô Bêŋ anêŋ polom mathen̄. Yêlô athak unyak daim te ba amô kapô bôlô te lô atu hêk vuliŋ ma avômalô êtôm atum lam bêŋ anôŋ ba êthôkwêŋ haveŋ. Pol lahabi etak thêlô êndêŋ lôkbôk ba intu hanaŋ abô daim aleba bôlôvôŋ biŋ. Ma anyô muk te anêŋ athêŋ nena Yutikas hamô unyak abôlêk lovak ma halaŋô Pol anêŋ abô aleba ma hayaŋ ma hêk sôm. Êŋ ma hêv yak ba hi tamu pik. Ma thêlô i ek neja yani, ma doŋtom lêk hama yôv.

¹⁰ Ma Pol halôk ba hi ma hayô hêk ôpêŋ ma havalon̄ yani ma hanaŋ, “Môlô miŋ noboloba ami. Yani hêk lôkmala.”

¹¹ Vêm ma Pol thêlô êvôi unyak vuliŋ hathak lon̄bô ma eyaŋ Anyô Bêŋ anêŋ polom mathen̄. Êŋ ma Pol hanaŋ abô bêŋ anôŋ hathak lon̄bô aleba hayaŋ wak bêŋ ma hi.

¹² Ma anyô muk atu ba Pol hik liŋ anêŋ avômalô ewa yani ba i unyak lôk len̄ŋmavi anôŋ.

Pol hatak Tloas ma hi Miletus

¹³ Pol lahaviŋ emben̄ pik ba ni Asos ma hanaŋ ek yêlô nasak yeŋ ba ana napôm yani êndôk lon̄ êŋ.

¹⁴ Pol hapôm yêlô halôk Asos ma yêlô awa yani hathak yeŋ ba a Mitilini.

¹⁵ Ma haviyô hayaŋ ma atak Mitilini ma yêlô a ŋgavithôm Kios ma doŋtom miŋ athak liŋ ami. Ma hayaŋ hathak lon̄bô ma yêlô a ayô apôm ŋgavithôm Samos. Ma hayaŋ te ma yêlô ayô Miletus.

16 Pol lahaviņ êņjê waklavônġ Pentikos êndôk Jelusalem ba intu lahaviņ ni kethenġ. Aêņ ba hadô ni Epesus ek malê nena hi loņ êņ ma tem êmô plovins Esia sawa daim.

Pol hanaņ waklêvônġ hadêņ ŋê bêņbêņ anêņ Epesus

17 *Pol hamô Miletus ma hêv abô hadêņ Epesus nena avômalô êvhaviņ iniņ avaka sapêņ ini êndêņ yani.

18 *Thêlô êyô ma yani hanaņ, “Môlô oyala ku takatu ba yahayô Esia môņ anôņ ma yahamô haviņ môlô ba yahadum aleba lêk.

19 Avômalô Islael ethak êv malaiņ lomaloma hadêņ ya lôk ibutiņ abô ek nimbuliņ ya lôbôlôņ. Ma doņtom yahatauviņ ya aleba yaôna ma yahadum Anyô Bêņ anêņ ku lôk yamalenġ thôk.

20 Ma oyala nena abô alêla takatu ba hêv môlô sa, êņ ma yahanaņ abô takêņ bêņ lôk yalenġvidonġ iyom. Ma yahadônġ môlô hamô loņ yaiņ lôk havenġ môlônim unyak nenanena haviņ.

21 Ma yahanaņ abô doņtom êntêk hadêņ avômalô Islael lôk avômalô loņ buyaņ nena nede kapôlônġiņ liliņ êndêņ Wapômbêņ ba nêņêmimbiņ alalôaniņ Anyô Bêņ Yisu.

22 “Ma lêk Lovak Mathenġ hakak ya ek yana Jelusalem. Ma miņ yahayala nena malê intu tem êpôm ya anêņ loņ êņ ami.

23 *Nôm doņtom intu yahayala ma aêntêk. Malak nômbêņ atu ba yahayô ma Lovak Mathenġ hanaņ

* 20:17: Ap 18:21 * 20:18: Ap 18:19-19:41 * 20:23: Ap 9:16; 21:11

hadêḡ ya nena, “Tem malaiḡ lomaloma êpôm o lôk ômô koladôḡ.”

24 *Ma miḡ yaleḡ hik ya hathak nôḡ takêḡ ami. Lôk miḡ yahayê yaleḡviḡkupik hatôm nôḡbêḡ ek ya ami. Mi, yenaḡ auk bêḡ ma yamiḡ lôklokwaḡ ba yandum ku takatu ba Anyô Bêḡ Yisu hêv hadêḡ ya endeba êyô anêḡ daḡ am. Ku êḡ ma aêntêk: yanaḡ Abô Mavi bêḡ esak Anyô Bêḡ anêḡ wapôm.

25 “Ma môlô takatu ba bôk yahamô haviḡ ba yahanḡ abô hathak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak, ondaḡô. Lêk yahayala nena môlô te tem miḡ êḡjê yamaleḡ esak loḡbô ami.

26 Aêḡ ba yahanḡ bêḡ hadêḡ môlô nena anyôla hadô Wapômbêḡ anêḡ abô ba hapôm malaiḡ, êḡ ma miḡ yenaḡ kambom ami.

27 Ek malê nena yahanḡ Wapômbêḡ anêḡ loḡôndê sapêḡ bêḡ hadêḡ môlô ma miḡ yahakô ami.

28 *Noyabiḡ am lôk avômalô takatu ba bôk Lovak Mathêḡ hêv hadêḡ môlô ek noyabiḡ i. Ma noyabiḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô êvhaviḡ takatu ba yani bôk hêv i vuli hathak yanida anêḡ thalaleḡ.

29 *Yahayala nena yahatak môlô ba yaha, êḡ ma kêdôḡwaga abôyaḡ tem nêlêm êtôm avuḡ yatap ek nimbuliḡ boksipsip.

30 Ma môlôda doho tem nonaḡ abôyaḡ ba nunduviḡ abô avanôḡ ek nôbôv ḡê êvhaviḡ vi ek nesopa i.

31 *Aêḡ ba noyabiḡ am ma lemimimbi nena hatôm sondabêḡ lô anêḡ wak lo bôlôvôḡ ma ya-

* 20:24: Ap 21:13; 2Ti 4:7 * 20:28: 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mat 7:15; Jon 10:12 * 20:31: 1Te 2:11

hanan̄ abô hadêñ mômô lôk yamalen̄ thôk ek yambatho mômô lôñ.

³² “Ma lêk yahatak mômô halôk Wapômbên̄ ban̄ lôk anên̄ abô hathak anên̄ wapôm. Abô êñ ma hatôm embatho mômô loñ ba nêm loñ ênjêk malak leñ ek mômô imbiñ ñê mathen̄ takatu ba bôk êmô yôv.

³³ *Ma miñ yamalen̄kilik hathak anyôla anên̄ seleva lo gol ma sôp ami.

³⁴ *Ma mômôda oyala nena yada yahadum ku hathak yabahen̄ ek yahêv yada sa lôk ñê takatu ba idum ku iviñ ya.

³⁵ Ku takatu ba yahadum hik thô hadêñ mômô nena mavi ek alalô nandum ku bên̄ ek nanêm avômalô siv sa. Ma lemimimbi abô takatu ba Anyô Bên̄ Yisu bôk hanan̄ nena, ‘Anyô yañ hêv nômlate ek hêv o sa, ma tem lemmavi. Ma don̄tom hôêv nômlate ek nêm anyô yañ sa, êñ ma tem lemmavi anôn̄.’ ”

³⁶ Pol hanan̄ abô takên̄ yôv, ma halek vadôn̄ lêlô ma hateñ mek haviñ thêlô.

³⁷ Ma thêlô sapên̄ evalon̄ yani ba iliñu ma elan̄ bên̄ hathak yani.

³⁸ Êñ ma thêlô ewa yani ba i etak hathak yeñ. Thêlô leññmalain̄ kambom hathak abô takatu ba bôk hanan̄ nena tem miñ nêgê yani ma esak loñbô ami.

21

Pol hi Jelusalem

* **20:33:** 1Ko 9:11-12 * **20:34:** Ap 18:3; 1Te 2:9

1 Yêlô atak thêlô lôk kapôlônjin malain, ma yeŋ hatak ŋgwêk dan anêŋ Miletus ba hi nôŋnôn hadêŋ ŋgavithôm Kos. Haviyô hayaŋ ma yêlô ayô ŋgavithôm Lodes vêm ma a Patala.

2 Ma yêlô atak yeŋ êŋ ma apôm yeŋ yaŋ atu ba tem ni Pinisia, êŋ ma yêlô athak yeŋ êŋ ba a.

3 Ma yêlô a aleba ayê ŋgavithôm Saipulus hamô vituvulu bahenŋvi keŋ ma yêlô alom bahenŋvi anôn aleba ayô Taia hêk plovins Silia. Loŋ êŋ ma yeŋ hadum ek etak anêŋ nômkama êndôk biŋ.

4 *Êŋ ma yêlô apôm nê êvhavin anêŋ loŋ êŋ ba amô haviŋ thêlô hatôm sonda daluk te. Ma hathak Lovak Mathen ma thêlô enaŋ lôklokwaŋ hadêŋ Pol nena miŋ ni Jelusalem ami.

5 Ma donŋtom sonda daluk êŋ anêŋ dan, ma yêlô a ek nasak yeŋ esak loŋbô. Ma nê êvhavin lôk vênji lôk nali elom yêlô ibup ŋgwêk dan. Ma ŋgwêk dan ma yêlô alek venjin lêlô ma aten mek.

6 Vêm ma ekam yêlô ma yêlô athak yeŋ ba a ma thêlô êvôi iniŋ loŋ hathak loŋbô.

7 Ma yeŋ hatak Taia ma hi aleba hayô Tolemes. Ma anêŋ Tolemes ma yêlô a ek nagê nê êvhavin ba namô imbiŋ thêlô êtôm wak te.

8 *Haviyô hayaŋ ma yêlô athak yeŋ ba a ayô Sisalia. Ma yêlô amô Pilip anêŋ unyak. Yani ma anyô hanan Anyô Bêŋ anêŋ abô bêŋ. Bôk etak nê bahenŋvi ba lahavuju ek nênm aposel sa ba Pilip ma nê êŋ te.

9 Yani anêŋ nali avi muk ayova êmô. Thêlô ethak enaŋ abô hatôm plopet.

* 21:4: Ap 20:23 * 21:8: Ap 6:5; 8:40

10 *Yêlô amô wak doho ma plopet te anêḡ athêḡ nena Agabas hatak Judia ma halôk ba halêm Sisalia.

11 *Yani halêm hayô ek yêlô ma hawa Pol anêḡ bokḡgôp ba hakak yanida baḡ lo va loḡ hathak ma hanaḡ, “Lovak Matherḡ hanaḡ nena, ‘Avômalô Israeḡ anêḡ Jelusalem tem nekak bokḡgôp êntêk anêḡ alaḡ aêḡ iyom ba nêḡnêḡ yani êndôk avômalô loḡ buyaḡ baheḡḡ.’ ”

12 Yêlô alaḡô abô êḡ, ma yêlô lôk avômalô loḡ êḡ alaḡ ba anaḡ hadêḡ Pol nena miḡ ni Jelusalem ami.

13 *Êḡ ma Pol hanaḡ nena, “Môlô olaḡ ba ômô yabiḡdaluk lu eka? Ya lêk yahapesaḡ ya yôv ek yamô koladôḡ mena ik ya vônô halôk Jelusalem hathak Anyô Bêḡ Yisu anêḡ athêḡ la. Êḡ ma hatôm.”

14 Yêlô ayê nena yani miḡ hatôm endanô yêlôaniḡ abô ami ba intu yêlô atak auk êḡ ma anaḡ, “Anyô Bêḡ anêḡ lahaviḡ injik anôḡ.”

Pol hayô Jelusalem

15 Vêḡ ma yêlô apesaḡ i ek ana Jelusalem.

16 Ma ḡê êvhaviḡ doho anêḡ Sisalia elom yêlô ba i Neson anêḡ unyak ek namô. Yani ma anyô Saipulus te atu ba bôk hêvhaviḡ môḡ anôḡ.

17 Yêlô ayô Jelusalem ma ḡê êvhaviḡ ewa yêlô thô lôk leḡḡmavi anôḡ.

18 Haviyô hayaḡ ma yêlô lôk Pol a ek nagê Jems ma avômalô êvhaviḡ iniḡ avaka sapêḡ êmô haviḡ.

* 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24

19 *Ma Pol hakam thêlô ma hanan̄ hathak nô̄m takatu ba Wapômbê̄n̄ hadum hathak yani hêk avômalô lōn buyan̄ malêvô̄n̄.

20 *Thêlô elan̄ô abô ê̄n̄, ma êbô Wapômbê̄n̄. Ba enan̄ hadê̄n̄ Pol, “Aiyan̄, ondan̄ô. Avômalô Îsrael lubun̄lubun̄ bôk êvhavin̄ Yîsu yôv ba thêlô lôklokwan̄ ek nesopa Mose anê̄n̄ balabun̄.

21 Ma thêlô bôk elan̄ô yôv nena hôdôn̄ avômalô Îsrael takatu ba êmô nê lōn buyan̄ malêvô̄n̄ nena netak Mose anê̄n̄ balabun̄ lôk mīn̄ nen̄gothe nali inīn̄ kupik vê ami lôk mīn̄ nebalon̄ yêlôanīn̄ kobom ami.

22 Tem nedan̄ô nena lêk hôlê̄m ba alalô nandum malê?

23 *Osopa yêlôanīn̄ auk êntêk. Yêlôanīn̄ anyô ayova êmô ba bôk ibutin̄ abô havin̄ Wapômbê̄n̄ ek nindum nômlate ek nimbitak mathen̄.

24 Onja nê takêntêk ba nu unyak mathen̄ ma umbin̄ thêlô esak lōnôndê̄ atu ba esopa ek indum thêlô nimbitak mabun̄ ênjêk Wapômbê̄n̄ ma. Ma nê̄m valu ek thêlô nê̄nê̄m êtôm inīn̄ da vê̄m ma nen̄gulu len̄in̄kadôk n̄aun̄ sapê̄n̄ vê. Undum aê̄n̄ ma tem avômalô sapê̄n̄ neyala nena abô takatu ba elan̄ô ma abôyan̄. Ma oda hôwê balabun̄ vibin̄ havin̄.

25 *Ma hathak avômalô lōn buyan̄ takatu ba êvhavin̄, yêlô bôk ato kapya hadê̄n̄ thêlô yôv ek nenan̄ abô takatu ba alalô bôk abutin̄ nena thêlô mīn̄ nejan̄ alim takatu ba êv hatôm da hadê̄n̄ ngôk dahô ami, lôk mīn̄ ninum thalalen̄ ami, ma mīn̄

* 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5 * 21:23: Nam 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25: Ap 15:29

nejan alim takatu ba ekak lenjelo sin ami, ma netak sek walilin.”

26 *Haviyô hayaŋ ma Pol lôk nê ayova atu i unyak mathen ba esopa loŋôndê atu ba indum thêlô nimbatak mabuŋ ênjêk Wapômbên ma. Vêm ma hi unyak mathen kapô ma hanaŋ hadên nê êbôk da nena wak bahenvi ba lahavuju hale ba hi, ma tem iniŋ waklavôn nê mô mabuŋ anên daŋ ba intu tem nélêm esak loŋbô ek nêmbôk thêlôda tomtom iniŋ da.

Evalon Pol

27 Wak bahenvi ba lahavuju atu habobo anên daŋ ma avômalô Israel anên plovins Esia êyê Pol hamiŋ unyak mathen. Êŋ ma ibi avômalô nômbên atu leniŋ ba evalon Pol.

28 Ma elam kaêk aêntêk, “Môlô nê Israel, nônêm yêlô sa! Anyô êntêk ma ôpatu ba hathak hanaŋ abô kambom hathak alalô lôk abô balabuŋ ma unyak mathen êntêk haveŋ lomalak nenanena ba hadôn avômalô sapên hathak auk êŋ. Ma nômla yaŋ haviŋ aêntêk. Yani halom nê loŋ buyaŋ doho ba ibitak êyô unyak mathen êntêk kapô ba idum loŋ mathen habitak lelaik.”

29 *Thêlô enaŋ aên ek malê nena bôk êyê Tlopmas anên Epesus hamô Jelusalem haviŋ Pol ba eson nena bôk Pol halom yani ba hi unyak mathen kapô.

30 Êŋ ma avômalô Jelusalem sapên leniŋnaŋa kambom ba elaviŋ ethak doŋtom ma evalon Pol ba êvôv hale unyak mathen viyaiŋ ba hi. Ma

* 21:26: 1Ko 9:20 * 21:29: Ap 20:4

kethen oyan ma ik unyak mathen anêḡ badêḡ abôlêk sin ek miḡ ini kapô esak loḡbô ami.

³¹ Thêlô idum ek nijik yani vônô haven denaḡ, ma abô halanvin hi hayô Lom iniḡ anyô vovak laik môḡ nena avômalô Jelusalem sapêḡ idum pôk lili bêḡ anôḡ.

³² Êḡ ma yani hawa ḡê vovak lôk ḡê vovak laik doho ba elanvin ba i hadêḡ avômalô nômbêḡ atu. Avômalô êyê anyô vovak laik môḡ lôk anêḡ ḡê vovak êlêm, êḡ ma etak Pol ba miḡ ik yani hathak loḡbô ami.

³³ Anyô vovak laik môḡ hayô ma havalon Pol ma hanan hadêḡ ḡê vovak nena nekak Pol loḡ esak sen ju. Ma hanan hik avômalô liḡ nena, “Yani ma opalê ba hadum malê te?”

³⁴ Ma avômalô vi elam abô te ma vi elam abô yan. Pôk lili bêḡ habitak ba anyô vovak laik môḡ miḡ hatôm êpôm malain êḡ anêḡ ôdôḡ ami. Ba intu hanan hadêḡ ḡê vovak ek neja Pol imbitak êyô iniḡ loḡ êmô.

³⁵ Thêlô ewa Pol êyô loḡ êḡ anêḡ alêlê ma avômalô leninḡḡa kambom ek nijik yani vônô ba intu ḡê vovak êv Pol liḡ hathak len ek miḡ hatôm nijik yani ami.

³⁶ *Ma avômalô nômbêḡ atu ba even yam elam mathalalen nena, “Uḡgwik yani vônô! Uḡgwik yani vônô!”

³⁷ Ma ḡê vovak ebobo iniḡ loḡ êmô, êḡ ma Pol hanan hathak abô Glik hadêḡ anyô vovak laik môḡ nena, “Hatôm yanana abô te êndêḡ o e?” Ma anyô vovak laik môḡ hason ba hanan, “Hoyala abô Glik, e?”

* **21:36:** Luk 23:18

38 *Yahason nena o anyô Ijip sêbôk ba huik vovak hadêḡ Lom ba howa ḡê kambom takatu ba ik anyô vônô hatôm 4,000 ba hu loḡ thiliv la.”

39 Ma Pol hanaḡ, “Mi. Ya anyô Israeḡ te ba yenaḡ loḡ ma Tasus hêk plovins Silisia. Yenaḡ loḡ ma loḡ lôk athêḡ. Hatôm yanaḡ abô dokte êndêḡ avômalo takêntêk e?”

40 Ma anyô vovak laik môḡ halôk, ma Pol hamiḡ alêlê ma hêv baḡ hathak leḡ ek avômalo bônônḡ. Thêlô bônônḡ, êḡ ma Pol hanaḡ abô hadêḡ thêlô hathak abô Hiblu.

22

1 Ba hanaḡ nena, “Aiyaḡ thêlô lo wakamik thêlô, nodanaḡ. Tem yanaḡ nôḡ êḡ bêḡ êndêḡ môlô.”

2 Ma elanaḡ Pol hanaḡ abô hathak abô Hiblu, êḡ ma thêlô imiḡ tiḡ.

Êḡ ma Pol hanaḡ,

3 * “Ya anyô Israeḡ. Wakatik havathu ya hêk Tasus anêḡ plovins Silisia, ma donḡtom yahalum-bak bêḡ hamô loḡ êntêk. Ma Gameliel bôk hadônḡ ya dedaḡ mavi hathak bumalo iniḡ balabuḡ. Ma ya bôk lôklokwaḡ bomaḡ ek yasopa Wapômbêḡ hatôm môlô êntêk lêk udum.

4 *Bôk yahêv vovaḡ hadêḡ ḡê takatu ba esopa Yisu anêḡ loḡondê ba yahatak anyô lo avi halôk koladônḡ lôk yahanaḡ ek nijik thêlô vônô.

5 Anyô bêḡ habôk da lôk Israeḡ iniḡ ḡê bêḡbêḡ eyala nôḡ takêntêk. Thêlô eto kopya te hadêḡ iniḡ iviyaḡ anêḡ Damaskas ek nijik ku takatu tem yandum thô êndêḡ thêlô. Ku êḡ ma yambaloḡ ḡê

* 21:38: Ap 5:36-37 * 22:3: Ap 5:34 * 22:4: Ap 8:3

takatu ba esopa Yisu anêḡ loḡôndê ba yanja i ba yalêm Jerusalem ek nêḡnêḡ vovaḡ êḡndêḡ i.

⁶ “Yaha ek yandum ku êḡ ba hatôm wاكلêvônḡ biḡ ma yahabobo Damaskas. Ma kethenḡ oyaḡ ma deda bêḡ te anêḡ leḡ habi hayô hêk ya.

⁷ Ma yahêv yak halôk pik ma yahalaḡô abô te hananḡ hadêḡ ya, ‘Sol, Sol, aisê ka hubuliḡ ya?’

⁸ “Ma yahananḡ viyaḡ, ‘Anyô Bêḡ, o ma opalê?’

“Ma hananḡ nena, ‘Ya Yisu anêḡ Nasalet, ôpatu ba hôêv vovaḡ hadêḡ.’

⁹ Nê takatu ba iviḡ ya êyê deda êḡ, ma doḡtom miḡ elanḡô ôpatu anêḡ abô atu ba hananḡ hadêḡ ya ami.

¹⁰ “Ma yahananḡ, ‘Anyô Bêḡ, yandum malê?’

“Ma Anyô Bêḡ hananḡ nena, ‘Umbiyô ba nu Damaskas ma anyô te tem enanḡ êḡndêḡ o esak ku takatu ba bôk yahatak yôv ek undum.’

¹¹ Deda bêḡ êḡ habi yamalenḡ siḡ ba miḡ hatôm yanḡê loḡ ami. Aêḡ ba ḡê takatu iviḡ ya evalonḡ yabahenḡ ba edadi ya hi Damaskas.

¹² “Ma anyô te anêḡ athêḡ nena Ananias hamô loḡ êḡ ba halêm ek êḡjê ya. Yani hathak hasopa abô balabuḡ dedauḡ mavi, ma avômalô Islael takatu ba êḡmô Damaskas ethak elam yani nena anyô mavi.

¹³ Yani hamiḡ habobo ya ma hananḡ, ‘Aiyaḡ Sol, nôḡgô tak esak loḡbô!’ Ma kethenḡ oyaḡ ma yahayê yani.

¹⁴ “Ma hananḡ, ‘Bumalô thêlô iniḡ Wapômbêḡ hatak o ek oyala anêḡ lahaviḡ lôk nôḡgô anêḡ Anyô Thêthônḡ Yisu lôk ondanḡô laselo.

15 Tem umbitak êtôm anêᶇ anyô onan anêᶇ abô bêᶇ êndêᶇ avômalô sapêᶇ esak nôm takatu ba hôyê lo holaᶇô.

16 Lêk aisê, hoyabin malê? Umbiyô ma usik o êndôk ᶇan lôk ondam anêᶇ athêᶇ ek êmbôkwin anêm kambom sapêᶇ vê.’

17 “Vêm ma yahaleha Jelusalem ma wak te ma yahatenᶇ mek hamô unyak mathenᶇ kapô ma yahatulak ba yahayê wêᶇ te.

18 *Ma yahayê Anyô Bêᶇ hanaᶇ abô hadêᶇ ya ba hanaᶇ, ‘O kethenᶇ, otak Jelusalem ba nu. Ek malê nena avômalô loᶇ êntêk tem miᶇ nedaᶇô anêm abô takatu ba honaᶇ hathak ya ami.’

19 * “Ma yahanaᶇ, ‘Anyô Bêᶇ, thêlô eyala nena bôk yahavenᶇ avômalô Israeᶇ iniᶇ unyak yeᶇ nena-nena takatu ba hamô lomalak ek yanja avômalô takatu ba êvhaᶇiᶇ o ek yambali thêlô ba yatak i êndôk koladôᶇ.

20 *Ma ik Stiven anêm anyô atu ba hanaᶇ anêm abô bêᶇ vônô ma lêk yahamiᶇ loᶇ êᶇ haviᶇ ba intu yahalôk hathak auk êᶇ ba yahayabinᶇ ᶇê ik yani vônô iniᶇ sôp.’

21 * “Êᶇ ma Wapômbêᶇ hanaᶇ hadêᶇ ya, ‘Nu, tem yanêm o êndêᶇ avômalô loᶇ buyaᶇ takatu ba êmô daimbô.’ ”

22 Avômalô Israeᶇ elañô Pol anêᶇ abô aleba hanaᶇ bute nena, “Wapômbêᶇ hêv yani ba hi ek ᶇê loᶇ buyaᶇ”, êᶇ ma thêlô elam lôklala nena, “Uᶇᶇwik yani vônô! Miᶇ notak yani ek êmô lôkmala ami.”

* 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1

* 22:21: Ap 9:15

23 Ma thêlô elam lôklala ba ibi iniņ kwêv daim thô ma ibi vonġovaņ hathak leņ ek injik thô nena leņiņmaniņ hathak abô takatu ba Pol hanaņ.

24 Êņ ma anyô vovak laik môņ hanaņ ek nê vovak neja Pol ba ini iniņ loņ. Ma hanaņ nena nebali yani esak yak wabeņ lôk nenaņ injik yani liņ ek neyala nena avômalô leņiņņaņa hathak malê ba elam kaêk lôklala.

25 *Thêlô eto Pol va lo baņ thêthôņ ma ekak loņ ek nebali yani, êņ ma Pol hanaņ hadêņ anyô vovak laik atu ba hamiņ habobo yani nena, “Lom iniņ balabuņ hanaņ aisê hathak avômalô Lom da? Hatôm nobali anyô Lom te atu ba miņ hadum abô ba êpôm anêņ kambom ami denaņ e?”

26 Anyô vovak laik halaņô abô êņ ma hi hanaņ hadêņ anyô vovak laik môņ nena, “Hudum malê? Ôpêntêk ma anyô Lom te.”

27 Ma anyô vovak laik môņ hi hadêņ Pol ma hanaņ hik yani liņ, “O ma anyô Lom te e?” Ma Pol hanaņ, “Intu êņ.”

28 Ma anyô vovak laik môņ hanaņ, “Bôk yahêv valuseleņ bêņ anôņ hadêņ Lom ek yambitak anyô Lom te.” Ma Pol hanaņ, “Ya mi, wakamik ma anyô Lom ba intu yahabitak anyô Lom haviņ.”

29 *Êņ ma nê takatu ba idum ek nenaņ injik yani liņ, etak yani ba i ketheņ. Ma anyô vovak laik môņ hasoņ kambom ek malê nena hakak Pol anyô Lom te baņ lo va lusu hathak seņ.

Pol hamiņ kaunsil malêvôņ

* 22:25: Ap 16:37 * 22:29: Ap 16:38

³⁰ Ma anyô vovak laik môᶇ lahaviᶇ eyala katô nena avômalô Israeᶇ enaᶇ Pol bêᶇ hathak malê. Aêᶇ ba haviyô hayaᶇ ma hapole seᶇ vê hêk Pol ma hêv abô hadêᶇ ᶇê bêᶇbêᶇ êbôk da lôk Sanhedlin ek nesak doᶇtom. Êᶇ ma hawa Pol ba hi hadô hamiᶇ thêlô maleᶇiᶇ.

23

¹ Pol hatitiᶇ Sanhedlin ma hanaᶇ, “Aiyaᶇ thêlô, yahadum Wapômbêᶇ anêᶇ ku dedaᶇᶇ mavi hêk Wapômbêᶇ ma ba yakapôlôᶇ miᶇ hanaᶇ ya bêᶇ hathak nômlate ami aleba lêk.”

² *Êᶇ ma anyô bêᶇ habôk da Ananias hanaᶇ hadêᶇ ᶇê takatu ba imiᶇ habobo yani ek nepetav yani abôlêk.

³ *Ma Pol hanaᶇ, “Lemvimkupik ma thêthê mavi, ma doᶇtom kapôlôm ma lôᶇgôlôᶇ ba Wapômbêᶇ tem epetav o. Hômô loᶇ êntêk ek onaᶇ ya bêᶇ esak balabuᶇ, ma doᶇtom oda huik balabuᶇ pesa ba honaᶇ nena nepetav ya.”

⁴ Ma ᶇê takatu ba imiᶇ habobo yani enaᶇ, “Honaᶇ abô kambom hathak Wapômbêᶇ anêᶇ anyô bêᶇ habôk da eka?”

⁵ *Ma Pol hanaᶇ, “Aiyaᶇ thêlô, miᶇ yahayala nena yani ma anyô bêᶇ habôk da ami. Hatôm bôk eto nena, ‘Miᶇ nonaᶇ abô kambom esak anyô bêᶇ atu ba hayabiᶇ anêm avômalô ami.’ ”

⁶ *Ma Pol hayala nena avômalô Sanhedlin vi ma Sadyusi ma vi ma Palisi. Ba intu yani halam hadêᶇ thêlô nena, “Aiyaᶇ thêlô, wakamik ma anyô Palisi

* 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Wkp 19:15; Mat 23:27 * 23:5: Kis 22:28 * 23:6: Ap 26:5

ma ya aêḡ iyom. Ba yahêvhabiḡ nena ḡê takatu ba bôk ema tem nimbiyô esak loḡbô, ma hathak abô êḡ ma lêk udum abô ek ya.”

⁷ Yani hanaḡ abô êḡ ma Palisi lôk Sadyusi enaḡ i aleba evak i vose hi ôdôḡ ju.

⁸*Evak i vose ek malê nena ḡê Sadyusi iniḡ auk nena ḡê ḡama tem miḡ nimbiyô esak loḡbô ami, lôk enaḡ nena aḡela lôk ḡḡok miḡ êmô ami. Ma doḡtom Palisi êvhabiḡ nena nôḡ takêḡ ma avanôḡ.

⁹ Êḡ ma pôk lili bêḡ habitak ma ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ doho atu ba Palisi, iviyô imiḡ ma enaḡ lôklala nena, “Yêlô miḡ lêk apôm ôpêntêk anêḡ kambom la ami. Betha ḡḡok mena aḡela te hanaḡ abô êḡ hadêḡ yani la.”

¹⁰ Ma lenḡmaniḡ halumbak hi bêḡ ba anyô vovak laik môḡ hakô nena tem nêbôv Pol endeba itip ni loviaḡ. Ba intu hanaḡ hadêḡ ḡê vovak nena nêbôv Pol vê êḡjêk i ba neja ba ini iniḡ loḡ.

¹¹*Wak êḡ anêḡ bôlôvôḡ ma Anyô Bêḡ hamiḡ habobo Pol ma hanaḡ, “Umiḡ lôklokwaḡ ma miḡ ôkô ami! Bôk honaḡ abô hathak ya bêḡ hamiḡ Jelusalem ma tem onaḡ imiḡ Lom aêḡ iyom.”

Avômalô Israeḡ evak abô ek nijik Pol vônô

¹² Haviyô hayaḡ ma avômalô Israeḡ doho ethak doḡtom ma evak abô hathak Wapômbêḡ anêḡ athêḡ nena, “Alalô miḡ hatôm naḡḡaḡ nôḡ lo nanum ḡaḡ ami endeba naḡḡik Pol vônô am.”

¹³ ḡê takatu ba evak abô êḡ, ma hatôm 40 ba havôhi.

* **23:8:** Mat 22:23 * **23:11:** Ap 27:24; 28:16,23

¹⁴ Ma thêlô i êyô nê bêᶇbêᶇ êbôk da lôk nê bêᶇbêᶇ Israeᶇ ma enaᶇ, “Yêlô avak abô hathak Wapômbêᶇ anêᶇ athêᶇ nena miᶇ hatôm anᶇaᶇ nôm lo nanum ᶇaᶇ ami endeba naᶇgik Pol vônô am.

¹⁵ *Aêᶇ ba môlô lôk Sanhedlin nônêm abô êndêᶇ anyô vovak laik môᶇ ba nosau yani nena neja Pol êlêm êndêᶇ môlô ek nonaᶇ injik yani liᶇ ek enaᶇ anêᶇ abô doho anêᶇ ôdôᶇ bêᶇ. Ek malê nena yêlô lêk apesaᶇ i yôv ek naᶇgik yani vônô êndôk loᶇôndê.”

¹⁶ Ma doᶇtom Pol livavi anêᶇ namalô halaᶇô abô takatu ba thêlô ibutiᶇ. Ma hi nê vovak iniᶇ loᶇ kapô ma hanaᶇ hadêᶇ Pol.

¹⁷ Pol halaᶇô anêᶇ abô, êᶇ ma halam anyô vovak laik te halêm ma hanaᶇ, “Ôndom anyô muk êntêk ni anyô vovak laik môᶇ ek enaᶇ anêᶇ abô te êndêᶇ yani.”

¹⁸ Êᶇ ma anyô vovak laik êᶇ hawa yani ba hi hadêᶇ anyô vovak laik môᶇ ma hanaᶇ, “Pol anyô koladôᶇ halam ya ek yanja anyô muk êntêk êlêm êndêᶇ o. Ek malê nena anêᶇ abô te hêk ek enaᶇ imbiᶇ o.”

¹⁹ Êᶇ ma anyô vovak laik môᶇ havalonᶇ anyô muk atu baᶇ ba halom yani hi daïm dokte ma hanaᶇ hik yani liᶇ, “Hudum ek onaᶇ malê êndêᶇ ya?”

²⁰ Ma ôpatu hanaᶇ, “Avômalô Israeᶇ lêk evak abô ek nenaᶇ injik o liᶇ nena yamuᶇ ma nêm Pol êndêᶇ Sanhedlin. Thêlô esau nena tem nenaᶇ injik Pol liᶇ esak anêᶇ abô doho anêᶇ ôdôᶇ.

²¹ Ma miᶇ ondaᶇô iniᶇ abô ami. Thêlô ma hatôm 40 ba havôhi evak abô majaᶇ hathak Wapômbêᶇ

* **23:15:** Ap 25:3

anêḡ athêḡ nena miḡ hatôm nejaḡ nôm lo ninum ḡaḡ ami endeba nijik Pol vônô am. Ma lêk epesaḡ i yôv ba êmô loḡôndê ek nijik yani vônô, ma doḡtom eyabiḡ o ek ôndôk esak iniḡ abô am.”

²² Ma anyô vovak laik môḡ hatak anyô muk atu ba hi ma hanaḡ lôklokwaḡ nena, “Miḡ onaḡ êndêḡ anyôla nena honaḡ abô êntêk hadêḡ ya ami.”

Anyô vovak laik môḡ hêv Pol hadêḡ Peliks

²³ Êḡ ma anyô vovak laik môḡ dalam ḡê vovak laik ju ma hanaḡ, “Nusup ḡê vovak êtôm 200 takatu ba evenḡ pik lôk 70 takatu ba êyô êmô bokhos ma 200 takatu ba ik vovak hathak kôm jaḡak ek nêpôpêk i ek dokte bôlôvôḡ êtôm 9 kilok ma ini Sisalia.

²⁴ Ma nopesaḡ bokhos doho ek Pol ek noja yani dedaḡ mavi endeba notak êndôk Peliks anyô bêḡ atu ba hayabiḡ Judia baḡ.”

²⁵ Lôk hatô kapya te aêntêk:

²⁶ Ya Klodias Lisias, yahato kapya êntêk hadêḡ o Peliks,

O ma anyô bêḡ mavi atu ba hoyabiḡ Judia. Waklêvôḡ mavi o!

²⁷ *Nê Israeḡ evaloḡ anyô êntêk ba idum ek nijik yani vônô, ma doḡtom bôk yahalaḡô yôv nena yani ma anyô Lom te. Ba intu ya lôk yenaḡ ḡê vovak ayô aêv yani sa.

²⁸ *Ma yalenḡhaviḡ yandaḡô nena avômalô Israeḡ lenḡdaḡ ba enaḡ ôpêntêk bêḡ hathak malê. Ba intu yahawa yani hi hadêḡ iniḡ Sanhedlin.

* **23:27:** Ap 21:30-33; 22:25-27 * **23:28:** Ap 22:30

29 Ma iniņ abô takatu ba enaņ hathak yani ma hathak Islael da iniņ balabuņ, ma miņ yahapôm abôla hatôm naņgik yani vônô mena nandô yani êmô koladôņ ami.

30 *Ma yahalaņô nena ñê Islael doho evak abô ek nijik yani vônô, ba intu yahêv yani kethen oyaņ ba hathôk ek o. Ma yahanaņ hadêņ ñê takatu ba enaņ yani bêņ nena thêlôda nenaņ abô êņ bêņ êndêņ o.

31 Hato kapyia êņ yôv, ma hêv hadêņ anêņ ñê vovak. Ma thêlô esopa anêņ abô takêņ ma ewa Pol ba i malak Antipatlis hadêņ bôlôvôņ.

32 Ma haviyô hayaņ ma ñê êyô êmô bokhos iyom ewa Pol ba i Sisalia. Ma ñê vovak vi êvôi iniņ loņ hathak loņbô.

33 Ma ñê bokhos êyô Sisalia, êņ ma êv kapyia atu lôk Pol hadêņ anyô bêņ hayabiņ Judia.

34 Ma hasam kapyia êņ ma hanaņ hik Pol liņ, “O anêņ plovins alê?” Ma Pol hanaņ, “Ya anêņ Silisia.”

35 Ma ôpêņ hanaņ, “Ñê takatu ba idum abô ek o êyô, ma tem yandaņô anêm abô.” Ma hanaņ ek ñê vovak doho neyabiņ Pol êmô unyak bêņ atu ba Helot bôk halav bô.

24

Ñê bêņbêņ anêņ Islael idum abô ek Pol

1 Wak bahenvi hale ba hi, ma Ananias anyô bêņ habôk da lôk Islael iniņ ñê bêņbêņ doho ma Tetulus ôpatu ba ewa hatôm iniņ anyô indum abô, thêlô sapêņ êlôk ba i Sisalia. Ma enaņ Pol bêņ hadêņ Peliks anyô bêņ atu ba hayabiņ avômalô Judia.

* **23:30:** Ap 23:16-23; 24:1-9

2-3 Ewa Pol ba êyô loŋ nedaŋô abô. Êŋ ma Tetulus hanaŋ Pol anêŋ kambom bêŋ ba hanaŋ nena, “Anyô bêŋ Peliks, o anyô mavi anôŋ. Hoyabinŋ yêlô mavi anôŋ ba intu yêlô amô labali mavi. Ma hathak anêm auk mavi hopesaŋ nôm takatu ba bôk hêv malaiŋ hadêŋ yêlô ba lêk habitak mavi hathak loŋbô. Aêŋ ba yêlô lôk avômalô lomalak nenanena sapêŋ anaŋ leŋiŋmavi anôŋ hathak nôm takêŋ hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

4 Ma kambom ek yambaloŋ o loŋ bêŋ anôŋ lôk nanêm malaiŋ êndêŋ o ba intu lem ek yêlô ba ondaŋô yêlôaniŋ abô bidona êntêk.

5*“Ôpêntêk hêv malaiŋ bêŋ anôŋ hadêŋ yêlô ba hik avômalô Israeġ kapôlôŋiŋ liŋ havenŋ pik sapêŋ. Yani ma anyô bêŋ ek ôdôŋ lukmuk te atu ba esopa anyô Nasalet atu anêŋ abô kambom.

6-8*Ma yani hadum ek imbuliŋ yêlôaniŋ unyak mathenŋ ba imbitak lelaik ênjêk Wapômbêŋ ma. Ba intu yêlô avaloŋ yani.* Oda onaŋ injik ôpêŋ liŋ ma tem oyala nena abô takatu ba yêlô anaŋ hathak yani ma avanôŋ.”

9 Tetulus hanaŋ abô takêŋ yôv ma avômalô Israeġ takatu ba iviŋ yani ik Tetulus anêŋ abô loŋ havinŋ ba enaŋ nena abô takatu ba hanaŋ ma avanôŋ.

10 Ma anyô bêŋ atu habi baŋ hadêŋ Pol nena enaŋ anêŋ abô. Êŋ ma Pol hanaŋ viyaŋ, “Yahayala

* 24:5: Ap 17:6 * 24:6-8: Ap 21:28-30 * 24:6-8: Nê lôkauk vi enaŋ nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denaŋ. Abô êŋ ma aêntêk: Ma leŋiŋhavinŋ nanaŋ yani bêŋ esak yêlôaniŋ abô balabuŋ. Ma doŋtom anyô vovak laik môŋ Lisias halêm ma havôv yani vê hêk yêlô. Ma hanaŋ nena nê takatu ba idum ek nenaŋ yani bêŋ, nêlêm nindum abô esak o.

nena hoyabin avômalô Judia sondabêḡ bêḡ anôḡ ba holaḡô iniḡ abô ba hopesaḡ thêthôḡ. Ba intu yalenḡmavi ek yanaḡ yenaḡ abô bêḡ êndêḡ o ek opesaḡ.

¹¹ Ma onaḡ injik anyô doho liḡ ma tem ôpôm nena wak laumiḡ ba lahavuḡu iyom intu hale ba hi ma yaha Jelusalem ek yanêm yeḡ.

¹² Ma wak êḡ ma ḡê Israeḡ takatu ba enaḡ ya bêḡ miḡ êyé yahanaḡ abô lôk vovak hadêḡ anyôla hamô unyak matheḡ ami, lôk miḡ yahabi avômalô leḡiḡ hamô malak yeḡ la mena loḡ la hamô malak bêḡ Jelusalem haviḡ ami. Mi.

¹³ Abô kambom takatu ba enaḡ hathak ya, abôla miḡ hêk ek injik thô nena iniḡ abô ma avanôḡ ami.

¹⁴ Ma donḡtom abô êntêk ma abô avanôḡ: Yahêv yeḡ hadêḡ bumalô thêlô iniḡ Wapômbêḡ ba yaha-sopa Yisu anêḡ loḡôndê atu ba elam nena loḡôndê lokbaḡ. Ma yahêvhaḡiḡ Mose anêḡ balabuḡ lôk plopet iniḡ abô takatu ba bôk eto.

¹⁵ *Ma ya hatôm ḡê takêntêk ba yahêv yamaleḡ ek Wapômbêḡ injik avômalô taksêbôk ba bôk ema yôv liḡ, avômalô thêthôḡ lôk avômalô kambom.

¹⁶ Aêḡ ba wak nômbêḡ intu sapêḡ ma ya lôklokwaḡ ek yakapôlôḡ êḡjêk mabuḡ ma kambom mi êḡjêk Wapômbêḡ lo avômalô maleḡiḡ.

¹⁷ “Bôk yahatak Jelusalem sondabêḡ doho ma lêk yahavôhalêm ek yanêm wapôm êndêḡ yenaḡ avômalô Israeḡ takatu ba êv i sêkêya lôk yambôk da êndêḡ Wapômbêḡ.

¹⁸ *Yaha unyak matheḡ anêḡ piklêvôḡ ma yahadum nôm êḡ lôk yahasopa kobom yambitak

* 24:15: Jon 5:28-29 * 24:18: Ap 21:17-28

mabuṅ ênjêk Wapômbêṅ ma. Êṅ ma thêlô êpôm ya. Avômalô bêṅ anôṅ miṅ êmô haviṅ ya ami lôk miṅ yahadum thôthô bêṅ ami. Mi.

¹⁹ Avômalô Israeḷ doho anêṅ plovins Esia iniṅ abôla hamiṅ ek nenanṅ ya bêṅ, êṅ ma mavi ek thêlô nêlêm nimiṅ malem ma nenanṅ ya bêṅ. Ma doṅtom ṅê êṅ la miṅ halêm ami.

²⁰ Ba intu onanṅ ek ṅê takatu ba lêk êmô nenanṅ yenanṅ kambom takatu ba bôk êpôm hadêṅ waklavôṅ atu ba idum abô ek ya hamiṅ Sanhedlin maleṅiṅ bêṅ.

²¹ *Betha thêlô êpôm yenanṅ kambom doṅtom iyom la. Kambom êṅ ma bôk yahalam hamiṅ thêlô maleṅiṅ nena, ‘Yahêvhaviṅ nena Wapômbêṅ tem injik avômalô ṅama liṅ esak loṅbô. Ma hathak nôṃ êṅ iyom intu lêk môlô udum abô ek ya.’ ” Pol hananṅ aêṅ.

²² *Peliks bôk halanô abô bêṅ anôṅ hathak avômalô takatu ba esopa Yisu anêṅ loṅôndê. Ba intu hakak abô daṅ siṅ ba hananṅ nena, “Anyô vovak laik môṅ Lisias halêm hayô ma tem yananṅ yenanṅ auk bêṅ esak anêm abô.”

²³ Ma hananṅ hadêṅ sôp bidonṅ nena etak yani êndôk koladôṅ, ma doṅtom nepole yak sêṅ vê ênjêk yani baṅ ek êmô oyanṅ ma anêṅ ṅê môlô êyô ma netak i ek nêlêm yani sa.

Eyabiṅ Pol hamô Sisalia

²⁴ Wak doho hale ba hi ma Peliks lôk yanavi Dlusila, yani ma avi Israeḷ te, i êyô iniṅ loṅ ekaksa

* **24:21:** Ap 23:6 * **24:22:** Ap 23:26

halôk. Ma Peliks dalam Pol halêm ma hanaŋ Pol hanaŋ abô hathak anêŋ hêvhaviŋ Yisu Kilisi.

²⁵ Ma hanaŋ abô hathak loŋôndê thêthôŋ lôk bôk lo loŋ nipuk i loŋ lôk waklavôŋ Wapômbêŋ tem indum abô, êŋ ma Peliks hakô ba hanaŋ, “Lêk hatôm, ma nu. Ma wakla ya ku mi, ma tem yanêm abô ek ôlêm esak loŋbô.”

²⁶ Peliks lahabi nena Pol tem nêm valu doho êndêŋ yani ek indum yani lamavi ek nêm Pol sa. Ba intu dalam Pol lôbôlôŋ ek thai nenaŋ abô.

²⁷ Sondabêŋ ju hale ba hi ma Posias Pestas hawa Peliks anêŋ ku. Ma Peliks lahaviŋ indum avômalô Israeël lenjŋmavi ba intu hadô Pol hamô koladôŋ denaŋ.

25

Idum abô ek Pol hamiŋ Pestas ma

¹ Pestas hawa ku eyabiŋ Judia ba hamô Sisalia hatôm wak lô. Vêm ma hi Jelusalem.

²* Êŋ ma ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk ŋê bêŋbêŋ Israeël i hadêŋ yani ma enaŋ Pol bêŋ.

³* Ba enaŋ nena, “Lemmavi hathak yêlô, êŋ ma nêm ôpêntêk ba êlêm Jelusalem ek indum abô.” Ma doŋtom iniŋ auk loŋ kapô ma bôk evak abô ek netak anyô doho ek nekopak êmô loŋôndê ek nijik Pol vônô.

⁴ Ma Pestas hanaŋ iniŋ abô viyaŋ nena, “Pol ma eyabiŋ hamô Sisalia. Ma tem yana Sisalia esak loŋbô.

* 25:2: Ap 24:1 * 25:3: Ap 23:15

⁵ Ba intu nônmê unim nê bênbên doho nêlêm imbiñ ya ek nenañ kambom takatu ba onañ nena bôk hadum bêñ êndôk loñ êñ.”

⁶ Pestas hamô haviñ thêlô hatôm wak bahenji ba lahavulô mena laumiñ la vêm ma halôk ba hi Sisalia hathak loñbô. Ma haviyô hayañ ma hi loñ idum abô ma hanañ ek neja Pol ba ini loñ êñ.

⁷ *Pol hayô, êñ ma nê Israeël takatu ba êlêm anêñ Jelusalem ekalabu yani siñ ma enañ yani bêñ hathak abô malaiñ lomaloma, ma doñtom iniñ abô miñ hatôm injik nômla thô nena iniñ abô ma avanôñ ami.

⁸ Êñ ma Pol hanañ iniñ abô viyañ nena, “Miñ yahadum kambom la hathak Israeël iniñ balabuñ lôk iniñ unyak matheñ ma Sisa anêñ abô majañ ami. Milôk.”

⁹ Ma doñtom Pestas lahaviñ indum avômalô Israeël leñimavi ba hanañ hadêñ Pol, “Lemmavi ek nu Jelusalem ek yandañô anêm abô takêntêk êndôk loñ êñ e?”

¹⁰ Ma Pol hanañ, “Unyak êntêk lêk yahamiñ, êñ ma Sisa anêñ unyak idum abô halôk. Ya ma anyô Lom ba intu loñ êntêk ma thêthôñ ek yandum abô êndôk. Ma oda hoyala nena miñ yahadum nômla kambom hadêñ avômalô Israeël ami.

¹¹ Ma yahadum nômla kambom ba abô majañ hanañ nena yama, êñ ma mavi ek nijik ya vônô. Ma doñtom abô takêntêk ba thêlô enañ hathak ya miñ avanôñ ami, êñ ma miñ mavi ek otak ya êndôk thêlô bahenjiñ ami. Ba intu yalenjhaviñ Sisa da endañô yenañ abô êndôk Lom.”

* 25:7: Ap 24:5-6

12 Pestas halanô abô êḅ ma hanaḅ abô havin anêḅ ḅê lôkauk vêḅ ma hanaḅ bêḅ nena, “Holam Sisa ek endanô anêḅ abô ba intu tem nu ek Sisa endanô.”

Pestas hanaḅ abô havin Kin Aglipa hathak Pol

13 Wak doho hale ba hi ma Kin Aglipa lo livavi Benaisi êlêḅ Sisalia ek nêḅ nêḅ leḅḅmavi êḅḅḅḅ Pes-tas.

14 *Thai êḅḅḅ loḅ êḅ wak bêḅ anôḅ ma wak te ma Pestas hanaḅ abô hathak Pol hadêḅ kin ba hanaḅ nena, “Anyô te hamô loḅ êḅḅêḅ ba Peliks bôk hatak yani halôk koladôḅ.

15 Wak atu ba yaha Jelusalem ma ḅê bêḅḅêḅ êḅḅḅḅḅ da lôk Islael iniḅ ḅê bêḅḅêḅ enaḅ ôḅêḅḅêḅ anêḅ kambom bêḅ, ba enaḅ ek yandum abô ba yanaḅ nena hadum kambom ek batu nijik yani vônô.

16 Ma yahanaḅ hadêḅ i nena, ‘Yêlô Lom iniḅ abô majanaḅ hanaḅ aêḅḅêḅ, yêlô miḅ hatôm naḅḅik anyô te vônô oyaḅ ami. Mi, môḅ ma imiḅ ḅê takatu ba idum abô hathak yani maleḅḅḅḅ ek endanô iniḅ abô. Vêḅ ma enaḅ iniḅ abô viyaḅ.’

17 Thêlô iviḅ ya ba êlêḅ, êḅ ma miḅ yahayabiḅ wak doho ami. Mi, haviyô hayaḅ ma yaha loḅ idum abô ba yahanaḅ ek neja Pol ba nêlêḅ.

18 Ma ḅê takatu ba idum abô ek yani iviyô imiḅ ma yahasoḅ nena tem nenaḅ yani anêḅ kambom anôḅ la bêḅ, ma doḅḅom mi.

19 Thêlô enaḅ hathak loḅḅḅḅḅê takatu ba nesopa iniḅ Wapôḅbêḅ ba enaḅ nena Pol miḅ hasopa loḅḅḅḅḅê êḅ thêḅḅḅḅ ami. Lôk enaḅ hathak anyô

* 25:14: Ap 24:27

ņama te anêņ athêņ nena Yisu atu ba Pol hanaņ nena hamô lôkmala.

²⁰ Miņ yahapôm loņôndê la hatôm yapesaņ malaiņ êņ ami. Ba intu yahanaņ hik yani liņ nena, ‘Lemhaviņ nu Jelusalem ek yandaņô anêm abô êņ êndôk loņ êņ e?’

²¹ Ma donțom yani hanaņ nena yani lahaviņ Sisa endañô anêņ abô êndôk Lom. Ba intu yahanaņ hadêņ yenaņ ñê vovak nena neyabiņ yani endeba yanêm yani ni Lom ek êņjê Sisa.”

²² Êņ ma Aglipa hanaņ hadêņ Pestas, “Yaleņhaviņ yandaņô ôpêņ da anêņ abô.” Ma Pestas hanaņ viyaņ, “Mavi, biyamôņ ma tem ondaņô.”

Pol hamiņ Aglipa ma

²³ Haviyô hayaņ ma Aglipa lo Benaisi ik iniņ nômka ma kêkêlô ba i malak bêņ atu ethak elañô abô halôk. Ma ñê vovak laik môņ lôk ñê bêņbêņ malak êņ êlêm haviņ thai. Ma Pestas hanaņ ba ewa Pol halêm.

²⁴ Ma Pestas hanaņ, “Kiņ Aglipa lôk môlô avômalô takatu ba lêk ômô haviņ yêlô. Ôpêntêk ma avômalô Islael sapêņ anêņ Jelusalem lôk loņ êntêk bôk elam lôklala hadêņ ya ek yandôk esak iniņ abô ba yanaņ ek nijik ôpêntêk vônô.

²⁵ Ma donțom miņ yahapôm ôpêntêk anêņ kambomlate hatôm yanaņ ek nijik yani vônô ami. Ma yanida lahaviņ ni ek Sisa endañô anêņ abô ba intu tem yanêm yani ni ek êņjê Sisa.

²⁶ Ma donțom yato malê esak yani êndôk kapya êntêk êndêņ anyô bêņ Sisa? Ba intu yahawa yani halêm ek o, Kiņ Aglipa, lôk môlô sapêņ ek alalô

nadañô anêñ abô katô ek apôm ôpêñ anêñ malain
anêñ ôdôn bêt, êñ ma tem yato êndôk kapya êntêk.

²⁷ Yanêm anyô koladôn te oyañ ni êndêñ Sisa ma
miñ yahato abô atu ba enañ yani bêt hathak halôk
kapya ami, êñ ma kambom.”

26

Pol hamiñ Kiñ Aglipa ma

¹ Êñ ma Aglipa hanañ hadêñ Pol, “Yahêv thalek
ek onañ anêm abô.”

Ma Pol hêv bañ liñ ma hanañ anêñ abô nena,

² “Kiñ Aglipa, tem yañgik thô nena ñê Israël iniñ
abô takatu ba enañ hathak ya ma miñ abô avanôn
ami. Yalenmavi anôn ek yanañ abô êñ imiñ malem

³ ek malê nena o ma anyô lôkauk bêt hathak yêlô
Israël iniñ kobom sapêñ. Ma hoyala abô takatu ba
yêlô avak i vose hathak. Aêñ ba yahalañ hadêñ o
nena ondanô yenañ abô vêmam.

⁴ “Avômalô Israël sapêñ bôk eyala yenañ bôk lo
loñ takatu ba yahasopa hadêñ sêbôk atu ba ya
yaôna ba yahamô yenañ loñ aleba lêk. Lôk eyala
loñôndê takatu ba yahasopa hamô Jelusalem
haviñ.

⁵ *Thêlô bôk eyala ya bô ba hatôm nenañ nena
ya ma Palisi te. Palisi ethak esopa Wapômbêt
lôk anêñ balabuñ lôklokwañ ba êmôn ek Israël iniñ
ôdôn vi.

⁶ *Ma yahathak yahêv yamalen ek malêla takatu
ba Wapômbêt bôk havak abô haviñ bumalô thêlô
ek nêm. Ma hathak ôdôn êñ, ma lêk idum abô ek
ya.

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:6: Ap 23:6; 28:20

⁷ Yêlô ma lodôᶇlodôᶇ hatôm laumiᶇ ba lahavuju, ma wak lo bôlôvôᶇ ma athak aêv yeᶇ lôklokwaᶇ hadêᶇ Wapômbêᶇ lôk aêv maleᶇ ek nôᶇ takatu ba yani bôk havak ek nêᶇ injik anêᶇ anôᶇ. Kiᶇ, yahêv yamaleᶇ ek nôᶇ takêᶇ ba intu lêk avômalô Israeᶇ enaᶇ ya bêᶇ.

⁸ Aisê ka môlô doho lemimhabi nena Wapômbêᶇ miᶇ hatôm injik ᶇê ᶇama liᶇ esak loᶇbô ami e?

⁹ *“Sêbôk ma yenaᶇ auk thektheᶇ ek yandum nôᶇkama bêᶇ anôᶇ ek yamiᶇ avômalô takatu ba esopa Yisu anêᶇ Nasalet loᶇ siᶇ ek miᶇ nesopa ami.

¹⁰ Ma bôk yahadum aêᶇ haveᶇ Jelusalem. Nê bêᶇbêᶇ êbôk da anêᶇ loᶇ êᶇ bôk êv athêᶇ hadêᶇ ya ba intu yahavalonᶇ avômalô matheᶇ bêᶇ anôᶇ ba yahadô i hamô koladôᶇ. Ma ik i vônô ma yahalôk hathak iniᶇ auk êᶇ haviᶇ.

¹¹ Ma wak bêᶇ anôᶇ ma yaha unyak yeᶇ nena nena ek yanêᶇ vovaᶇ êndêᶇ i. Lôk yahabi thêlô leᶇiᶇ liᶇ ek nenaᶇ abôᶇma esak Yisu. Yaleᶇmaniᶇ kambom anôᶇ hathak thêlô ba intu yaha malak lôᶇ takatu ba êᶇmô loᶇ buyaᶇ ek yanêᶇ malaiᶇ êndêᶇ i imbiᶇ.

¹² “Wak te ma yaha Damaskas ek yambuliᶇ ᶇê êvhaviᶇ ma ᶇê bêᶇbêᶇ êbôk da êv athêᶇ lôk lôklokwaᶇ hadêᶇ ya ek yandum ku êᶇ.

¹³ Kiᶇ, hatôm wاكلêvôᶇ biᶇ ma yahabup hathak loᶇôndê denaᶇ ma deda lôkmaᶇgiᶇ anôᶇ te anêᶇ leᶇiᶇ habi hayô hêk ya lôk ᶇê takatu ba evenᶇ haviᶇ ya. Wak anêᶇ deda ma yaôna lôk ek deda êᶇ anêᶇ.

* 26:9: Ap 8:3

14 Ma yêlô lôkthô êv yak halôk pik ma yahalanô abô te halêm hadêḡ ya hathak abô Hiblu nena, ‘Sol, Sol, hubuliḡ ya eka? O hatôm bokmanḡkao atu ba habô i ba miḡ hasopa anêḡ alaḡ anêḡ lahaviḡ ami ba hapam i velevele hathak kôm damoma ba hawa vovaḡ.’

15 “Ma yahananḡ, ‘Anyô Bêḡ, o opalê?’

“Ma Anyô Bêḡ hananḡ, ‘Ya ma Yisu atu ba hubuliḡ.

16 Umbiyô umiḡ. Yahik ya thô hadêḡ o ek yatak o ek umbitak yenanḡ anyô ku. Ma tem onanḡ abô esak nôm takatu ba lêk hôyê lôk nôm takatu ba tem yanḡik thô êndêḡ o embenḡ yam bêḡ êndêḡ avômalô.

17 Ma tem yanêm o bulubiḡ êḡjêk anêm avômalô lôk avômalô loḡ buyanḡ bahenḡ. Ma yanêm o êndêḡ thêlô

18 *ek okyav thêlô malenḡ loḡk nuḡgwik i liliḡ êḡjêk momanḡiniḡ ni êndêḡ deda. Ma nuḡgwik thêlô liliḡ êḡjêk Sadaḡ anêḡ lôklokwanḡ ni êndêḡ Wapômbêḡ anêḡ lôklokwanḡ ek yanêm iniḡ kambom vê lôk neja loḡ imbiḡ avômalô takatu ba bôk ibitak mathenḡ hathak iniḡ êvhaviḡ ya.’

19 “Aêḡ ba, Kiḡ Aglipa, wêḡ atu ba yahayê anêḡ leḡ ma yahawê anêḡ abô vibinḡ.

20 Ma yahananḡ Abô Mavi hadêḡ avômalô ek nede kapôlônḡ liliḡ êndêḡ Wapômbêḡ ma nindum kobom thêthônḡ ek injik thô nena avanônḡ lêk ele kapôlônḡ liliḡ yôv. Môḡ ma yahananḡ abô êḡ halôk Damaskas vêm ma Jelusalem lôk Judia sapêḡ aleba yahananḡ abô êḡ hadêḡ ḡê loḡ buyanḡ haviḡ.

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13

21 Aêḡ ba intu avômalô Israeḡ evaloḡ ya hêk unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡ ma idum ek nijik ya vônô.

22 Ma donḡtom Wapômbêḡ hêv ya sa aleba lêk. Ba intu yahaminḡ loḡ êntêk ba yahananḡ abô hadêḡ ḡê athêḡ mi lôk ḡê athêḡ bêḡ haviḡ. Ma abô takatu ba yahananḡ ma miḡ abô yanḡda ami. Mi, abô êḡ iyom intu plopet lo Mose bôk enanḡ nena tem imbitak.

23 *Ba enanḡ Mesia tem enja vovanḡ ba ema, ma tem imbiyô môḡ ek avômalô ḡama sapêḡ ba enanḡ abô esak deda êndêḡ anêḡ avômalô Israeḡ lôk avômalô loḡ buyanḡ imbiḡ.”

24 Pol hananḡ abô denanḡ ma Pestas halam lôklala nena, “Pol, anêm auk lêk hêv yak! Auk bêḡ takatu ba howa ma lêk hadum o hubitak anyô molo.”

25 Ma Pol hananḡ, “Anyô bêḡ Pestas, abô takatu ba yahananḡ ma thêthôḡ ma avanôḡ biḡ. Ma miḡ ya molo ami.

26 Ma nôḡm takêḡ ma hêk loḡ yaiḡ ma miḡ hêk loḡ kapô ami. Ba intu Kiḡ Aglipa miḡ hatôm êsôḡ ami. Mi, yani bôk hayala nôḡm takêḡ yôv ba intu yahananḡ abô takêḡ bêḡ hadêḡ yani.

27 Kiḡ Aglipa, hôêvhaviḡ plopet iniḡ abô takatu ba bôk eto bô mena mi e? Yahayala nena hôêvhaviḡ.”

28 Ma Aglipa hananḡ hadêḡ Pol, “Hosoḡ nena sawa bidonḡ êntêk hatôm undum ba yambitak Kilisi anêḡ anyô te e?”

29 Ma Pol hananḡ, “Sawa bidonḡ mena sawa daim, ma donḡtom yalenḡhabi nôḡm donḡtom iyom ba intu yahatenḡ mek hadêḡ Wapômbêḡ nena o

* 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

lôk avômalô takatu ba lêk elañô yenañ abô, môlô lôkthô numbitak êtôm ya. Ma donjom yahadô seņ embaloņ môlô loņ êtôm êntêk lêk havaloņ ya loņ.”

³⁰ Pol hanañ abô êņ, ma Kiņ Aglipa lôk anyô bêņ hayabiņ Judia ma Benaisi lôk ñê takatu ba êmô haviņ thêlô, lôkthô iviyô imiņ

³¹ ma etak loņ êņ ba i. Ma thêlôda enañ hadêņ i nena, “Anyô êntêk miņ hadum nômlate kambom ek nijik yani vônô mena nêndô êmô koladôņ ami. Mi.”

³² Ma Aglipa hanañ hadêņ Pestas nena, “Ôpêntêk bôk halam Sisa yôv ek endañô anêņ abô. Ma mi, ma tem nanêm yani vê ba ni.”

27

Nê vovak ewa Pol ba i Lom

¹ Haven yam ma thêlô epesañ abô ek Pol lôk ñê koladôņ doho neja yeņ ba ini pik bêņ Itali. Ma etak thêlô halôk anyô vovak laik te baņ, yani anêņ athêņ nena Julias. Yani hayabiņ Sisa anêņ ñê vovak ôdôņ takatu ba lôkmaņgiņ anôņ.

² *Thêlô ethak yeņ te ma yai lôk anyô Tesalonaika te anêņ athêņ nena Alistakas athak yeņ êņ haviņ ba yêlô a. Tesalonaika ma hamô plovins Masedonia kapô. Yeņ êņ halêm anêņ loņ Adlamitiam ma hadum ek ni lomalak nenanena takatu ba hamô plovins Esia kapô.

³ Haviyô hayañ ma yêlô athak Saidon ma Julias hadum mavi hadêņ Pol ba hatak yani ek ni ênjê anêņ avômalô môlô ek nênem yani sa esak nômkama takatu ba yani mi.

* 27:2: Ap 19:29

⁴ Yêlô atak Saidon ba a ma lovak bêñ te hayuv yêlô vòkê ba intu yêlô asopa Ngavithôm Saipulus vidôm.

⁵ Ma yeñ halom hêk ñgwêk malêvônñ binñ hêk plovins Silisia lo Pampilia aleba athak Maila anêñ plovins Lisia.

⁶ Loñ êñ ma anyô vovak laik atu hayê yeñ te halêm anêñ Aleksandlia ba hadum ek ni Itali. Ba hawa yêlô hathak yeñ êñ.

⁷ Ma lovak hayuv kambom ba intu yeñ hi yaôyaô hatôm wak bêñ anônñ ba hêv malainñ bêñ ek yeñ ni esak Naidas. Hayô habobo Naidas, êñ ma lovak bêñ hayuv ba yeñ miñ hatôm esopa yeñ anêñ loñ atu ba hathak halom ba hi Itali ami. Ba intu yeñ hik i liliñ ba halom hêk Ngavithôm Klit anêñ viyaiñ ba hi habobo loñ te anêñ athêñ nena Salmoni.

⁸ Yeñ anêñ ñê ku idum ku bêñ ba yêlô asopa ñgwêk danñ iyom aleba ayô loñ atu elam nena Loñ Mavi Ek Yeñ Êmô. Loñ êñ hamô habobo malak Lasia.

⁹ Wak bêñ anônñ bôk hale ba hi yôv lôk Israeël ininñ waklavônñ Êvak Balabuñ Ek Nôm bôk hale ba hi haviñ ba intu lêk ma waklavônñ kambom ek yeñ embeñ ñgwêk. Êñ ma Pol hananñ hadêñ thêlô,

¹⁰ “Aiyañ thêlô, yahayala nena alalô a ma malainñ bêñ tem êpôm alalô ba imbuliñ yeñ lôk nômkama takatu ba hamô yeñ ma alalô bêñ anônñ tem nama imbiñ.”

¹¹ Ma donñtom anyô vovak laik hasopa anyô hawa yeñ lôk yeñ anêñ alanñ ininñ abô, ma miñ hasopa Pol anêñ abô ami.

¹² Loñ Mavi Ek Yeñ Êmô êñ ma miñ mavi ek

yeŋ êmô êndêŋ waklavôŋ ŋgwêk beleŋ lokwaŋ hik ami. Ba intu avômalô bêŋ anôŋ leŋiŋhabi nena yêlô natak loŋ êŋ ma ana Piniks ek namô loŋ êŋ endeba ŋgwêk beleŋ lokwaŋ ende êndôk am. Piniks ma Ngavithôm Klit anêŋ loŋ te atu ba havova hêk ŋgwêk malêvôŋ ba intu loŋ mavi ek yeŋ êmô êndêŋ waklavôŋ ôthôm beleŋ lokwaŋ.

Lovak bêŋ hayuv

¹³ Yêlô amô aleba lovak yaônate hayuv ma thêlô esoŋ nena hatôm yêlô ana mavi. Êŋ ma êvôv aŋga hathak ma idum ek nesopa Klit anêŋ ŋgwêk daŋ ba ini Piniks.

¹⁴ Ma miŋ yêlô a daim ami ma lovak lôklokwaŋ bêŋ te hayuv yêlô vôle hêk liŋdaŋ ba yeŋ hi ŋgwêk malêvôŋ biŋ.

¹⁵ Lovak hayuv lôklokwaŋ bomaŋ ba yeŋ miŋ hatôm imbup êndôk ŋgwêk daŋ ami. Ba intu yêlô atak ma yeŋ hasopa lovak anêŋ lahaviŋ.

¹⁶ Lovak hayuv yêlô vôle aleba ayô ŋgavithôm yaônate atu elam nena Kauda vidôm. Ma Kauda hêk lovak loŋ siŋ dokte. Ba intu yêlô avôv yêlôaniŋ yeŋ yaôna hathak ba halêm. Ma doŋtom yêlô avôv mathalaleŋ kambom ek malê nena lovak bêŋ hayuv denaŋ.

¹⁷ Thêlô êvôv yeŋ yaô ba etak halôk yeŋ bêŋ kapô ma ibutiŋ yeŋ lokwaŋ loŋ hathak yak balawa doho ek embalon yeŋ loŋ. Thêlô êkô kambom nena lovak tem iyuv thêlô endeba nesak thathe atu ba hamô ŋgwêk malêvôŋ habobo Siltis anêŋ Aplika. Ba intu ibi aŋga halôk ŋgwêk ek embalon yeŋ loŋ ek ni yaôyaô dokte.

18 Haviyô hayaŋ ma lovak lôk ɲgwêk hik yêlô kambom, ba ibi nômkama takatu ba yeŋ hawa doho halôk ɲgwêk ba hi.

19 Ma wak te lô ma evaloŋ yeŋ anêŋ alokwaŋ havalonŋ sôp lonŋ lôk anêŋ yak ba ibi halôk ɲgwêk ba hi.

20 Wak bêŋ anôŋ ma yêlô miŋ ayê wak lo vuliŋ ami ek malê nena lovak lôk ôthôm bêŋ hayuv denaŋ ba hadum ba yêlô sapêŋ akô kambom nena tem nama.

21 Wak bêŋ anôŋ ma yêlô sapêŋ miŋ aŋ nôm ami, êŋ ma Pol halam thêlô hathak donŋtom ma hanaŋ, “Aiyaŋ thêlô, bôk yahanaŋ nena miŋ alalô natak Klit ami, ma namô vêmam. Êŋ ma tem miŋ napôm malaiŋ êntêk lôk miŋ hatôm nômkama la nêŋ yak ami.

22 Ma donŋtom lêk ma yanaŋ êndêŋ môlô nena numiŋ lôklokwaŋ ma miŋ nôkô ami ek malê nena anyôla tem miŋ ema ami. Mi, yeŋ iyom intu tem kambom.

23 Bôkam ma yenaŋ alaŋ Wapômbêŋ atu ba yahadum anêŋ ku anêŋ aŋela hamiŋ habobo ya ma hanaŋ,

24 * ‘Pol, miŋ ôkô ami. Tem umiŋ Sisa ma ek undum abô. Aêŋ ba ondaŋô. Wapômbêŋ lêk halaŋô anêŋ mek ba ɲê takatu ba êmô yeŋ haviŋ o, sapêŋ tem nêŋ mô lôkmala.’

25 Aêŋ ba numiŋ lôklokwaŋ ma miŋ nôkô ami! Yahêvhaviŋ Wapômbêŋ nena tem indum ba nômkama sapêŋ tem imbitak êtôm atu ba anêŋ aŋela hanaŋ hadêŋ ya.

* 27:24: Ap 23:11

26 *Yen tem esak ngavithôm te anêḡ linḡan ma alalô sapêḡ tem namô lôkmala.”

Yen hathak linḡan

27 Ma wak te laumiḡ ba lahavuva anêḡ bôlôvôḡ ma lovak hayuv yêlô lôklokwanḡ denaḡ ba yêlô amô Ngwêk Adliatik.* Ma habobo bôlôvôḡ biḡ ma ḡê ku yenḡ elanô nena yenḡ lêk habobo ngwêk danḡ.

28 Aêḡ ba thêlô ililu yenḡ anêḡ lavôḡniḡ ma êyê nena ngwêk anêḡ daim ma lêk hatôm 37 mita. Ma yêlô a dokte ma ililu hathak lonbô ma êyê nena lêk hatôm 27 mita.

29 Êḡ ma thêlô êkô kambom nena tem yêlô nasak valu ba ibi yenḡ anêḡ anḡa ayova halôk yenḡ layak ma eteḡ mek ek eyaḡ wak bêḡ ketheḡ.

30 Ma yenḡ anêḡ ḡê ku idum ek nêsôv ba ini. Ba intu etak yenḡ yaô atu halôk ngwêk ma esau nena imbi anḡa doho halôk yenḡ anêḡ thohav.

31 Ma donḡtom Pol hanaḡ hadêḡ anyô vovak laik lôk anêḡ ḡê vovak nena, “ḡê takêntêk etak yenḡ ba i, ma tem môlô sapêḡ noma.”

32 Êḡ ma ḡê vovak edabêḡ yenḡ yaô anêḡ yak kisi ba hêv yak halôk ngwêk.

33 Habobo eyaḡ wak bêḡ ma Pol hasoḡ thêlô lokwanḡ ba hanaḡ ek thêlô sapêḡ nejaḡ nôḡ. Ma hanaḡ nena, “Wak laumiḡ ba lahavuva bôk hale ba hi yôv ma môlô ômô lôk kapôlômim daluk ba miḡ oaḡ nôḡ ami.

34 Ma lêk yahanaḡ hadêḡ môlô nena tem miḡ malaiḡ la êpôm môlô ami. Mi. Ba intu yahasoḡ

* 27:26: Ap 28:1 * 27:27: Ngwêk Adliatik hamô Meditelenian kapô habobo Itali.

môlô lokwan nena ongwaj nôm dokte ek embatho môlô loj ek nômô mavi.”

³⁵ Yani hanañ aêñ vêm ma hawa polom ba hêv lamavi hadêñ Wapômbêñ hamiñ thêlô malenij. Ma hanğoli polom atu ba hayañ.

³⁶ Êñ ma anyô sapêñ lenij halôk biñ ma ewa nôm ba eyañ.

³⁷ Yêlô sapêñ atu ba amô yeñ ma hatôm 276.

³⁸ Eyañ nôm takatu ba lenijhaviñ yôv, ma ibi wit halôk ñgwêk ek yeñ vumvum.

³⁹ Lu hayañ wak bêñ hayô, ma thêlô êyê liñdan, ma donjom êthôn loj êñ paliñ. Ma êyê loj mavi te hêk ek yeñ êmô ba loj êñ ma loj thathe mavi. Ba intu lenijhabi nena nimbusij yeñ ba ni nôñnôñ êndên loj êñ.

⁴⁰ Êñ ma thêlô edabêñ yeñ anêñ anğa takatu ba havalon yeñ loj kisi ba êv yak halôk ñgwêk kapô. Ma epole yak balawa takatu ba havalon yeñ anêñ nôm nimbusij vê. Ma thêlô êthôkwên yeñ anêñ sôp lovak hathak ma lovak hayuv yeñ hi ek esak liñdan.

⁴¹ Ma donjom yeñ halañviñ ba hi hathak thathe atu ba hamô ñgwêk malêvôn ba havalon yeñ loj lôklokwan. Ma ñgwêk budum bêñ hik yeñ layak aleba hapup nenanena.

⁴² Ma ñê vovak lenijhabi nena nijik ñê koladôn sapêñ vônô ek miñ neyam ba nêsôv ami.

⁴³ Ma donjom anyô vovak laik lahaviñ nêm Pol sa ba intu hêk thêlô loj siñ. Ma hanañ hadêñ ñê takatu ba eyala neyam nena nêsôv kisi êndôk ñgwêk êmôn ba neyam ba ini liñ.

44 Ma takatu ba êthôn̄ neyam, êñ ma vi nêyô nêjêk aselen̄ ma vi neja yeñ anêñ nôm̄kama takatu hapup loselen̄ loselen̄ ba nêyô nêjêk selen̄ tomtom ba neyam ba ini liñdan̄. Thêlô idum aêñ ma sapêñ ethak liñ mavi.

28

Pol hamô ngavithôm Malta

¹ Yêlô sapêñ athak liñ mavi vêm ma ayala nena ngavithôm êñ ma elam nena Malta.

² *Ma avômalô ngavithôm êñ ewa yêlô thô ba idum kobom mavi anôn̄ hadêñ yêlô. Ôthôm hik ba loñ lêk thilibun̄ kambom ba intu thêlô eban̄ atum ek yêlô nabun̄u.

³ Ma Pol hasup ayôk doho ba haban̄ hathak atum ma umya kambom te hêk ayôk kapô ba atum halin̄ ba vovan̄. Êñ ma hale yain̄ ma hathan̄ Pol ban̄.

⁴ Ma avômalô loñ êñ êyê umya hakêlô hamin̄ Pol ban̄ ma enan̄ hadêñ thêlôda nena, “Avanôn̄ bin̄, ôpêntêk ma anyô hik anyô vônô la. Ma don̄tom ngwêk miñ halok yani vônô ami ba intu umya hadum ek injik loñôndê thêthôn̄ thô.”

⁵ *Ma don̄tom Pol havalin̄ ban̄ ma umya êñ hêv yak hayô hêk atum ma miñ nômla hapôm yani ami.

⁶ *Avômalô loñ êñ leñin̄habi nena Pol liñkupik tem isin̄ bêñ mena nêm yak ba ema la. Ma don̄tom thêlô eyabin̄ aleba lêk sawa daim ma miñ nômlate hapôm yani ami. Êñ ma thêlô ik inin̄ auk liliñ ma enan̄, “Yani ma ngôk te la.”

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Ap 14:11

⁷ Anyô loŋ êŋ te anêŋ athêŋ nena Publias ma yani ma ŋgavithôm êŋ iniŋ anyô bêŋ. Ma anêŋ loŋ hamô habobo loŋ atu ba yeŋ hathak. Ôpêŋ hawa yêlô ba hi anêŋ unyak ma hayabiŋ yêlô mavi anôŋ hatôm wak lô.

⁸ Ôpêŋ anêŋ lambô bôk hapôm lijiŋ liŋkupik vo-vaŋ lôk habopakla ba hêk iyom. Ma Pol hi ek ênjê yani. Hayô ma hateŋ mek vêm ma hatak baŋ hayô hêk yani ma hadum ôpêŋ habitak mavi hathak loŋbô.

⁹ Avômalô ŋgavithôm êyê nôm êŋ, ma iniŋ avômalô lôk lijiŋ sapêŋ i hadêŋ Pol ma yani hadum ba thêlô sapêŋ ibitak mavi.

¹⁰ Thêlô êv athêŋ bêŋ hadêŋ yêlô hathak kobom mavi lomalama. Aêŋ ba yêlô apôpêk i ek ana ma êv yêlô sa hathak nômkama takatu ba yêlô mi.

Pol hi Lom

¹¹ Yêlô amô ŋgavithôm êŋ hatôm ayôŋ lô, êŋ ma yêlô athak yeŋ te atu ba bôk hamô loŋ êŋ hadêŋ waklavôŋ ŋgwêk beleŋ lokwaŋ. Yeŋ êŋ halêm anêŋ malak Aleksandlia. Ma yeŋ thohav ma etak ŋgôkba lopopek dahô hamô, ŋgôkba yaŋ anêŋ athêŋ nena Kasto ma yaŋ ma Polaks. Êŋ ma yêlô athak yeŋ êŋ ba a.

¹² Yêlô a aleba athak malak Silakius ma amô loŋ êŋ hatôm wak lô.

¹³ Ma yêlô atak loŋ êŋ ma a aleba athak malak Legiam. Ma haviyô hayaŋ ma yêlô a, ma lovak mavi hayuv ba wak yaŋ ma yêlô athak malak Puteoli.

14 Ma loṅ êṅ ma yêlô apôm nê êvhaviṅ doho ba ewa yêlô thô ma enaṅ ek yêlô namô imbiṅ i êtôm sonda te. Vêṃ ma yêlô atak i ma avenṅ pik ba a Lom.

15 Ma avômalô êvhaviṅ anêṅ Lom elañô nena yêlô avenṅ loṅôndê ek nayô Lom, êṅ ma etak Lom ba i ek nêpôm yêlô êndôk loṅôndê. Doho i malak te anêṅ athêṅ nena “Apias Anêṅ Loṅ Êv Vuli Nômkaṃa”, ma doho i malak yaṅ ba anêṅ athêṅ nena “Unyak Lô Ek Vathi”. Pol hayê thêlô ma hêv lamavi hadêṅ Wapômbêṅ ma kapô halôk biṅ.

16 Yêlô ayô Lom ma enaṅ nena Pol ênjêk unyak te êtôm yani da anêṅ lahaviṅ. Ma anyô vovak te eyabiṅ yani.

Pol hanaṅ Abô Mavi bêṅ hamô Lom

17 Wak lô hale ba hi ma Pol dalam Israeḷ iniṅ nê bêṅbêṅ takatu ba êmô Lom ethak doṅtom ma hanaṅ, “Aiyaṅ thêlô, miṅ yahadum nômla kambom hadêṅ alalôaniṅ avômalô mena yahabuliṅ bumalô thêlô iniṅ kobom ami. Ma doṅtom anêṅ Jelusalem ma evaloṅ ya ba etak ya halôk Lom baheṅiṅ.

18 *Ma avômalô Lom elañô yenaṅ abô ma enaṅ nena miṅ yahadum nômlate kambom ek nijik ya vônô ami. Ba intu thêlô leṅiṅhaviṅ nêṅêm ya vé ênjêk koladôṅ.

19 *Ma doṅtom avômalô Israeḷ êdô ba imiṅ lôklokwaṅ aleba ya loṅôndê mi ba intu yahalam ek Sisa endañô yenaṅ abô. Miṅ yahadum aêṅ ek yanaṅ thêlô bêṅ êndêṅ Sisa esak kambom takatu ba idum hadêṅ ya ami. Mi.

* 28:18: Ap 26:31 * 28:19: Ap 25:11

20 *Ba intu yahalam môlô ek nôlêm ek yangê môlô lôk yanañ abô imbiñ môlô. Miñ yahadum kambom la ami, ma doñtom señ havalon ya lon. Ek malê nena yahêv yamalenñ hathak nôm doñtom atu ba avômalô Israeël ethak êv malenññ hathak. Nôm êñ ma Mesia.”

21 Ma enañ viyañ, “Miñ anyô Judia la hato kapya hadêñ yêlô ba hanañ abôla hathak o mena nê Israeël takatu ba êlêm lon êntêk, miñ enañ abô kambom la hathak o ami. Mi.

22 *Ma doñtom yêlô ayala nena lon nômbênñ intu sapênñ ma avômalô enañ abô kambom hathak lonôndê nênêmimbiñ Yisu. Ba intu yêlô lenññhaviñ nadañô anêm auk nena honañ aisê hathak lonôndê êñ.”

23 Êñ ma etak wak yañ ek nesak doñtom imbiñ yani.

Wak êñ hayô ma avômalô Israeël bênñ anônñ êyô unyak atu ba Pol hamô. Lôkbôk hi aleba bôlôvônñ ma Pol hanañ abô hadêñ thêlô. Ma hik Wapômbênñ anênñ lon lôklinyak anênñ ôdônñ thô hadêñ i. Ma hik iniñ auk liñ hathak Mose anênñ balabuñ lôk plopet iniñ abô ek thêlô nênêmimbiñ nena Yisu ma Mesia atu.

24 Ma thêlô doho êvhaviñ abô takatu ba hanañ ma doho ma mi.

25 Ma thêlôda enañ abô lôk vovak ba evak i vose hi ôdônñ ju. Ba idum ek ini ma Pol hanañ abô te havenñ yam nena, “Lovak Mathenñ bôk hanañ abô avanônñ hadêñ libumi halôk plopet Aisaia ba hanañ aêntêk,

* 28:20: Ap 26:6-7 * 28:22: Ap 24:14

26 “Nu êndêḡ avômalô takêntêk ba onañ êndêḡ i nena,

“Wak nômbêḡ intu ma tem nodañô abô,
ma donṭom tem miḡ hatôm noyala anêḡ ôdôḡ
ami;

Ma wak nômbêḡ intu ma tem ôḡḡô nômlate,
ma donṭom miḡ hatôm nôpôm anêḡ ôdôḡ ami.”

27 Ek malê nena avômalô takêḡ iniḡ auk ma thek-
thek,

ma ibi leḡiḡôndôḡ siḡ,
lôk ivuliv maleḡiḡ siḡ.

Ma mi, ma tem nêḡê tak esak maleḡiḡ,

lôk nedañô êndôk leḡiḡôndôḡ,
lôk neja êḡjêk iniḡ auk

ma tem nede kapôlôḡiḡ liliḡ ek yandum thêlô ba
nimbitak mavi.’ *Aisaia 6:9-10*

28 “Aêḡ ba noyala katô nena Wapômbêḡ hêv
anêḡ abô hathak anêḡ bulubiḡ hadêḡ avômalô loḡ
buyañ ba tem thêlô neja thô.”

29 [Pol hanaḡ abô êḡ yôv, êḡ ma avômalô Israeḡ
etak yani ba i. Ma êkôki hathak anêḡ abô takatu.]*

30 Hatôm sondabêḡ ju ma Pol hamô unyak atu ba
yanida hêv vuli ma hawa avômalô takatu ba êlêm
ek nêḡê yani thô lôk lamavi.

31 Ma yani hamiḡ lôklokwaḡ ma kô mi ma hanaḡ
abô hathak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma
hadôḡ avômalô hathak Anyô Bêḡ Yisu Kiliḡi. Ma
anyôla miḡ hamiḡ yani loḡ siḡ ami.

* **28:29:** Nê lôkauk vi leḡiḡhabi nena abô 28:29, ma Luk da miḡ hato
ami, ma anyôla hato haveḡ yam.

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a